

UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2019

Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser

Rapport
IS-2880

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2019
Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser

Utgitt: 02/2020
Publikasjonsnummer: IS-2880

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 47 47 20 20
helsedirektoratet.no

Forsidefoto:
Getty Images

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Utvikling i norsk kosthold	6
1.1 Sammenligning av data på engros- og forbruksnivå	6
1.2 Selvforsyningsgrad	7
1.3 Matvarepriser	7
1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser	8
1.5 Kostens næringsinnhold	10
1.6 Alkohol	12
1.7 Produksjon av morsmelk	12
2 Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	13
2.1 Innledning	13
2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene	13
2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen	14
2.4 Prisutviklingen for matvarer	20
2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer	24
2.5.1 Planteprodukter	24
2.5.2 Husdyrprodukter	37
2.5.3 Spisefett	46
2.5.4 Fisk og fiskevarer	48
2.5.5 Kaffe	49
2.5.6 Te	49
2.5.7 Krydder	49
2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	50
2.6.1 Innledning	50
2.6.2 Matvaregruppene	50
2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer	59
2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket, selvforsyning	63
3 Forbruk av fisk og fiskevarer	69
3.1 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger	69
3.2 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i storhusholdninger	70
3.3 Samlet anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger og storhusholdninger	70
4 Alkoholforbruk	72
5 Produksjon av morsmelk	73
6 Forbruk av matvarer i privathusholdninger 1975-2012	75
6.1 Innledning	75
6.2 Matvarer	76
6.3 Næringsinnhold	81
6.4 Utgifter til mat og drikkevarer	89
Tillegg 1 Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken for matvarer	91

FORORD

Helsedirektoratet arbeider for at hele befolkningen skal ha et best mulig kosthold. Kunnskap om utviklingen i kostholdet er et viktig grunnlag for arbeidet.

Helsedirektoratet jobber for å fremme helse i hele befolkningen, og for å gjøre det enklere å velge sunt. I dette ligger bl.a. et ansvar for å gi råd og anbefalinger om kosthold, iverksette tiltak, samarbeide med andre sektorer og følge med og vurdere utviklingen i befolkningens kosthold.

Et usunt kosthold er blant de største risikofaktorene for sykdom og for tidlig død, både i Norge og i resten av verden. Norge følger opp Verdens helseorganisasjons (WHO) globale handlingsplan for ikke-smittsomme sykdommer (2013-2020). Målet er å redusere forekomsten av for tidlig død av kreft, hjerte- og karsykdommer, diabetes type 2 og kols med 25 prosent innen 2025. Dette målet er forlenget til en tredjedels reduksjon innen 2030 i FNs bærekraftsmål. Det er også en utfordring å sikre bærekraftig matforbruk og produksjon, slik det er beskrevet i FNs bærekraftsmål nummer 12. Fokuset på sammenhengen mellom kosthold og bærekraft er økende.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet gir et godt grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer. Disse anbefalingene er basert på de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR), samt rapporten Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer fra Nasjonalt råd for ernæring. I 2019 er det igangsatt et arbeid med å oppdatere de nordiske ernæringsanbefalingene. Arbeidet ledes av Norge, ved Helsedirektoratet. De nye anbefalingene skal foreligge i 2022.

I nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) er det satt kvantitative mål for endringer i kostholdet innen 2021. Tiltakene i planen skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede for å fremme helse og forebygge kostholdsrelaterte sykdommer.

Denne rapporten bygger på data om forbruk på engrosnivå av matvarer sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), registreringer av anskaffelse av fisk og fiskevarer innhentet på oppdrag av Norges sjømatråd, og på opplysninger fra Statistisk sentralbyrås forbruksundersøkelser i privathusholdninger. Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Erik Bøe og Ingrid Martine Romsaas, NIBIO og Anne Marte Wetting Johansen og Elin Bjørge Løken, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Erik Bøe og Ingrid Martine Romsaas. Kapittel 5 er utarbeidet av Britt Lande, Helsedirektoratet og Anne Bærug, Nasjonal kompetansetjeneste for amming. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Linda Granlund
Divisjonsdirektør

Oslo, februar 2020

Henriette Øien
avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer nye data for landets matforsyning til og med 2018. Kostholdet i Norge har over tid hatt en positiv utvikling. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, viser tallmaterialet positive og negative trekk.

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid, men økningen har ikke fortsatt de senere årene. Fra 2017 til 2018 har forbruket av grønnsaker, frukt og bær gått noe ned.

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43 til 24 kilo per person per år siden 2000. De siste ti årene er forbruket redusert med 27 prosent. Nedgangen fortsatte også i 2018.

Det samlede forbruket av melk (helvei, lettvei og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Nedgangen fortsatte også i 2018. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid, og økte også noe i 2018. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene.

Forbruket av smør har forandret seg lite i senere år, men har gått opp i 2017 og 2018. Det totale margarinforbruket har gått mye ned over tid, men har forandret seg lite i senere år. Omsetning av matoljer har økt betydelig over tid.

Forbruket av kjøtt har økt betydelig over tid, særlig fram til 2008. Både forbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) og av rødt kjøtt har gått noe ned i 2017 og 2018. Forbruket av hvitt kjøtt har gått ned i 2018.

Forbruket av fisk holdt seg ganske stabilt i perioden 2008-2015, men har siden gått ned. Fra 2017 til 2018 gikk forbruket noe ned.

En stor andel av spedbarn i Norge ammes, men mange i kortere periode enn anbefalt. Totalt produserer kvinner i Norge ca. 10 millioner liter morsmelk per år.

I perioden 2010-2018 har kostens fettinnhold økt fra 35 til 38 energiprosent. Kostens innhold av mettet fett var mellom 15 og 16 energiprosent i perioden 2000-2013, men har siden ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I 2018 var innholdet av mettet fett rundt 15 energiprosent. Dette er vesentlig høyere enn anbefalt.

Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til rundt 11 energiprosent i perioden 2000-2018, men er fortsatt høyere enn anbefalt.

Vurdert opp mot Helsedirektoratets kostråd og anbefalinger inneholder norsk kosthold fortsatt for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, for mye mettet fett, sukker og salt og for lite kostfiber.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2018. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

Kostholdet er beskrevet med data om forbruk på engrosnivå av matvarer i perioden 1953-2018 (matforsyningsstatistikk), Statistisk sentralbyrås (SSBs) forbruksundersøkelser over anskaffelse av matvarer i privathusholdninger i perioden 1975-2009 og 2012 og undersøkelser over anskaffelse av fisk og sjømat i privat- og storhusholdninger 1995-2018.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller undersøkelsen angående anskaffelse av fisk beskriver det virkelige inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se www.helsedirektoratet.no og www.fhi.no).

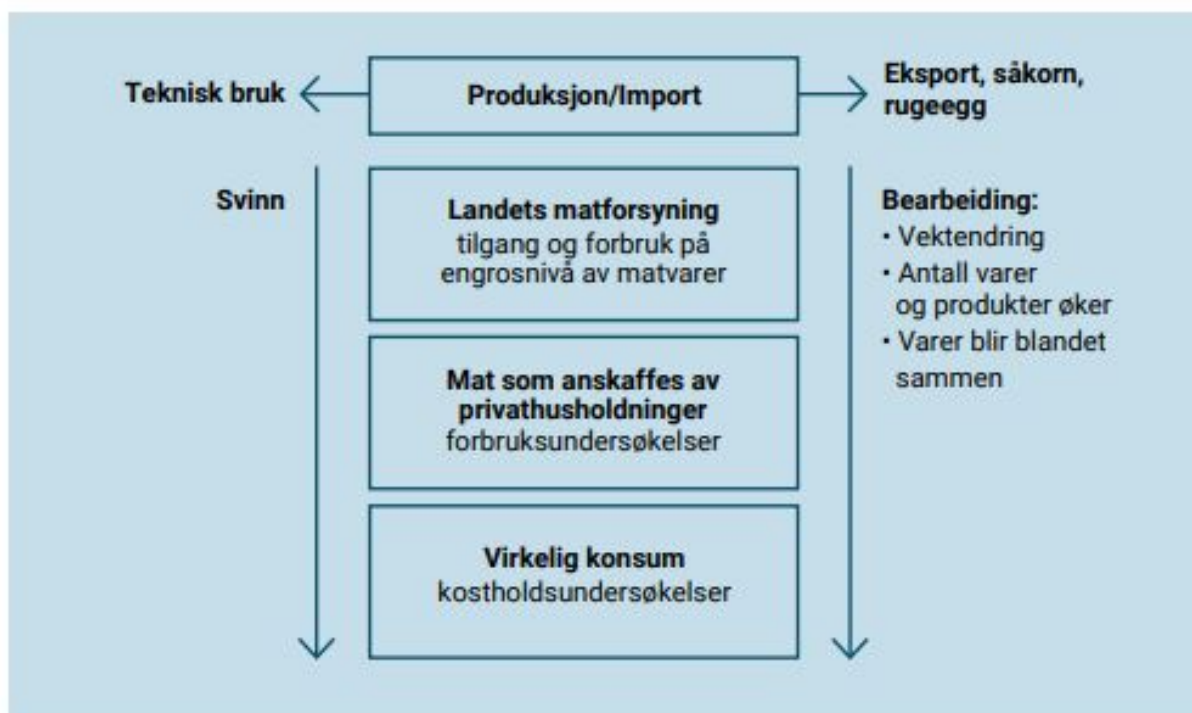
Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen. Tallene for de ulike matvaregruppene er ikke like sikre.

SSBs forbruksundersøkelser i privathusholdninger er gjennomført årlig i perioden 1975-2009 og i 2012. Forbruksundersøkelsene viser hvor mye mat som blir anskaffet (dvs. kjøpt, tatt av egen produksjon, fått som gave o.l.) av et representativt utvalg av privathusholdninger i en 14 dagers periode. Maten som blir kjøpt og spist utenfor husholdningen, f. eks. på kafé, restaurant, bensinstasjoner, kantine, gatekjøkken o.l. er ikke med i registreringen av matmengder.

Fra 1995 er anskaffelse av fisk og sjømat registrert løpende i GfK Norges husholdningspanel på oppdrag av Norges sjømatråd. Norges sjømatråd leverer årlig tall fra denne undersøkelsen til NIBIO, som bearbeider dataene videre. Data for anskaffelse av fisk og sjømat i storhusholdninger (fra Flesland Markedsinformasjoner) legges til forbruket målt i privathusholdninger.

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden og fjerning av uspiselige deler (Figur 1). Det har derfor ingen hensikt å sammenligne enkelttall fra de to datasettene, eller å sammenligne disse med kostholdsundersøkelsene.

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad

Andelen norskproduserte matvarer på energibasis, selvforsyningsgraden, var 45 prosent i 2018. Den potensielle selvforsyningsgraden i Norge ved en eventuell krisesituasjon er langt større.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregruppene. Fra 2017 til 2018 har totalindeksen økt litt mer enn konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå, kg per innbygger per år.
Tallene er avrundet. Se tabell 2.44 for mer detaljerte tall.

	1953 -55	1979	1989	1999	2000	2008	2009	2015	2016	2017	2018*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	85	88	86	82	83	82	82
Matpoteter	93	63	50	32	32	30	21	19	24	16	21
Bearbeidede poteter	-	11	21	30	28	31	31	26	26	29	28
Grønnsaker	35	46	53	61	59	74	68	77	80	80	78
Frukt og bær	41	76	79	69	69	94	90	90	89	89	87
Kjøtt og kjøttbiprodukt	36	54	53	63	64	76	74	76	77	76	75
Fisk (hel urensset rund vekt)	-	-	-	-	-	35	35	34	33	30	29
Egg	7	11	12	11	10	12	12	13	13	13	13
Helmelk	195	160	64	32	30	21	20	17	17	17	15
Lettmelk	-	-	79	73	60	56	54	42	41	40	39
Skummet melk ¹	10	26	32	22	32	30	29	29	29	26	25
Yoghurt	-	-	-	6,7	6,8	9,1	9,2	10	10	10	10
Konserverte melkeprodukter	3	15	19	23	25	34	31	23	26	25	26
Fløte, rømme	5	6,6	6,9	6,7	6,7	7,1	6,8	7,4	7,3	7,2	7,1
Ost	8	12	13	15	15	17	17	19	19	18	18
Smør	4	5,4	3,4	3,3	3,3	2,9	2,9	3,3	3,3	3,5	3,6
Margarin	24	15	13	12	11	9,8	9,0	8,4	8,7	8,5	8,5
Sukker	40	45	41	44	43	33	32	27	27	26	24

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.44.

1. Omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket økte betydelig fra 1979 og fram til midten av 2000-tallet, men har deretter gått ned.

Andelen sammalt mel fra norske møller økte fra ca. 17 til ca. 27 prosent i perioden 1999 til 2018. Ettersom vi ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbeidede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter er redusert med over 75 prosent siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av potetprodukter (bearbeidede poteter) er mangedoblet. Poteter som går til produksjon av pommes frites, chips, potetmos og øvrige potetprodukter utgjør mer enn halvparten av total potetomsetning på engrosnivå. I 2018 har forbruket av matpoteter gått opp, mens forbruket av bearbeidede poteter har gått noe ned. Det er relativt store svingninger i det årlige forbruket av både matpoteter og poteter som går til bearbeidede produkter.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid, men økningen har ikke fortsatt de senere årene. De siste ti årene har forbruket av grønnsaker økt med 6 prosent, mens forbruket av frukt og bær har gått ned. Fra 2017 til 2018 har forbruket av grønnsaker og frukt og bær gått noe ned.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) økte fra 53 til 76 kilo per person og år i perioden 1989-2008. Forbruket holdt seg siden rundt dette nivået i flere år, men har gått noe ned i 2017 og 2018. Fra 2017 til 2018 har kjøttforbruket gått ned med 2 prosent. De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Forbruket av hvitt kjøtt (fjørfe) økte fra 5 til 21 kilo per innbygger og år i perioden 1989-2013. Forbruket gikk ned til 18 kilo i 2015, og har siden holdt seg rundt 19 kilo per innbygger. Fra 2017 til 2018 har forbruket av hvitt kjøtt gått ned med 4 prosent.

Forbruket av rødt kjøtt (svin, storfe/kalv, sau/lam og geit/kje) økte fra 43 til 53 kilo per innbygger og år i perioden 1989-2007, men har siden holdt seg på et noe lavere nivå. Forbruket av rødt kjøtt har gått noe ned de siste årene og var i underkant av 50 kilo per innbygger i 2018. Fra 2017 til 2018 har forbruket av rødt kjøtt gått ned med 2 prosent.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbeidet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og fiskevarer

Data om forbruket av fisk og fiskevarer er basert på årlige tall for anskaffelse av fisk og sjømat i privathusholdninger og storhusholdninger. Forbruket er målt i produktvekt, dvs. i den form de er anskaffet, og omregnet til filét og hel urensset fisk (rund vekt).

Regnet som hel urensset fisk (rund vekt) holdt fiskeforbruket seg rundt 34-35 kilo per person per år i perioden 2008-2015, men har siden gått ned til 29 kilo per person i 2018. Regnet som filetvekt var forbruket ca. 12 kilo per person i 2018. Nedgangen i fiskeforbruket (regnet som hel urensset fisk) var 10 prosent fra 2016 til 2017 og 2 prosent fra 2017 til 2018.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig, og vesentlig lavere enn forbruket av kjøtt. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk i stedet for kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt de siste ti årene.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Forbruket av egg har de siste ti årene økt fra 12 til 13 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt og sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Nedgangen fortsatte også i 2018. Forbruket har gått ned fra 127 til 79 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2018. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Forbruket av helmelk som har gått mye ned over tid, gikk også ned i 2018. Forbruket av lettmelk og skummet melk gikk også ned.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid. Forbruket var noe høyere (1 prosent) i 2018 enn i 2017. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene. Forbruket av smør, inkludert smør i smørblandet margarin, har forandret seg lite i senere år, men har gått opp i 2017 og 2018.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt å begrense bruken av meieriprodukter med mye mettet fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Det totale margarinforbruket har gått mye ned over tid, men har forandret seg lite i senere år. Forbruket har de siste årene ligget under 9 kilo per innbygger per år. Margarinforbruket er ikke endret fra 2017 til 2018. Forbruket av flytende margarin har økt siden 2015. Salget av matoljer i dagligvarehandelen har økt over tid.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43 til 24 kilo per innbygger per år i perioden 2000 til 2018. De siste ti årene er forbruket redusert med 27 prosent, og forbruket gikk også ned fra 2017 til 2018.

Helsedirektoratet arbeider for fortsatt reduksjon i forbruket av sukker.

1.5 Kostens næringsinnhold

Matforsyningsstatistikken gir grunnlag for å beregne kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå.

I perioden 2010-2018 har kostens samlede energiinnhold gått ned fra 11,7 til 11,2 MJ per person og dag. Kostens innhold av mettet fett og sukker er høyere enn anbefalt. Innholdet av kostfiber er lavere enn anbefalt.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-årene gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34-35 prosent av energien (energiprosent). I perioden 2010-2018 har kostens fettinnhold økt fra 35 til 38 energiprosent. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25-40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett. Andelen fett som kommer fra melk og meieriprodukter er redusert siden 1975, og det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte i denne perioden. Andelen fett som kommer fra kjøtt har økt i perioden 1975-2005, men har siden gått noe ned. Andelen fett som kommer fra margarin gikk betydelig ned i perioden 1975-2005, men er lite endret siden 2005.

Det anbefales at under 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettsyrer, og at innholdet av transfettsyrer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettsyrer bør bidra med mellom 5-10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. I perioden 2000-2013 økte andelen mettede fettsyrer til mellom 15 og 16 energiprosent, men har siden ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I 2018 var innholdet av mettet fett rundt 15 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent.

Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Oppsummert er kostens innhold av mettede fettsyrer fortsatt høyere enn anbefalt. Innholdet av transfettsyrer har minsket til anbefalt nivå. Innholdet av flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettsyrer. For å redusere innholdet av mettede fettsyrer i kosten er det viktig å redusere forbruket av fete meieriprodukter og bytte med magre varianter og produkter med umettet fett, samt å minske forbruket av fete kjøttprodukter.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. Det anbefales at proteininnholdet i kosten ligger mellom 10-20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50-52 energiprosent i 1980- og 1990-årene, og har minsket til 45 energiprosent i løpet av de senere årene. I tillegg bidrar kostfiber med 2 energiprosent. Det anbefales at karbohydratinnholdet ligger mellom 45-60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte i perioden 1980-2000, men har siden gått ned fra 17 til rundt 11 energiprosent i 2018. Kostens innhold av tilsatt sukker er fortsatt høyere enn det anbefalte nivået som er under 10 energiprosent.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber har økt fra 24 til 27 g per person per dag siden 2000. Dette tilsvarer 2,4 g kostfiber per megajoule (MJ) i 2018. Dette er lavere enn anbefalt nivå på 3 g kostfiber per MJ.

1.6 Alkohol

Det registrerte alkoholforbruket økte i perioden 1990 til 2008. Deretter gikk det noe ned. Forbruket av vin er nå mer enn dobbelt så høyt som i 1990. Forbruket av øl og brennevin har minsket siden 1990. Tallene omfatter ikke taxfree eller turistimport. For mer data om alkoholforbruket, se www.ssb.no og www.fhi.no

Helsedirektoratet arbeider for å redusere det totale forbruket av alkohol i befolkningen.

1.7 Produksjon av morsmelk

For spedbarna er det særlig gunstig at andelen som ammes er høy. Tall fra en landsomfattende undersøkelse i 2013, gjennomført av SSB på oppdrag fra Helsedirektoratet, viste at en stor andel av spedbarna i Norge ammes, men mange i kortere periode enn anbefalt (www.helsedirektoratet.no). Sammenlignet med tidligere data (Spedkost 2006-07) var det færre som ble ammet i andre levehalvår og ved 12 måneders alder i 2013. Det er beregnet at kvinner i Norge til sammen produserer ca.10 millioner liter morsmelk per år.

Helsedirektoratet arbeider for at flere spedbarn fullammes og ammes.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som nyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig forbruk. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen "Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsyningsstatistikk" (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalalkylen, SSB, Norges sjømatråd og ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO har vist seg å variere noe fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. I de senere år har revisjoner vist at oppgavene for kjøtt og korn/mel kan anses for relativt sikre. Statistikken for sukker, sukkervarer, erter, nøtter, kakao anses også som sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men innrapportering for visse år har vist at det har forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer i endelige tall. Forbruksstatistikken for fisk er usikker bl.a. fordi den bygger på en utvalgsundersøkelse.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket er basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalalkylen), som omfatter norsk produksjon av jordbruksprodukter. De siste dataene som ble utarbeidet ble ferdigstilt våren 2019. Totalalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB, Landbruksdirektoratet og en rekke aktører/organisasjonene i jordbruket (Nortura, Tine, Felleskjøpet m.m.).

Videre bygger engrosforbruksberegningene på SSBs utenrikshandelsstatistikk (import og eksport). For enkelte varenummer i utenrikshandelsstatistikken er anvendelsen av det som importeres/eksporteres usikkert (f.eks. hvor stor andel av importert soya som anvendes som mat vs. fôr). Det jobbes kontinuerlig for å identifisere hvilke varenummer som skal inkluderes i forbruksberegningene, samt hvilke hovedkategorier de ulike varenumrene skal tilhøre (f.eks. er import/eksport av gulrøtter knyttet til hovedkategorien «grønnsaker»). For et utvalg av varenummer i tolltariffen kan ikke varenummeret knyttes til noen hovedkategori (f.eks. supper, sukkerfrie pastiller, enkelte utvalgte sammensatte næringsmidler). Importen av disse varene er ikke inkludert i beregning av engrosforbruket.

Privat import av mat (dvs. det som ikke registreres av SSB) inngår heller ikke i engrosforbruksberegningene. For kjøtt er imidlertid privatimporten tatt med i tabeller under avsnittet om kjøtt, men dette volumet inngår ikke i samletabeller over engrosforbruket. Og inngår heller ikke i beregningene av energi- og næringsinnhold.

For korn og de fleste husdyrprodukter har en registrerte tall for produksjonen, mens for de fleste planteproduktene er oppgavene noe mer usikre, da de i stor grad bygger på utvalgsundersøkelser.

Margarinforbruket bygger på oppgaver innhentet fra margarinprodusentene Pals, Mills, Idun, Fjordland/Tine, samt handelsstatistikk fra SSB.

Beregningene for fisk bygger på GfK-data som NIBIO får av Norges sjømatråd og er basert på en utvalgsundersøkelse. NIBIO har benyttet disse resultatene til å anslå engrosforbruket av fisk. Metoden er fremdeles under utvikling/endring, noe som trolig kan innebære justeringer av data bakover i tid.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2009 samt de tre siste årene (2017, 2018 og 2019). I 1959, 1969, 1979 osv. var det fullstendig landbrukstelling.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	—
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2019

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, førtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsent-organisasjonene. For grupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett utarbeider NIBIO egne prognoser.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2018 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en økning på 25 500 daa fra året før.

Vekstsesongen 2018 ble preget av den unormale tørkesommeren som i særlig grad rammet Sør- og Østlandet. Kornproduksjonen ble redusert med 48 prosent fra 2017. I forhold til normalårsavlingen for 2018 var nedgangen på 43 prosent. Det var også betydelig avlingssvikt for noen grønnsaker og poteter. Engavlingene ble redusert med 25 prosent i forhold til avlingene i 2017, mens reduksjonen var på 29 prosent målt i forhold til normalårsavlingen for 2018. Nedbør på slutten av vekstsesongen gjorde at grovfôravlingene for vekstsesongen samlet ble bedre enn fryktet. I husdyrholdet medvirket likevel tørre beiter og risikoen for fôrmangel gjennom vinteren 2018-2019 til blant annet økt slaktning av storfe. Avlingssvikten gjorde at forbruket av kraftfôr økte og at det ble importert betydelige mengder grovfôr.

Det er regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket gikk ned med 29 prosent fra 2017 til 2018 på grunn av den sterke og langvarige tørken sommeren 2018. For 2019 er det regnet med en økning i produksjonen på 42 prosent under forutsetning av normalårsavlinger.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet gikk noe ned fra 2017 til 2018. For korn i alt lå avlingene i gjennomsnitt 43 prosent under normalårsnivå i 2018. Havre og bygg hadde avlinger henholdsvis 48 og 33 prosent under normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 82 prosent under normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet å ligge 55 prosent under normalårsnivå. De lave kornavlingene i 2018 skyldes, som allerede omtalt, den unormale tørre vekstsesongen for korn på Sør- og Østlandet.

I likhet med 2014, 2015 og 2016 var også 2017 et godt kornår. Utfordrende værforhold høsten 2017 ga imidlertid en del redusert kornkvalitet. Produksjonen av mathvete og mathavre ble derfor relativt liten. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet var produksjonen av mathvete i underkant av 150 000 tonn. Dette var 34 prosent mindre enn året før, men kun noen tusen tonn mindre enn gjennomsnittet de siste ti årene. Andelen av hveten som var god nok til å regnes som mathvete, var på 39 prosent. Den relativt dårlige matkornproduksjonen i 2017 medførte at det måtte importeres mye matkorn. Også i år med god tilgang og god kvalitet, er møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. I 2015 brukte møllene derfor ca. 67 prosent norsk matkorn, i 2016 ca. 57 prosent, i 2017 ca. 65 prosent og i 2018 bare ca. 36 prosent. Grunnen til økningen i norskandelen fra 2016 til 2017 var at det i sesongen 2016-2017 ble produsert mye norsk mathvete av god kvalitet. Dette ga melmøllene mulighet til å bruke en større andel norsk hvete i melet i 2017 enn i 2016. Den lave andelen i 2018 skyldes i hovedsak en dårlig matkornavling i 2017, ettersom mesteparten av kornet som ble brukt i 2018, er korn som var høstet i 2017. Men det lave avlingsnivået i 2018 har også hatt en innvirkning på den lave norskandelen i melet i 2018. Det meste av melet som lages i Norge, lages av hvete. 82 prosent av matkornet som ble brukt i Norge i 2018, var hvete. Av mathveten var ca. 62 prosent norsk i 2015, ca. 50 prosent i 2016, ca. 61 prosent i 2017 og ca. 30 prosent i 2018. Nest etter hvete var 11 prosent av matkornet som ble brukt i 2018, havre, som det hovedsakelig lages havregryn av.

Kornproduksjonen var i 2018 på bare 704 mill. kg, jf. den unormale tørkesommeren. Dette er ca. 629 mill. kg mindre enn i 2017 (jf. tabell 2.1). Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk ned med 222 500 daa fra 2017 til 2018, og var i 2018 på 618 700 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå noe opp igjen i 2019. Arealanslaget er satt til 900 000 daa.

Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2019 bli vesentlig større enn den registrerte produksjonen i 2018.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2866	2792	2775
Herav hvete og rug ¹ , 1000 dekar	103	52	187	387	530	841	619	900
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	1333	704	1216
Herav hvete og rug, mill. kg ²	22	15	72	145	235	440	136	432
Oljevekster ³ : Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	23	33	50
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	10	7	17

Kilde: SSB og Landbruksdirektoratet

1. Inklusive rughvete fra 2002.

2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.

3. Brukes kun til fôr.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2018 på 118 200 daa. Dette var en reduksjon på 1 100 daa fra 2017, jf. tabell 2.2. Det forventes at potetarealet vil gå noe ned også fra 2018 til 2019.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Produksjon: Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	119	118	117
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	2690	2810	2810
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	102	104	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	321	332	329
Balanse, mill. kg ²	99	70	43	49	39	32	33	33
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	289	299	296

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.

2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært relativt stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen i 2018 er foreløpig beregnet til 207,1 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2019 beregnet til 220,5 mill. kg. Av frilandsgrønnsaker ble blant annet produksjonen av kepaløk hardt rammet av tørken sommeren 2018, jf. tabell 2.3.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Areal, 1000 dekar ¹	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	83,8	..	..
Samlet produksjon, mill. kg ² Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	226,8	207,1	220,5
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	8,3	6,9	8,3
Brokkoli ³					2,0	3,3	2,7	3,4
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	18,9	16,3	17,8
Rødkål ³					1,4	1,8	1,6	1,7
Rosenkål ³					1,4	1,8	1,8	1,7
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	47,0	46,5	48,5
Rødbeter ³					2,2	6,0	7,2	6,5
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	2,9	2,8	3,0
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	28,8	19,3	26,7
Erter ⁴	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	3,5	1,9	3,1
Matkålrot ⁵	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	12,2	11,5	12,1
Salatvekster ⁶	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	34,3	33,1	30,4
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	10,6	10,0	10,6
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	17,7	16,6	17,3
Øvrige vekster og kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	29,9	28,8	29,5

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2018 er beregnet til 20,6 mill. kg mot 17,6 mill. kg i 2017 (jf. tabell 2.4). For 2019 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 18,0 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2018 er beregnet til 14,3 mill. kg mot 13,1 mill. kg i 2017 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2019 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 12,4 mill. kg.

Tabell 2.4 BRUTTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	17,6	20,6	18,0
Herav: Sommerepler ²	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	14,7	16,5	14,9
Vinterepler ²	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,4	1,3	0,5
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	1,6	1,4	1,7
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	0,9	1,4	1,0
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	13,1	14,3	12,4
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	8,4	9,9	8,0
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	3,6	3,3	3,4
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,8	0,8	0,8
Stikkelsbær ³	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,3	0,2	0,2
Rips ³	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Nye serier f.o.m. 1999.

2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.

3. Ny serie beregnet som "Andre bær" f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2017 til 2018 ble det registrert en økning i nettoproduksjonen av melk på 12 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2018 på 1523 mill. liter. Meierileveransen gikk opp med 26 mill. liter fra 2017 til 2018. Prognosen for 2019 viser en reduksjon i meierileveransen til 1504 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Antall kyr per 01.01., 1000 stk. ¹	597	437	373	350	353	304	307	309
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1945	1790	1579	1591	1572
Melk til oppføring, mill. liter	75	42	29	92	135	81	67	66
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter ²	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter ³	1189	1528	1742	1835	1648	1497	1523	1504

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstellingen 1989. Inkludert ammekyr.

2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.

3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitmelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitmelk. Meierileveransen av geitmelk var 19,9 mill. liter i 2017 og 20,1 mill. liter i 2018. I 2019 er det forventet at meierileveransen vil bli 19,7 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	21,5	21,7	21,3
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,2	19,9	20,1	19,7

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 353,1 mill. kg i 2017 og 354,3 mill. kg i 2018. Produksjonen av kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk opp med 4,2 mill. kg, mens produksjonen av fjørfekjøtt gikk ned med 2,8 mill. kg og kjøtt fra sau/lam gikk ned med 0,5 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7). Den unormale tørken sommeren 2018 medførte bl.a. økt slakting av storfe, jf. kap. 2.3.1.1 og tabell 2.7.

For 2019 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 348,1 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2019. Nyere prognoser for 2019 som er utarbeidet i april-mai 2019, men som ikke fremkommer i tabellene i denne rapporten, viser en liten økning i produksjonen av storfekjøtt (inkl. kalv), en reduksjon i produksjonen av svinekjøtt og en tilnærmet uendret produksjon av kjøtt fra sau/lam sammenlignet med den forrige prognosen.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK AV KJØTT OG EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	83,7	87,4	84,7
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	1,5	2,0	1,6
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	27,6	27,1	25,5
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,1	0,1	0,1
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	101,0	98,2	102,9
Tamrein, hjort ¹ og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	1,7	1,9	2,0
Svinekjøtt ²	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	137,3	137,3	130,9
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,0	353,1	354,3	348,1
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	69,8	70,4	72,7

Kilde: NIBIO

1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2018 er foreløpig beregnet til 7 869 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk opp med 0,6 prosent fra 2017 til 2018. De største endringene var økningen for kumelk og storfekjøtt og nedgangen for fjørfekjøtt. For 2019 er det forventet at samlet energiinnhold vil gå ned i forhold til 2018.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på 35-40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2017	2018*	2019**
Kumelk ²	4444	5000	5393	5651	5201	4588	4623	4568
Geitemelk	63	79	69	68	56	54	55	54
Kjøtt ^{2, 3}	999	1483	1543	1717	2187	2757	2768	2687
Egg	191	229	271	312	287	420	424	438
Sum	5697	6791	7276	7748	7730	7820	7869	7746
Relative tall	100	119	128	136	136	137	138	136

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO

1. TJ = 10¹² J (jf. Tillegg 1).

2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.

3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket.

Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon. Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer. Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt

norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen. Forbrukersubsidiene på melk var de første årene på 1990-tallet differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper. Momskompensasjonen var lik for de tre melketyperne.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.9. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Senere har matmomsen blitt justert og er nå i 2019 på 15 prosent.

Tabell 2.9 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2017	2018	Mai 2018	Mai 2019
Kjøtt	95	103	100	100	101	98	100
Fisk og sjømat	71	86	100	117	119	118	119
Melk, ost og egg	71	93	100	102	105	104	104
Oljer og fett	62	90	100	108	114	110	119
Brød og kornprodukter	75	91	100	102	104	103	105
Frukt	79	85	100	98	104	103	105
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	100	103	103	106
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	101	106	106	103
Andre matvarer	84	94	100	105	105	105	105
Kaffe, te og kakao	83	79	100	101	101	98	97
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	106	111	107	112
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	103	105	104	105
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+1,3	+2,5	..	+1,0
Konsumprisindeks total	73	90	100	106	108	108	111
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+2,7	+2,7	..	+2,5

Kilde: SSB

Tabell 2.9 viser at fra 2017 til 2018 har totalindeksen økt litt mer enn konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Gruppen mineralvann, leskedrikker og juice, gruppen oljer og fett, gruppen fisk og sjømat, gruppen melk, ost og egg og gruppen brød og kornprodukter er de matvaregruppene som har økt mest i pris i årene fra 1999 til 2018. Fra mai 2018 til mai 2019 har prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt økt mindre enn totalindeksen.

Tabell 2.10 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2013 til 2019. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994 og 1995 ble derfor avtaleprisene satt ned for alle produkter med unntak for sau- og lammekjøtt. Reduksjonen var størst for korn og de kraftfôrkrevende husdyrprodukter, dvs. svine- og fjørfekjøtt, samt egg, og minst for melk. Samtidig ble også avtalt produksjonsnivå for melk satt ned. Ved jordbruksoppgjøret i 1996 ble prisene økt noe igjen for melkeprodukter og storfe- og sauekjøtt, men ble tatt ytterligere ned for svine- og fjørfekjøtt og holdt uendret for frukt og grønt.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.10 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST-/DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENE FRA 1. JULI

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå ¹ , kr/l	5,05	5,20	5,28	5,38	5,41	5,44	5,47
Kjøtt, kr/kg ²							
Storfe ³	53,00 ⁷ 55,00 ⁸	55,20 ⁷ 55,50 ⁸	57,00 ⁷ 57,50 ⁸	58,70 ⁷ 59,20 ⁸	60,00 ⁷ 60,00 ⁸	60,50 ⁷ 60,30 ⁸	60,50 ⁷ 60,50 ⁸
Sau/lam ⁴	66,20 ^{4,8}	68,00 ⁷ 68,70 ⁸	70,50 ⁷ 70,50 ⁸	69,60 ⁷ 67,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸	64,60 ⁷ 66,10 ⁸
Svin	31,64	31,64	32,34	32,43	32,43	32,43	32,43
Fjørfe ⁵	29,68	30,36	30,24	29,46	26,81	26,55	26,91
Egg ⁶ , kr/kg	18,20 ^{6,8}	18,10 ⁷ 18,80 ⁸	18,80 ⁷ 18,40 ⁸	18,40 ⁷ 18,60 ⁸	18,80 ⁷ 19,20 ⁸	19,35 ⁷ 19,25 ⁸	19,15 ⁷ 19,40 ⁸
Korn, mathvete, kr/kg	2,93	2,98	3,08	3,17	3,26	3,36	3,50
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	+ 2,7	+ 3,4	+ 2,2	+ 2,5	+ 2,2	+ 3,0	+ 3,7

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.

3. Målpris for storfe kjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

4. Målpris for lam ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

5. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.

6. Målpris for egg ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

7. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.

8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.10. Prisendringene i tabell 2.10 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut. Dette gjelder nå særlig for sau/lam, svinekjøtt og fjørfe kjøtt.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmelk var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Avtaleprisen var for skummet melk og lettmelk hhv. 0,78 og 0,35 kr/l lavere enn for helmelk i 1996. Senere er det gjort flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

Særaggifter oppkreves på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfatter i utgangspunktet drikkevarer som er tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun er tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), er unntatt fra avgiften. Tabell 2.11 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom suket/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Fra 1. januar 2015 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt med henholdsvis 2,0, 2,1 og 2,2 prosent for å ta hensyn til forventet prisstigning. Med samme begrunnelse ble alle de tre avgiftssatsene økt med 2,5 prosent fra 1. januar 2016 og fra 1. januar 2017 økt med henholdsvis 2,0, 2,0 og 2,1 prosent. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent. Fra 1. januar 2019 ble avgiftssatsene på reint sukker og på alkoholfrie drikkevarer prisjustert med 1,5 prosent. Fra samme dato ble avgiftssatsen på sjokolade- og sukkervarer mv. redusert med 43,6 prosent. Reduksjonen var en reversering av økningen fra 1. januar 2018 til prisjustert nivå for 2017 og ble begrunnet med at denne avgiften per i dag ikke er godt nok utformet. I november 2018 satte regjeringen ned et utvalg som skulle gjennomføre en helhetlig vurdering av både særavgiften på sjokolade- og sukkervarer og særavgiften på alkoholfrie drikkevarer. Utvalgets hovedoppgave var å vurdere om avgiftene i større grad enn i dag kan og bør utformes slik at de tar hensyn til helse- og ernæringsmessige formål. Utvalget overleverte sin rapport til regjeringen i april 2019.

Tabell 2.11 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE- OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2017	2018	2019
Sukker, kr/kg	2,35 ¹	3,22	5,49	6,12	7,47	7,81	7,93	8,05
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	20,19	36,92	20,82
Alkoholfrie drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	3,34	4,75	4,82

1. Sats for 1982. Særavgiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais. Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysninger om salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde. Handel av bakervarer, ris og maisproduktene er basert på SSBs handelsstatistikk. 2019-tall er kun basert på anslag.

Tabell 2.12 viser at det totale engrosforbruket av mel var 434 mill. kg i 2018. Dette tilsvarer 81,6 kg per innbygger. Salg av mel fra møllene er 263 mill. kg, noe som tilsvarer 60 prosent av det totale engrosforbruket. I 2018 utgjorde nettoimport av

bearbeidede produkter 141 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 33 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel, består av ris og maisprodukter og utgjorde 7 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2018.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Salg av korn som matmel ¹	286	270	300	302	316	284	268	263	267
Nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel ^{2,3}	–	7	10	21	44	103	136	141	138
Nettoimport av ris	5	6	7	13	16	23	25	25	25
Nettoimport av maisprod. ³	–	–	–	–	7	7	6	6	6
Sum forbruk mel	291	283	316	336	386	416	434	434	435
Forbruk mel, kg pr. innb.	81,8	73,6	77,6	79,5	86,5	86,1	82,2	81,6	81,3

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli.

2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.

3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Sommeren 2018 var preget av mye tørke. Tørken påvirket både kvalitet og mengde av korn som ble produsert i Norge. Tabell 2.13 viser at 36 prosent av alt korn som gikk til matmel var basert på norskprodusert korn (de resterende 64 prosentene ble importert). Korrigerer man for nettoimport av bearbeidede korn-/melprodukter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 21,9 prosent. I løpet av de siste 20 årene, er det bare 2012 som har hatt en lavere andel av norskprodusert korn.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (PROSENT)

	1999	2009	2015	2017	2018*	2019**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	67,0	66,1	36,0	53,3
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	41,1	40,8	21,9	32,8

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av salget av matmel fordelt på ulike meltyper som selges fra norske handels- og bygdemøller (dvs. fordelingen av 263 mill. kg angitt i første rad for 2018 i tabell 2.12). Siktet hvetemel står for 65,3 prosent av melomsetningen i 2018. Andelen sammalt mel har økt fra 1999 til 2018 (fra 17,3 prosent til 26,6 prosent), hovedsakelig på bekostning av siktet hvetemel.

Tabell 2.14 MATMELOMSETNINGEN FRA NORSKE HANDELS- OG BYGDEMØLLER FORDELT PÅ DE ENKELTE MELTYPER (PROSENT)

	1999	2009	2015	2016	2017	2018*	2019**
Siktet hvetemel	75,0	69,9	66,9	65,6	65,4	65,3	65,4
Spelt ¹			1,8	1,8	2,1	2,1	2,0
Semule durum	0,0	0,7	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,0	13,2	12,7	12,4	12,8
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,4	1,3	1,0	1,2	1,2
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,8	4,6	4,4	4,3	4,4
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,6	0,7	0,6	0,4	0,5
Byggryn ¹			0,1	0,1	0,2	0,4	0,2
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	3,8	4,4	5,0	4,1	4,5
Kli til mat	0,4	0,5	0,8	1,3	2,1	1,5	1,6
Havregryn/havremel	2,7	4,8	5,0	5,5	5,8	7,5	6,3
Havremel ¹			1,4	1,3	0,4	0,5	0,7
<u>Herav</u>							
Sammalt % ²	17,3	18,5	25,2	26,0	25,7	26,6	26,1

1. Spelt, byggryn og havregryn er skilt ut f.o.m. 2015.

2. Består av sammalt hvete, sammalt rug, byggryn, kli til mat, havregryn og havremel. Kilde: Landbruksdirektoratet.

2.5.1.2 Poteter

Både metodene og kildene for beregning av potetforbruket har variert siden 1959. Årets versjon er ikke noe unntak, der det er foretatt korreksjoner i metode og tall tilbake til 1989. Den nye beregningen bygger i prinsippet på det samme datagrunnlag som tidligere (totalkalkyldata og handelsstatistikk), men det er foretatt en «periodisering» av den norske produksjonen. Periodiseringen innebærer at 25 prosent av det som produseres ett år, først blir omsatt påfølgende år. Videre er det foretatt korreksjoner i hjemmeforbruksberegningen samt i tallene for netto-/salgsproduksjon. Tidligere ble det foretatt en beregning av tillegg av volum som gikk til fôr, der dette tillegget ble beregnet inn i nettoproduksjonen. Denne beregningen er nå utelatt. Endringen innebærer en nedjustering av nettoproduksjonen. Det er nå samsvar mellom netto-/salgsproduksjonstall som finnes på NIBIO sin hjemmeside samt i denne rapporten. Det samme gjelder for hjemmeforbruk.

Tabell 2.15 viser total anvendelse av norsk nettoproduksjon av poteter i mill. kg for perioden 1959 til 2018, samt anslag for 2019. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1959 til 2018 at salgsproduksjonen over tid går ned. Av den beregnede totale salgsproduksjonen i 2018 på 244 mill. kg, ble 60 mill. kg benyttet som matpotet, og 117 mill. kg gikk til bearbeiding av potetprodukter (dvs. potetchips, pommes frites og potetmospulver). Videre gikk 10 mill. kg til lomper/ferdigkokte poteter, 35 mill. kg til potetmel, og 12 mill. kg gikk til sprit. Utover dette gikk 10 mill. kg til settepoteter, og blir dermed ikke beregnet som konsum.

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1989 ¹	1999	2009	2017	2018*	2019**
Salgsproduksjon	890	635	473	445	340	273	266	242	244	260
<u>Matpoteter</u>	190	198	175	175	175	114	80	66	60	64
<u>Poteter til bearbeiding</u>										
Potetchips	..	12	8	37	38	40	53	45	48	52
Potetmospulver	..	6	10	21	20	20	20	13	12	13
Pommes frites	..	2	12	17	16	35	41	49	57	59
Div. potetprodukter ²	..	..	..	5	5	10	15	9	10	9
Potetmel	44	44	49	47	51	40	40	39	35	38
Sprit	22	17	16	13	13	13	11	9	12	14
Hjemmeforbruk	121	95	73	29	22	2	0	0	0	0
<u>Øvrig</u>										
Ikke til mat (settepotet/fôr)	513	261	130	101	0	0	7	10	10	10

1. Ny beregning f.o.m. 1989 er ekskl. potet anvendt som fôr.

2. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norskprodusert og nettoimport av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1959 til 2018, samt anslag for 2019. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av matpotet i 2018 utgjorde 110 mill. kg, der 60 mill. kg var norskproduserte poteter (inkl. hjemmeforbruk), og 50 mill. kg er nettoimport. Engrosforbruket av bearbeidede poteter (omregnet til hel potet), er 150 mill. kg i 2018. Av dette utgjør norskproduserte poteter 126 mill. kg. Nettoimporten av poteter til bearbeiding er 23 mill. kg, der 10 mill. kg importeres som hele poteter, mens 13 mill. kg importeres som bearbeidet (hel- og halvfabrikata). Engrosforbruket av poteter til potetmel (omregnet til hel potet) er beregnet til 41 mill. kg i 2018, hvor 35 mill. kg er norskprodusert. Engrosforbruket av poteter til sprit er beregnet til 12 mill. kg i 2018. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 313 mill. kg, eller 58,9 kg per innbygger i 2018. 35 prosent av engrosforbruket i 2018 er matpotet, 48 prosent er omsatt som bearbeidet potet (herunder pommes frites, chips, mos), 13 prosent er potetmel o.l. og 4 prosent er til sprit.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1989 ¹	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Matpoteter</u>										
Norskprodusert	311	308	236	215	198	115	80	66	60	64
Nettoimport	–	14	19	5	15	28	22	19	50	47
Sum engrosforbruk	311	322	255	220	212	143	102	85	110	112
<u>Bearbeidede poteter /poteter til bearbeiding</u>										
Norskprodusert	–	20	30	76	79	105	128	117	126	133
Nettoimport ¹	–	–	16	5	11	29	20	36	23	18
Sum engrosforbruk	–	20	46	81	90	134	149	152	150	151
<u>Poteter til potetmel</u>										
Norskprodusert	43	36	31	33	51	40	40	39	35	38
Nettoimport	1	2	3	5	0	0	0	7	6	7
Sum engrosforbruk	44	40	34	38	51	39	40	46	41	45
<u>Engrospoteter til sprit</u>	..	..	..	..	13	13	11	9	12	14
<u>Totalt engrosforbruk</u>	355	382	335	339	366	329	301	293	313	323
<u>Engrosforbruk, kg pr. innbygger</u>										
Matpoteter	87,6	83,5	62,5	52,0	50,3	32,0	21,1	16,1	20,7	20,9
Poteter til bearbeiding	–	5,1	11,5	19,2	21,3	30,0	30,8	28,9	28,2	28,3
Poteter til potetmel ²	12,4	10,4	8,4	8,9	12,0	8,8	8,4	8,7	7,8	8,5
Poteter til sprit					3,0	2,9	2,2	1,8	2,3	2,7
Forbruk poteter, kg pr. innb.	100,0	99,0	82,5	80,1	86,5	73,7	62,4	55,6	58,9	60,4

1. Ny beregning f.o.m. 1989.

2. Inkl. poteter til sprit t.o.m. 1989 (gammel beregning).

Engrosforbruket av poteter har siden starten av 2000-tallet vært «dominert» av bearbeidede poteter. Tabell 2.17 viser norsk industri sitt forbruk av friske poteter til bearbeiding av potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2018 anvendte 140,3 mill. kg poteter til produksjon av bearbeidede potetprodukter. Av den totale anvendelsen på 140,3 mill. kg gikk 61,4 mill. kg til bearbeiding av pommefrites, 55,7 mill. kg til bearbeiding av potetchips, 12,3 mill. kg til produksjon av potetmospulver, mens 10,8 mill. kg gikk til produksjon av lomper og øvrige potetprodukter.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT TIL BEARBEIDEDE POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Til produksjon av:</u>						
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	58,8	55,7	56,7
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	58,1	61,4	61,2
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	12,9	12,3	13,2
Øvrig potetprodukter				10,6	10,8	9,4
Sum	77,3	109,1	116,4	140,4	140,3	140,4

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg pommes frites og ca. 6,0 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2018 produsert ca. 13,9 mill. kg potetchips, 29,2 mill. kg pommes frites og 2,1 mill. kg potetmospulver.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Tallene for 2018 viser en økning i nettoimporten på 5,7 prosent sammenliknet med 2017. Den totale nettoimporten av friske grønnsaker i 2018 er på 132,2 mill. kg (økning på 8,1 prosent), mens nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konserverte) er på 89,0 mill. kg (økning på 2,4 prosent). Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 40,2 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2018. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både av friske og bearbeidede grønnsaker. Nettoimporten av vekstene kinakål, gulrot og løk økte mest fra 2017 til 2018.

**Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVEDE),
mill. kg**

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Friske grønnsaker:</u>									
Blomkål	2,5	2,7	3,0	3,4	4,0	4,6	5,3	5,3	5,4
Brokkoli					4,5	6,5	7,9	8,5	8,2
Kinakål				4,2	3,7	1,6	1,6	2,3	1,9
Annen kål ¹	0,0	0,4	3,5	1,3	1,4	1,2	2,4	2,8	2,7
Gulrot	1,3	0,3	6,0	2,7	5,6	6,1	5,1	8,2	7,2
Løk ²	4,1	4,4	3,6	0,6	5,2	8,7	9,6	12,0	10,4
Purre					1,6	1,9	1,8	1,7	1,8
Tomater	2,1	3,0	6,0	9,0	13,3	22,2	23,6	24,9	24,5
Slangeagurk	0,0	1,0	3,1	5,1	4,9	6,5	8,5	9,7	9,0
Paprika				4,1	7,9	14,4	19,6	20,2	19,8
Salat	0,2	0,3	0,3	0,9	6,6	12,1	12,6	12,2	12,2
Sopp				0,9	2,5	5,7	7,7	7,7	7,7
Belgfrukter					0,2	1,4	1,7	1,7	1,7
Røtter og knoller					0,5	1,3	2,2	2,3	2,4
Øvrig ³				2,2	4,3	9,5	12,7	12,8	12,3
Sum friske grønnsaker	10,2	12,1	25,5	34,4	66,2	103,7	122,3	132,2	127,3
<u>Bearbeidede grønnsaker:</u>									
Fryste					7,1	9,1	9,0	10,4	9,6
Tørket					1,1	1,4	1,5	1,6	1,6
Konserverte tomater					17,1	28,9	38,5	39,8	38,1
Øvrig konserverte					22,3	26,9	37,7	36,8	36,0
Sum konserverte grønnsaker	19,0	19,0	11,0	21,0	47,5	66,3	87,0	89,0	85,7
Sum grønnsaker	29,2	31,1	36,5	55,4	113,7	169,9	209,3	221,3	212,9

Kilde: SSB.

1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (1959 -1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.

2. Inkl. purre t.o.m. 1989.

3. F.o.m. 1990 er "øvrig" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. Denne statistikken ligger noen år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i dette kapittelet, slik at tallene for 2015 er de siste tallene som er endelige tall fra SSB. Nyere produksjonstall må anses som foreløpige tall (2016 og 2017), mens tall for 2018 og 2019 er beregnede tall. SSBs offisielle hagebruksstatistikkstatistikk omfatter ikke produksjonsvolum for alle typer vekster. SSB bidrar derfor med utfyllende informasjon på enkelte vekster som ikke inngår i den offisielle statistikken. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette gjelder bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2015, foreløpige tall for 2016 og 2017 samt anslag for 2018 og 2019. Foreløpige tall for 2017 viser et produksjonsvolum på 210,7 mill. kg, med en påfølgende anslått reduksjon i 2018 til 192,3 mill. kg. I anslaget for 2018 er det antatt lavere avlinger for de fleste vekster enn i nivået fra 2017. Dette skyldes hovedsakelig været sommeren 2018 som var preget av tørke. De foreløpige anslagene viser at tørkesommeren trolig har gått utover produksjon av løk. Anslagene for 2019 er høyst usikre, men forventes å øke.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2010 ¹	2015	2016*	2017*	2018**	2019**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	8,0	8,9	9,9	8,3	6,9	8,3
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,1	3,7	4,3	3,3	2,7	3,4
Kinakål	13,2	8,1	4,0	4,7	3,6	2,5	2,8	2,4	2,6
Annen kål ²	30,9	21,7	18,5	19,9	21,4	24,2	23,6	20,4	22,7
Gulrot	35,7	36,0	34,7	46,9	51,7	52,1	47,0	46,5	48,5
Løk ³	19,6	13,6	14,0	23,0	30,7	32,0	28,8	19,3	26,7
Purre	3,5	2,5	2,6	2,5	3,6	3,3	2,9	2,8	3,0
Tomater	8,6	9,3	10,0	13,2	11,5	11,1	10,6	10,0	10,6
Agurk ⁴	8,7	10,8	13,9	14,7	15,2	16,0	15,4	14,5	15,3
Salat ⁵	2,1	4,1	13,5	11,7	14,6	20,0	30,9	30,2	27,0
Belgfrukter ⁶	5,0	4,8	3,1	4,2	4,5	4,7	4,4	3,0	4,1
Røtter og knoller ⁷	3,1	5,2	4,4	4,8	4,7	8,9	9,6	11,2	9,9
Kålrot ⁸				13,0	12,5	12,5	12,2	11,5	12,1
Annet ⁹	16,1	17,8	19,1	3,7	5,0	5,1	5,7	6,1	5,6
Uspesifisert ¹⁰	14,6	13,5	13,9	0,3	4,5	5,0	5,4	4,8	5,0
Sum norsk produksjon	169,2	156,3	161,6	174,6	196,1	211,5	210,7	192,3	204,8

1. Omlegging av metode f.o.m. 2010.

2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrige kål».

3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjalottløk.

4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).

5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».

6. Omfatter erter og bønner.

7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.

8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.

9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.

10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010).

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at foreløpige engrosforbruk av grønnsaker er beregnet til 419,9 mill. kg i 2017, mens anslag for 2018 viser et volum på 413,5 mill. kg. Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker har de siste årene stått for 49 til 50 prosent av det totale engrosforbruket av grønnsaker (dvs. produksjon minus eksport dividert på engrosforbruk). Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker er i 2018 beregnet til 46 prosent.

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2015	2016*	2017**	2018**	2019**
<u>Norske vekster og nettoimport av friske vekster:</u>								
Blomkål	11,5	10,1	11,8	14,8	15,4	13,6	12,1	13,7
Brokkoli	..	7,4	9,2	12,0	12,6	11,2	11,2	11,7
Kinakål	17,4	11,9	5,6	5,0	4,3	4,4	4,7	4,5
Annen kål	32,2	23,0	19,8	23,8	27,1	25,9	23,2	25,4
Gulrot	38,4	41,7	40,8	57,8	60,4	52,0	54,7	55,7
Løk	20,2	18,8	22,8	42,4	41,7	38,4	31,3	37,1
Purre	3,5	4,1	4,5	5,4	5,2	4,7	4,4	4,8
Tomater	17,6	22,5	32,2	36,5	36,1	34,2	34,9	35,1
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	23,8	24,8	23,8	24,2	24,3
Paprika ¹	4,1	7,9	14,4	18,8	19,6	19,6	20,2	19,8
Salat	3,0	10,6	25,6	26,6	31,8	43,5	42,4	39,2
Sopp ¹	1,9	3,5	5,7	7,7	7,8	7,7	7,7	7,7
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	6,4	6,4	6,1	4,7	5,7
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	6,8	11,6	11,8	13,5	12,3
Kålrot ²	..	..	..	12,5	12,5	12,2	11,5	12,1
Annet	16,1	17,8	19,1	5,0	5,1	5,7	6,1	5,6
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	15,7	16,4	18,1	17,6	17,4
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker:	203,6	222,7	264,4	321,0	338,8	332,9	324,4	332,1
<u>Bearbeidede grønnsaker (kun import):</u>								
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	9,0	9,9	9,3	10,8	10,0
Tørket	..	1,1	1,4	1,4	1,6	1,5	1,6	1,6
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	35,0	36,1	38,5	39,8	38,1
Øvrig konserverte	..	22,3	26,9	32,9	33,4	37,7	36,8	36,0
Sum bearbeidede grønnsaker	21,0	47,5	66,3	78,3	81,0	87,0	89,0	85,7
Sum grønnsaker	224,6	270,2	330,6	399,3	419,8	419,9	413,5	417,8
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	53,1	60,6	68,5	76,9	80,2	79,6	77,9	78,2

1. Tallet omfatter kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».

2. Inngår i «annet» før 2010. FOM 2010 er den skilt ut, men omfatter kun den norske produksjonen (nettoimporten av kålrot inngår i «uspesifisert»).

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og av bær i mill. kg for årene 1959 t.o.m. 2018 (dvs. import fratrukket eksport). Tall for 2019 er kun anslag. Av den totale nettoimporten av frukt i 2018 på 390 mill. kg, var 81 prosent frisk frukt. Den totale nettoimporten av frukt gikk ned med 2,7 prosent fra 2017 til 2018. Nettoimporten av sitrusfrukter og bananer dominerer, etterfulgt av epler. Nettoimporten av bær var 38,7 mill. kg i 2018, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,9 prosent sammenlignet med 2017. Friske bær utgjorde om lag 59 prosent av nettoimporten av bær i 2018.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017*	2018**	2019**
<u>Frisk frukt:</u>									
Sitrusfrukter mv.	48,4	69,2	63,6	59,1	53,0	70,2	77,3	73,8	77,1
Bananer	24,3	32,3	33,7	49,2	64,6	81,2	86,4	84,5	84,9
Epler	19,2	19,1	48,6	40,9	45,3	52,0	46,6	43,5	45,7
Pærer	5,4	8,0	11,6	12,5	16,9	21,3	17,4	17,1	17,3
Druer	7,5	12,5	17,3	16,0	18,7	29,5	25,0	25,7	25,2
Plommer	..	..	..	..	2,4	3,0	4,2	3,5	4,0
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,4	0,9	1,9	2,0	2,0
Meloner	..	..	..	4,8	11,5	24,0	30,3	31,7	30,7
Andre frukter ¹	0,2	2,4	6,8	6,9	10,6	24,6	35,7	35,3	34,8
Sum frisk frukt	105	143,5	181,6	189,4	223,4	306,6	324,7	317,1	321,6
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Konservert frukt	6,1	18,9	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0
Tørket frukt	7,0	7,0	6,4	6,5	6,6	7,7	7,8	7,2	7,2
Syltetøy/herm. frukt	..	..	..	..	15,6	16,7	19,8	18,0	18,3
Saft av frukter	..	..	..	..	26,0	52,9	48,6	47,7	49,2
Sum bearbeidet frukt	13,1	25,9	33,8	39,9	48,7	77,5	76,2	72,9	74,6
Sum frukt	118,1	169,4	215,4	229,3	272,1	384,1	400,8	390,0	396,3
<u>Friske bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	1,2	5,1	9,6	10,3	10,1
Kiwi	..	..	..	..	2,8	5,1	4,1	3,7	4,2
Skogsbær	..	..	..	..	0,6	0,7	5,0	4,4	4,5
Bringebær/solbær/ stikkelsbær/rips	..	..	..	..	0,0	0,2	1,4	1,3	1,4
Andre hagebær					0,6	1,0	3,0	3,1	3,0
Sum friske bær	..	..	..	..	5,3	12,1	23,0	22,9	23,1
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Fryste	..	..	..	..	7,7	10,5	14,9	14,7	14,5
Tørket	..	..	..	..	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Syltetøy	..	..	..	..	0,0	1,4	0,5	0,5	0,6
Saft	..	..	..	..	0,8	0,5	0,6	0,4	0,5
Sum bearbeidet bær	..	..	..	..	8,6	12,5	16,0	15,8	15,6
Sum bær	0,1	0,8	3,0	9,9	13,8	24,7	39,0	38,7	38,8

1. I perioden 1959-1989 omfatter andre frukter også moreller, kirsebær og plommer.

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er basert på volumer fra distrikts- og kvalitets-tilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjonsvolumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut ifra type fruktslag det er snakk om. For jordbær, bringebær og øvrige bær (ekskl. solbær) anvendes produksjonsvolumer iht. SSBs hagebruksstatistikk. Volumene er korrigert for svinn (antatt å være 20 prosent). For beregning av engrosforbruket av solbær anvendes distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken fra Landbruksdirektoratet.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær i 2018 var på 31,0 mill. kg. Av dette var 17,9 mill. kg frukt og 13,1 mill. kg bær. Totalt tilsvarer den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 5,8 kg per innbygger i 2018. Epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2017	2018*	2019**
<u>Frukt:</u>									
Epler	..	..	..	..	8,7	9,5	14,0	15,0	13,5
Pærer	..	..	..	..	0,9	0,6	0,2	0,5	0,3
Plommer	..	..	..	..	0,6	1,1	1,8	1,6	1,5
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,5	0,8	0,5	0,8	0,6
Sum frukt	76	64	46	56	10,6	12,0	16,5	17,9	15,9
<u>Bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	7,7	7,3	8,1	9,6	7,7
Bringebær	..	..	..	..	1,0	2,7	3,0	2,8	2,9
Solbær	..	..	..	..	0,6	0,8	0,6	0,6	0,7
Andre bær	..	..	..	..	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1
Sum bær	33	36	45	37	10,0	11,0	11,9	13,1	11,4
Sum frukt/bær	109	100	91	93	20,6	23,0	28,4	31,0	27,2

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1959-2018, samt prognoser for 2019. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon og nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær gikk ned fra 468 mill. kg i 2017 til 460 mill. kg i 2018. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 86,6 kg per innbygger i 2018. Åttini prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen om lag 7 prosent.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Frisk frukt:</u>									
Norskprodusert	76	64	46	56	9	10	10	11	9
Nettoimport	105	144	182	189	223	307	325	317	322
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	2	7	7	6
Nettoimport	13	26	34	40	49	77	76	73	75
Sum frukt	194	233	261	285	283	396	417	408	412
<u>Friske bær:</u>									
Norskprodusert	33	36	45	37	8	8	10	11	9
Nettoimport	..	..	..	..	5	12	23	23	23
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	3	2	2	2
Nettoimport ¹	0	1	3	10	9	13	16	16	16
Sum bær	33	37	48	47	24	36	51	52	50
Sum frukt og bær	227	270	309	332	307	432	468	460	462
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	63,9	69,2	76,0	78,6	68,7	89,6	88,7	86,6	86,5

1. For perioden 1959-1990 omfatter nettoimport av bearbejdede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter, kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter, bønner, linser, belgvekster, nøtter (inkl. peanøtter), oljeholdige frø og frukter, samt kakao og kakaoprodukter. Dette er varer som i all hovedsak importeres (ingen/liten norsk produksjon). Tallene i dette avsnittet baserer seg kun på handelsstatistikken fra SSB. Produksjon og handel av friske erter og andre friske belgvekster inngår i avsnittet for grønnsaker, mens meierivarer som inngår i norsk sjokoladeproduksjon inngår i tallene for meierivarer. Anslag for 2019 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene.

Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av erter, bønner, linser og belgvekster samlet sett gikk ned fra 12,4 mill. kg i 2017 til 10,4 mill. kg i 2018. Engrosforbruket av nøtter økte med 0,6 mill. kg fra 2017 til 2018, mens engrosforbruket av oljeholdige frø og frukter økte med 0,3 mill. kg.

Når det gjelder kakao og kakaoprodukter i tabell 2.24, omfatter dette nettoimport av sjokolade, sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver o.l. Det er ingen naturlig produksjon av kakao i Norge. Ingredienser utover sukker og kakao som går med til produksjon av kakaoprodukter (hovedsakelig meierivarer) i Norge inngår i andre kapitler i denne rapporten. Tabellen viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter har mer enn doblet seg fra 1999 og frem til 2018. Engrosforbruket har siden 2010 stort sett ligget på mellom 31 og 33 mill. kg, men i 2018 gikk engrosforbruket ned til 29,8 mill. kg. Hvorvidt mye av nedgangen som skyldes de økte avgiftene i 2018 er imidlertid usikkert.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, BØNNER, LINSER, NØTTER, KAKAO M.M., mill. kg

	1985	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Erter	..	..	6,0	7,5	3,8	2,0	2,7
Bønner	..	..	3,1	5,3	8,2	8,6	8,3
Linser	..	..	0,1	0,5	0,7	0,6	0,6
Diverse belgvekster	..	..	0,2	0,2	-0,3	-0,8	-0,4
Nøtter	11,4	11,9	13,3	17,4	19,0	19,6	19,3
Oljeholdige frø og frukter	3,1	2,2	4,7	8,2	11,6	11,9	11,6
Sum	19,8	19,7	27,4	39,0	42,9	41,9	42,1
Forbruk erter, bønner, nøtter etc., kg pr. innbygger	4,8	4,7	6,1	8,1	8,1	7,9	7,9
Kakao/ kakaoprodukter							
Forbruk av kakao og kakaoprodukter	..	..	14,0	29,0	32,8	29,8	31,7
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innbygger	..	..	3,1	6,0	6,2	5,6	5,9

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Videre omfatter engrosforbruket import av sukkervarer, samt norsk produksjon av glukose og honning. Tall for sukker til teknisk bruk og fôr bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk og fôr lå på 4 mill. kg i året.

Beregning av engrosforbruket av sukker og sukkervarer omfatter ikke den andelen av sukkervarer som privatpersoner kjøper i utlandet og tar med seg hjem eller bestiller via post. Endring av tollregler og avgifter i senere tid kan ha ført til noe økt privat-import av sukkervarer. I 2014 ble beløpsgrensen for privatimport av varer som er

fritatt fra toll- og avgift økt fra 200 til 350 kroner, og i 2018 ble særavgiften på sjokolade og sukkervarer økt betydelig, før den ble satt ned tilbake til 2017-nivå i 2019.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger er på vei ned (tall for 2019 er anslag). I perioden fra 1959 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2018 er det beregnet at engrosforbruket av sukker og sukkervarer utgjør 23,9 kg per innbygger.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARE, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	1,4	2,8	3,7	3,4	2,7	2,4	1,4	1,3	1,4
Import, sukker ²	136,4	141,4	169,9	151,6	170,3	134,0	110,7	105,0	110,2
Import, sukkervarer ³ og halvfabrikata (også glukose)	6,6	7,6	10,9	14,2	24,6	19,0	21,9	19,0	21,4
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,0	0,5	0,7	2,0	3,9	2,7	0,9	0,9	0,9
Lagerendring	-8,1	7,1	-2,9	2,1	..	..	..	..	..
Forbruk av sukker/sukkervarer ekskl. honning	136,3	158,4	180,9	169,3	193,7	152,7	133,1	124,5	132,1
Honning norsk produksjon	0,7	0,8	0,5	1,7	0,8	1,0	1,0	1,1	1,1
Nettoimport, honning	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	1,2	1,0
Lagerendring honning ⁴					-0,1	0,2	0,0	-0,1	-0,1
Forbruk honning	0,7	0,8	0,9	1,8	0,9	1,5	1,8	2,2	2,0
Forbruk av sukker og sukkervarer inkl. honning, mill. kg	137,0	159,2	181,8	171,1	194,7	154,2	135,0	126,7	134,1
Forbruk, kg pr. innbygger	38,6	41,1	44,6	40,5	43,8	31,9	25,6	23,9	25,1

1. Glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter.

2. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.

3. Sukkervarer omfatter også godteri, men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).

4. «-» betyr økning i lager/reduert engrosforbruk.

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelig. I hovedsak bygger alle tall fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk. Årlig leveres det litt over 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (for eksempel ost, smør, melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres.

Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fett i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fett har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår varmebehandling (pasteurisering), syring, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av om lag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler. Som en tommelfingerregel vil det medgå om lag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (for eksempel kulturmilk, kefir, yoghurt og rømme). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. I dag er det vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fett flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet noe mer usikkerhet til meieritallene enn for en del andre matvaregrupper.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 for konserverte melkeprodukter, som omfatter handel av meieriproduktene melk, fløte, rømme og øvrige konserverte melkeprodukter. Når det gjelder meierigruppene ost, yoghurt og smør, inngår handel av disse meierivarene i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Av tabell 2.26 kan man se at engrosforbruket av melk forsetter å gå ned. Fra 1999 til 2018 gikk engrosforbruket ned med 146 mill. kg. Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27). Engrosforbruket av melkevariantene helmelk og lettmelk har samlet sett gått ned med 38 prosent fra 1999 til 2018, mens de magrere variantene, skummet melk og lettmelk med 0,7 % fett eller mindre, har økt i med 34 prosent i samme periode.

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2017	2018*	2019**
<u>Mill. kg</u>									
Helmelk	627	674	652	269	145	94	89	82	82
Lettmelk				335	324	259	209	207	209
Skummet melk ¹	40	54	107	136	99	139	137	132	131
Sum melk	667	728	759	740	568	492	435	422	422
<u>kg per innbygger</u>									
Helmelk	176,4	175,0	160,1	63,6	32,4	19,5	16,8	15,4	15,3
Lettmelk				79,3	72,6	53,6	39,7	39,1	39,0
Skummet melk ¹	11,3	13,9	26,3	32,2	22,2	28,7	26,0	24,9	24,6
Forbruk melk, kg pr. innbygger	187,7	188,9	186,3	175,1	127,2	101,8	82,5	79,4	78,9

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).

2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2018, samt anslag for 2019. Av det totale engrosforbruket av yoghurt i 2018 utgjorde om lag 14 prosent importert yoghurt. Import av yoghurt uten innhold av yoghurtbase inngår imidlertid i konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2017	2018*	2019**
Mill. kg	30,0	44,3	53,1	53,5	52,2
Yoghurt, kg pr. innbygger	6,7	9,2	10,1	10,1	9,8

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne fellesfaktoren 35 prosent. Foreløpige tall for 2018 viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk ned med 0,2 mill. kg fra 2017. Eventuell handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELT I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Mill. kg</u>									
Fløte	..	..	..	..	24,5	26,5	29,9	29,8	29,2
Rømme	..	..	..	..	12,4	16,2	18,5	18,6	18,1
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	1,8	2,3	2,8	2,5	2,7	2,4	2,4
[18 % - 30 % >	..	..	4,3	6,7	9,5	15,5	17,3	17,9	17,4
[30 % - 38 % >	..	..	23,9	24,6	4,2	5,5	5,9	5,9	5,9
[38 % -> >	—	—	—	—	20,4	19,1	22,7	22,2	21,7
Sum fløte/rømme¹	17,7	24,9	26,9	29,0	29,8	33,0	38,0	37,8	37,0
<u>kg per innbygger</u>									
Fløte	..	..	..	..	5,5	5,5	5,7	5,7	5,5
Rømme	..	..	..	..	2,8	3,3	3,5	3,5	3,4
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	0,5	0,5	0,6	0,5			
[18 % - 30 % >	..	..	1,1	1,6	2,1	3,2	0,5	0,5	0,4
[30 % - 38 % >	..	..	5,9	5,8	0,9	1,1	3,3	3,4	3,3
[38 % -> >	—	—	—	—	4,6	4,0	1,1	1,1	1,1
Forbruk fløte og rømme, kg pr. innbygger¹	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	7,2	7,1	6,9

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, mens import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1959 til 2018 (samt prognoser/anslag for 2019). Det totale engrosforbruket av smør var på 3,3 kg per innbygger i 1999 og er beregnet til 3,6 kg per innbygger i 2018.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Produksjon ¹	17,5	21,2	20,5	24,2	19,6	17,1	18,3	19,0	19,2
Eksport	6,4	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	0,2	0,0	0,4
Import	–	1,3	1,7	–	0,2	0,4	0,3	0,4	0,3
Lagerendring ²	+0,1	+0,2	+0,2	- 0,7	..	..	..	..	..
Sum forbruk	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	18,4	19,3	19,1
Forbruk smør, kg pr. innbygger	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,5	3,6	3,6

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.

2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket. Kategorien annen ost omfatter bl.a. prim, smelteoster, kremost og cottage cheese m.m. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1959 og frem til 2016, kan vi se at importen har økt i hele perioden. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men har deretter gått ned (11,4 mill. kg i 2018). Forbruket i kilo per innbygger viser en økning i forbruket av hvit ost og en nedgang i brun ost den siste tiårs perioden. Annen ost har holdt seg uendret de siste årene. Tall for 2019 er basert på anslag/prognoser.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST

	1959	1969	1979	1989	1999	2009 ¹	2017	2018*	2019**
Salg av ost ¹	38,6	49,6	67,6	82,9	84,9	72,2	81,1	81,8	82,2
Eksport	9,7	16,3	20,8	23,1	23,1	13,4	11,1	11,4	11,5
Import	0,2	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	14,4	15,5	14,7
Lagerendring	1,5	0,7	0,7	-5,6	..	..	..	..	..
Sum forbruk	30,6	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	95,6	97,3	96,9
Forbruk ost, kg pr. innbygger	8,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,8	18,1	18,3	18,1
Herav (i mill. kg):									
– hvit ost	17,4	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	72,1	74,7	74,5
– brun ost	13,2	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	11,1	11,5	11,5
– annen ost	..	..	..	..	6,3	5,9	10,9	11,1	11,0
Herav (i kg pr. innb):									
– hvit ost	4,9	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	13,9	14,1	13,9
– brun ost	3,7	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,1	2,2	2,1
– annen ost	..	..	..	..	1,4	1,2	2,1	2,1	2,1

1. F.o.m. 2009 omfatter salg kun salg av norskprodusert ost i Norge.

I 2017 og 2018 hadde 82 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet på ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen hadde minimum 30 prosent fett.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELT ETTER FETTINNHold, ANDEL FETT PER 100 GRAM OST (%)

	1986	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Ost totalt</u>							
0– 9	5	5	4	6	10	9	9
10–19	10	17	9	3	2	2	2
20–29	78	72	81	86	81	82	82
30–39	7	6	6	5	5	5	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav hvit ost:</u>							
0– 9	4	4	0	0	0	0	0
10–19	9	15	7	2	2	2	2
20–29	76	73	87	92	92	92	92
30–39	10	8	6	6	6	6	6
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav brunost:</u>							
0– 9	8	10	1	11	10	9	8
10–19	10	21	13	6	4	3	3
20–29	82	69	86	83	86	88	88
30–39			0	0	0	0	0
40–49			0	0	0	0	0
<u>Herav annen ost:</u>							
0– 9			40	84	94	94	94
10–19			11	16	3	3	3
20–29			27	0	3	3	3
30–39			20	0	0	0	0
40–49			2	0	0	0	0

2.5.2.4 Konserverte melkeprodukter og handel

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter var det en revisjon av beregningsmetoden i 2005. Endringene omfattet justering av ulike omregningsfaktorer tilbake til 2000, noe som var nødvendig for å tilpasse nye produkter og endrede reseptinnhold. I praksis medførte revisjonene at engrosforbruket økte med om lag 1,5 kg per innbygger. Verken de tidligere eller nye faktorene for omregning fra ferdigprodukt til innsatsfaktor for konserverte melkeproduktene var fullstendige. Mange av de konserverte produktene ble beregnet ut ifra en negativ fløtefaktor, slik at man fikk negative tall for medgått fløte i en rekke produkter. I tillegg innebar beregningen en utfordring ved at mange produkter ble produsert på råvarer som er biprodukter fra annen produksjon. Dersom man regner seg tilbake fra sluttprodukt frem til medgått melkemengde uten å se dette i sammenheng med produksjonen av andre meierivarer, vil man dobbelt telle total medgått melkemengde for en rekke produkter.

I 2008 ble det derfor foretatt en ytterligere justering i beregningene (tilbake til 1999). Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir nå kun total omsetning/handel av konserverte melkeprodukter, der det er benyttet en standard omregningsfaktor på 9 for pulver, mens øvrige meieriprodukter/konserverte meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen. Tidligere tok beregningene kun hensyn til de tollnummer som eksplisitt anga type vare, mens de som ikke var spesifisert ble utelatt. Dagens metode tar imidlertid hensyn til all handel av konserverte melkeprodukter og melkeprodukter som ikke er spesifisert i øvrige avsnitt.

Tabell 2.32 angir import og eksport av meierivarer som inngår i kapittel 4 i tolltariffen. Tabellen omfatter imidlertid ikke handel av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene fremkommer i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man se at importert mengde av konserverte meieriprodukter har økt fra 0,4 mill. kg i 1999 til 1,6 mill. kg i 2018. Eksporten av konserverte melkeprodukter har til sammenligning økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 23,8 mill. kg i 2018. Årsaken til økningen kan i all hovedsak tilskrives pulver som klassifiseres under myse. I 2013 økte eksporten av dette betydelig som følge av oppstart av produksjon av pulver i Norge, med internasjonal etterspørsel.

Tabell 2.32 HANDEL AV KONSERVERTE MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Melk og fløte¹</u>					
Import	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Eksport	0,0	2,0	2,3	2,3	2,3
<u>Melk og fløte²</u>					
Import	0,0	0,6	1,1	1,1	1,1
Eksport	0,3	0,0	1,0	1,0	0,8
<u>Kjernemelk³</u>					
Import	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1
Eksport	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<u>Myse⁴</u>					
Import	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3
Eksport	0,0	0,9	20,9	20,5	20,5
<u>Sum konserverte melkeprodukter</u>					
Sum import	0,4	0,8	1,5	1,6	1,5
Sum eksport	0,4	3,0	24,2	23,8	23,6

1. Ikke tilsatt sukker eller søtningsstoff.

2. Konsentrert eller tilsatt sukker eller søtningsstoff.

3. Omfatter også kulturmilk, rømme, kefir. Produktene kan være både flytende, fast eller pulver, og de kan være tilsatt sukker, søtningsstoff eller smaksstoffer.

4. Omfatter både konsentrert, modifisert og tilsatt sukker/søtningsstoff, samt andre meieriprodukter som ikke inngår i overnevnte punkter.

Tabell 2.33 viser at engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt mye fra 1979 til 2009. Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter passerte 30 kg per innbygger i 2005. I perioden 2005 til 2012 lå engrosforbruket på over 30 kg per innbygger, men har siden gått noe ned, og er i 2018 beregnet til 25,5 kg per innbygger. Merk at import og eksport av konserverte/diverse meieriprodukter (herunder melk, fløte, rømme, pulver etc.) inngår i beregningen av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter.

**Tabell 2.33 ENGROSFORBRUK AV KONSERVEDE MELKEPRODUKTER
BEREGNET SOM RÅVARE MELK/FLØTE, mill. kg**

	1979 ¹	1989	1999 ²	2009	2017	2018*	2019**
Forbruk konserverte melkeprodukter	59,1	78,3	104,0	148,7	133,3	135,4	127,8
Forbruk konserverte melkeprodukter, kg pr. innbygger	14,5	18,5	23,3	31,0	25,3	25,5	23,9

1. Tallene for 1979 er ikke sammenliknbare med resten av serien.

2. Justering av beregningsmetode og faktorer.

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr (storfe, sau, lam, svin og fjørfe) varierer en del. I alle årene i perioden 2001-2018 har det vært et beregnet markedsunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 26,6 mill. kg i 2015. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2019 forventes et markedsunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 14,4 mill. kg i 2019. Nye prognoser utarbeidet i april-mai 2019 viser et underskudd på ca. 15,7 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.34. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2017 på 370,9 mill. kg og på 364,9 mill. kg i 2018 (tabellene 2.34 og 2.35). For 2019 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 364,4 mill. kg (tabellene 2.34 og 2.35). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2019. I de nye prognosene utarbeidet i april-mai 2019 er det forutsatt en liten økning i engrosforbruket til 364,9 mill. kg.

Forbruket av fjørfe har økt mye, og i 2018 er engrosforbruket beregnet til å være mer enn ni ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfekjøtt økte igjen i 2016 og videre til 2017, uten å komme opp på nivået det hadde i 2013, mens de foreløpige tallene for 2018 viser noe nedgang igjen. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

Tabell 2.34 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT¹, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2005	2017	2018*	2019**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	118,9	150,6	182,1	206,6	267,0	286,2	353,1	354,3	348,1
Eksport	0,6	4,3	0,9	8,5	21,8	6,6	7,6	6,5	0,0
Import ¹	3,5	4,6	20,2	5,7	8,0	18,2	25,4	20,8	12,3
Herav									
– spekk	..	..	1,5	1,0	1,2	1,4	0,8	0,9	1,0
– transittimport ²	..	..	4,0	3,5	0,3	2,2	0,0	2,1	0,0
Lagerendring ³	-1,1	-0,6	0,9	0,5	4,0	0,5	-0,0	-3,7	4,0
Forbruk i alt⁴	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	370,9	364,9	364,4
Herav									
– storfe	40,5	49,4	77,3	72,2	88,7	89,5	101,3	98,3	96,9
– kalv	7,8	6,5	2,3	1,4	1,5	2,1	1,5	2,0	1,6
– sau og lam	15,1	18,3	22,4	24,9	23,5	28,2	27,2	26,6	27,0
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,4	0,4
– hest	2,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,5	0,1	0,1	0,1
– svin ⁵	50,3	66,9	86,2	82,6	102,8	116,2	136,1	135,7	133,9
– fjørfe	2,5	5,5	10,9	19,3	37,5	59,3	102,7	99,9	102,5
– tamrein, hjort ⁶ og kaniner	1,9	1,6	2,0	2,9	2,4	2,3	1,7	1,9	2,0
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	34,0	39,1	49,7	48,3	57,7	64,5	70,3	68,7	68,2
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	370,9	364,9	364,4
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	6,1	8,2	7,7	6,9	6,8	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Forbruk av kjøtt i alt⁷			207,6	210,4	265,6	305,9	377,8	371,7	371,4

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.

2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).

3. - betyr økning og + nedgang i lager.

4. Grensehandel ikke inkludert. Se tabell 2.35

5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

7. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandelen, har steget betydelig fra 1959 (tabell 2.35). I gjennomsnitt har det totale engrosforbruket per innbygger (ekskl. grensehandel) økt med noe over 650 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2017. De senere årene økte engrosforbruket i perioden 2011-2013, mens det beregnede kjøttforbruket gikk litt ned i 2014. Både i 2015 og 2016 økte det beregnede engrosforbruket igjen. Beregningene for 2017, de foreløpige tallene for 2018 og anslag for 2019 viser et fallende engrosforbruk, både totalt (ekskl. grensehandel) og per innbygger.

Tabell 2.35 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE KJØTTBIPRODUKTER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2005	2017	2018*	2019**
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	370,9	364,9	364,4
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	6,1	8,2	7,7	6,9	6,8	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Kjøttbiprodukter ¹	8,4	9,9	13,3	13,1	14,9	23,7	24,1	24,7	24,9
Sum forbruk kjøtt i alt, ekskl. grensehandel	133,4	164,8	220,9	223,6	280,5	329,6	401,9	396,4	396,4
Grensehandel ²	–	–	3,0	5,0	9,0	15,0	24,0	25,0	25,0
Sum forbruk i alt, inkl. grensehandel ²	133,4	164,8	223,9	228,6	289,5	344,6	425,9	421,4	421,4
<u>Kjøtt og kjøttbiprodukter¹, kg per innbygger:</u>									
Ekskl. grensehandel	37,6	42,8	54,2	52,9	62,9	71,3	76,2	74,6	74,2
Inkl. grensehandel ²	37,6	42,8	55,0	54,1	64,9	74,5	80,7	79,3	78,8

1. Fra og med 2002 inkl. hode og labb fra svin.

2. Anslag.

Grensehandelen med kjøtt, dvs. nordmenns kjøp av kjøtt i utlandet påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Dette gjør det litt vanskelig å beregne det totale engrosforbruket av kjøtt. Undersøkelser på begynnelsen av 1980-tallet antydte et nivå på grensehandelen på omkring 10 mill. kg. Tallet for grensehandelen har ifølge GfK Norge variert en del de siste 25 årene. I en periode fram til og med 2008 anslo GfK Norge en andel for innkjøpt kjøtt i utlandet. De årlige anslagene varierte mellom 2,0 og 8,2 prosent av det totale engrosforbruket, og lå relativt stabilt rundt 6 prosent de siste årene fra 2000 til 2008. Variasjonen i anslaget skyldes bl.a. endring i importkvoter, fokus på husdyrsykdommene BSE (kugalskap) og munn- og klauvsyken i Europa, nye kvoter, markedsbalanse og prisforskjeller. Ifølge GfK Norge sin siste undersøkelse fra 2008, lå andelen kjøtt kjøpt i utlandet på 6,2 prosent. Anslagene som NIBIO har gjort de siste årene på grensehandel for kjøtt (baseres bl.a. på SSBs grensehandelsundersøkelse, kronekurs m.m.), ligger på 6-7 prosent. I kilo tilsvarer dette om lag 20-25 mill. kg per år, jf. tabell 2.35. Det må understrekes at disse anslagene er usikre (dette volumet er derfor utelatt i samletabellene 2.43-2.51).

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handelsstatistikk. For beregning av bearbejdede egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggepulver, mens det er beregnet en faktor på 1,19 for øvrig egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg fremkommer i tabell 2.36. I 2018 er engrosforbruket beregnet til 69,1 mill. kg, noe som tilsvarer 13,0 kg per innbygger. Forbruket av egg har økt noe de siste 10-15 årene.

Tabell 2.36 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Produksjon	31,7	38,0	44,9	51,9	47,6	58,9	69,8	70,4	72,7
Eksport	1,4	0,4	1,6	3,7	2,4	2,0	1,6	2,2	1,8
Import	0,1	1,4	0,7	0,2	1,7	0,7	0,9	0,8	1,0
Lagerendring ¹	..	..	-0,1	0,4	-1,5	0,0	0,1	0,0	0,0
Sum forbruk egg	29,9	38,3	43,9	48,8	48,3	57,7	69,1	69,1	71,9
kg pr. innbygger	8,4	9,9	10,8	11,6	10,8	11,9	13,1	13,0	13,4

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

Beregningen for engrosforbruket av margarin bygde tidligere på oppgaver fra Margarinindustriens Bransjeforening. Denne organisasjonen ble nedlagt i 2005. Tallene innhentes nå fra margarinprodusentene, noe som innebærer at vi ikke lenger har kjennskap til andelen av råvarene som er norskprodusert og andelen av råvarene som er importert (herunder sammensetting av anvendte råvarer).

2.5.3.1 Margarin

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt, har NIBIO innhentet omsetningsdata fra markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Etter samråd med en av markedsaktørene i 2018 ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009 og det er gitt informasjon om omsetning av flytende margarin. Samletabell 2.49 er basert på en antagelse om at 80 prosent av den norske margarinproduksjonen er produsert på importerte råvarer. Det foreligger ikke total tall for lagerendring de seinere årene. Endringer i beregnet engrosforbruket fra ett år til neste kan derfor skyldes endringer i lagerbeholdningene.

Tabell 2.37 viser beregnet norsk produksjon av margarin (basert på norskproduserte og importerte råvarer), handel av margarin (inkluderer den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin), og engrosforbruket av margarin (ekskl. den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, som lar seg skille ut). NIBIO har beregnet den samlede margarinproduksjon (eksklusive smørandelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) til 34,8 mill. kg i 2018 (jf. tabell 2.37). Justeres produksjonen for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 45,2 mill. kg eller 8,5 kg per innbygger. Flytende margarin er et relativt nytt produkt på det norske markedet. Siden 2015 er forbruket økt med 0,7 mill. kg. Engrosforbruket i 2019 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag.

Tabell 2.37 PRODUKSJON OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2017	2018*	2019**
Produksjon ¹	92,5	83,8	73,8	60,3	53,9	39,3	36,0	34,8	35,8
Herav produksjon flytende margarin							2,4	2,7	3,0
Import	0,0	–	–	0,1	2,0	4,7	9,7	11,2	10,1
Eksport	6,6	8,0	8,5	5,3	2,2	0,3	0,9	0,8	0,8
Grensehandel	..	2,8	2,9	–	..	..			
Lagerendring	0,1	-0,1	–	–	..	..			
Sum forbruk	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	44,7	45,2	45,0
kg pr. innbygger	24,2	18,9	15,3	13,0	12,1	9,0	8,5	8,5	8,4

1. Produksjon av margarin baserer seg på norske og importerte råvarer. Produksjonen er ekskl. smør i smørblandet margarin (gjelder den andelen som er identifiserbar).

2. Ikke direkte sammenliknbare tall før/etter 1999.

Kilde: Margarinindustriens Bransjeforening t.o.m. 1998. F.o.m. 1999 markedsaktører og SSB.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988. Siste beregning viste at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet legges til grunn i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så en god del av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon, og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen anvendelse enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen anvendelse enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer.

Tabell 2.38 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2015	2017	2018*	2019**
Kokosolje	0	10	1	2	2	1	2
Maisolje	0	1	0	0	0	0	0
Oliven	0	4	4	4	5	4	5
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	1	1
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	40	148	147	133
Solsikkeolje	0	1	5	8	8	9	8
Soya	-2	-25	-54	-66	-63	-57	-64
Øvrige oljer	2	12	19	11	9	9	9
Sum nettoimport	11	20	1	1	111	115	95

I dagligvarehandelen ble det omsatt 3,6 mill. liter matoljer i 2000, 7,8 mill. liter i 2010 og 10,4 mill. liter i 2017 ifølge Nielsen «Markedsrapporten 2018». M.a.o. har det vært en kraftig omsetningsøkning av matoljer i dagligvarehandelen. Ifølge Flesland

markedsinformasjoner er volumet av matoljer omsatt i storhusholdningsmarkedet på om lag 6,4 mill. kg i 2018.

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.39 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene har det totale spisefettforbruket blitt redusert gjennom hele perioden, og utgjør i 2018 16,1 kg per innbygger.

Tabell 2.39 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Smør	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	18,4	19,3	19,1
Margarin	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	44,7	45,2	45,0
Annet fett	10,3	15,0	19,9	16,9	17,8	19,3	21,1	21,2	21,4
Sum spisefett	107,5	109,2	104,3	86,3	81,1	76,9	84,3	85,8	85,5
kg pr. innbygger	30,3	28,2	25,6	20,4	19,3	17,2	16,0	16,1	16,0

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.

2.5.4 Fisk og fiskevarer

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode. Denne metoden er publisert i kapittel 3. Nedenfor i tabell 2.40 har vi imidlertid gjengitt volumer ved «elfefiske», «oppdrett» og «fangst» (statistikken fra SSB).

Tabell 2.40 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (I mill. kg rund vekt/slakevekt)

	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**2
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Oppdrett	7,4	115,0	473,8	961,5	1 326,2	1 308,5	1 358,9
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 233,6	1 236,4	1 284,0
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	87,9	67,0	69,6
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	4,7	5,1	5,3
Fangst ¹	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 444,2	1 631,3	1 556,7
Totalt	2 658,0	1 904,1	3 104,2	3 042,2	2 770,8	2 940,2	2 915,9

Kilde: SSB

1. I årene 1979, 1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip», mens f.o.m. 2009 omfatter tallene andelen av fangst som er registrert som «Konsum» fra norske fartøy (2017 tall er snitt fra 2014-2016). Andelen av fangst til konsum varierer mellom 62 % - 84 % de 9 siste årene.

2. 2018 tall for elvefiske og fangst er basert på foreløpige tall fra SSB, mens tall for oppdrett i 2018 er anslag gjort av NIBIO.

Ifølge SSB ble det tatt opp 309 tonn med laks, sjørørret og sjørøye i norske elver i 2018 noe som innebærer en reduksjon på 27 prosent fra 2017. Når det kommer til fangst, viser SSBs fangststatistikk (kun fangst som er levert av norske fartøy) en mengde på 2 517 711 tonn (rund vekt) i 2018. Av dette er 1 556 746 tonn registrert til konsum, 949 294 tonn til mel/olje og 11 671 tonn gikk til fôr/agn/annet.

Oppdrettsnæringen står for et betydelig volum. Ifølge de nyeste tallene fra SSB ble det solgt 1 308 487 tonn med fisk i 2017, noe som innebærer en reduksjon på 1,3 prosent fra 2016. Den samlede tilgangen av fisk til konsum (sum av elvefiske,

oppdrett og fangst til konsum) er anslått til 2 916 mill. kg i 2018, noe som tilsvarer en reduksjon på 0,8 prosent fra 2017.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge SSB ble det eksportert 2 476,2 mill. kg fisk og sjømat i 2018, mens importen var 213,8 mill. kg. (fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av anvendelse og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

All kaffe regnes om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe). For brent kaffe anvendes en faktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.41 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2018 basert på utenrikshandelsstatistikk fra SSB, samt prognose for 2019 som er et beregnet gjennomsnitt for de tre foregående årene. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen (31,8 mill. kg) av kaffen som ble importert i 2018 (44,6 mill. kg). Fra 1989 til 2018 har engrosforbruket av kaffe blitt redusert fra 10,2 kg til 8,4 kg per innbygger.

Tabell 2.41 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	34,5	31,3	33,6
Brent kaffe ¹	1,9	1,8	4,1	8,1	8,3	8,0
Kaffekonsentrater ¹	1,9	4,0	5,3	4,8	5,0	4,9
Sum forbruk ubrent kaffe	43,2	47,6	43,9	47,5	44,6	46,5
kg pr. innbygger	10,2	10,7	9,1	9,0	8,4	8,7
kg pr. innbygger (ubrent kaffe) ²	10,1	9,9	9,4	9,0	..	..

1. For brent kaffe har vi benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.
2. Beregnet av Norsk kaffeinformasjon. F.o.m. 2017 anvendes omregningsfaktor på 1,19 for brent kaffe i tråd med internasjonal standard. Tall t.o.m. 2016 omfatter omregningsfaktor på 1,15 for brent kaffe.

2.5.6 Te

Tabell 2.42 viser at engrosforbruket av te er 1,3 mill. kg i 2018, noe som innebærer samme nivå som i 2017. Imidlertid har det vært en liten økning i det totale engrosforbruket av te når man sammenlikner forbruket i 1989 med forbruket i 2018. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Anslaget for 2019 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,4
Sum forbruk	1,0	1,1	1,5	1,3	1,3	1,3
kg pr. innbygger	0,22	0,25	0,31	0,24	0,24	0,25

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder har økt fra 1,5 mill. kg i 1990 til 3,0 mill. kg i 2018.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette delkapittelet sammenstiller vi data presentert i kapittel 2.5, samt at det gjøres beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1978-2018 er vist i figur 2.1-2.8, der tallene for 2018 er basert på foreløpige tall. Tabellene 2.43–2.47 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran.

Tallene for matvareforbruk på engrosnivå utarbeides av NIBIO. Avdeling for ernæringsvitenskap, Universitetet i Oslo bearbeider tallene, og beregner bl.a. spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer i engrosforbruket.

Tallene for årene 1953–1955 er ikke korrigert etter de senere års endringer i grunnlag og prinsipper for beregningene, og er av den grunn for enkelte av matvaregruppene ikke helt sammenliknbare med seriene f.o.m. 1970.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1969 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket av mel har deretter gått ned fra 90,0 kg per innbygger i 2007 til 81,6 kg i 2018.

Engrosforbruket av poteter totalt har gått fra om lag 100 kg per innbygger på 50-tallet, til 59 kg per innbygger i 2018. I perioden har spesielt andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning for bearbeidede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden fra 50-tallet. I 1970 utgjorde engrosforbruket om lag 40 kg per innbygger, mens i 2018 er det beregnet til 78 kg per innbygger.

Engrosforbruket av frukt og bær har økt over lang tid. Tall fra 1953/1955 viser et engrosforbruk på 41 kg per innbygger. I 1970 hadde forbruket økt til 67 kg per innbygger. De ti siste årene har engrosforbruket vært noenlunde stabilt (stort sett ligget i underkant av 90 kg per innbygger), og i 2018 er det beregnet til 87 kg per innbygger.

På 50-, 60-, 70-, 80- og 90-tallet lå engrosforbruket av sukker på i overkant av 40 kg per innbygger per år. På 2000-tallet har engrosforbruket av sukker gradvis blitt redusert. I 2018 er engrosforbruket sunket til 24 kg per innbygger.

Engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter som er tatt med f.o.m. 1985, lå mellom 3 og 4 kg per innbygger fra 1985 til 2000. De 15 siste årene har engrosforbruket ligget på rundt 6 kg per innbygger per år.

Engrosforbruket av kjøtt økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før det igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980.

Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. I 2016 var engrosforbruket av kjøtt (inkludert kjøttbiprodukter) på sitt høyeste nivå, 77 kg per innbygger. Deretter har engrosforbruket gått noe ned, til 74,6 kg per innbygger i 2018.

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70-, 80-, 90- og 2000-tallet, men har økt noe i senere år. I 2018 er engrosforbruket beregnet til 13 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. Forbruket av melk gikk ned fra 127 til 79 kg per innbygger og år i perioden 1999 til 2018.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,7 kg i 1999 til 10,1 kg per innbygger i 2018.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969-2002, med et forbruk på om lag 6,5 og 7,0 kg per innbygger. I perioden fra 2003 til 2014 har engrosforbruket ligget på mellom 7,0 og 8,0 kg. De siste tre årene har engrosforbruket gått noe ned, og i 2018 er det beregnet til 7,1 kg per innbygger.

Det har vært en økning i forbruket av konserverte melkeprodukter i hele perioden frem til om lag 2010. I 2018 er engrosforbruket av konserverte melkeprodukter beregnet til 25,5 kg per innbygger.

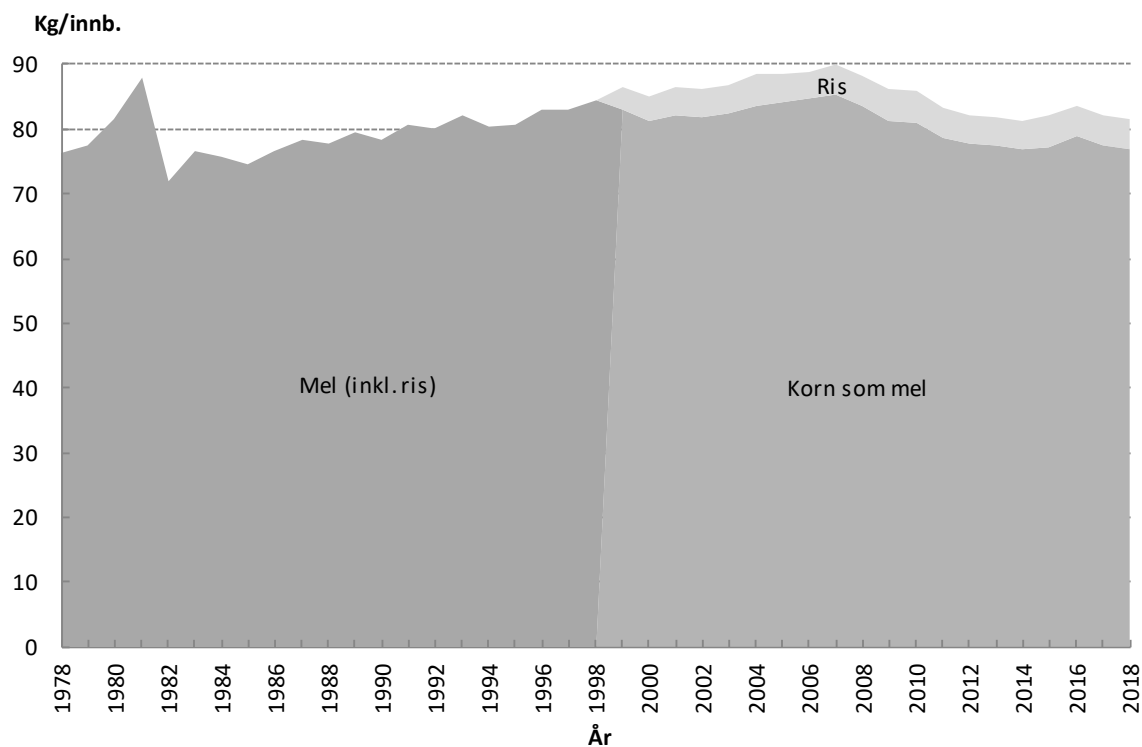
Engrosforbruket av ost har økt fra om lag 9 til 18 kg per innbygger i perioden 1969 til 2018. Veksten har i all hovedsak kommet blant hvite oster.

Smørforbruket gikk ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket har siden den gang ligget på mellom 2,7 og 3,5 kg per innbygger. I 2018 er engrosforbruket av smør beregnet til 3,6 kg per innbygger.

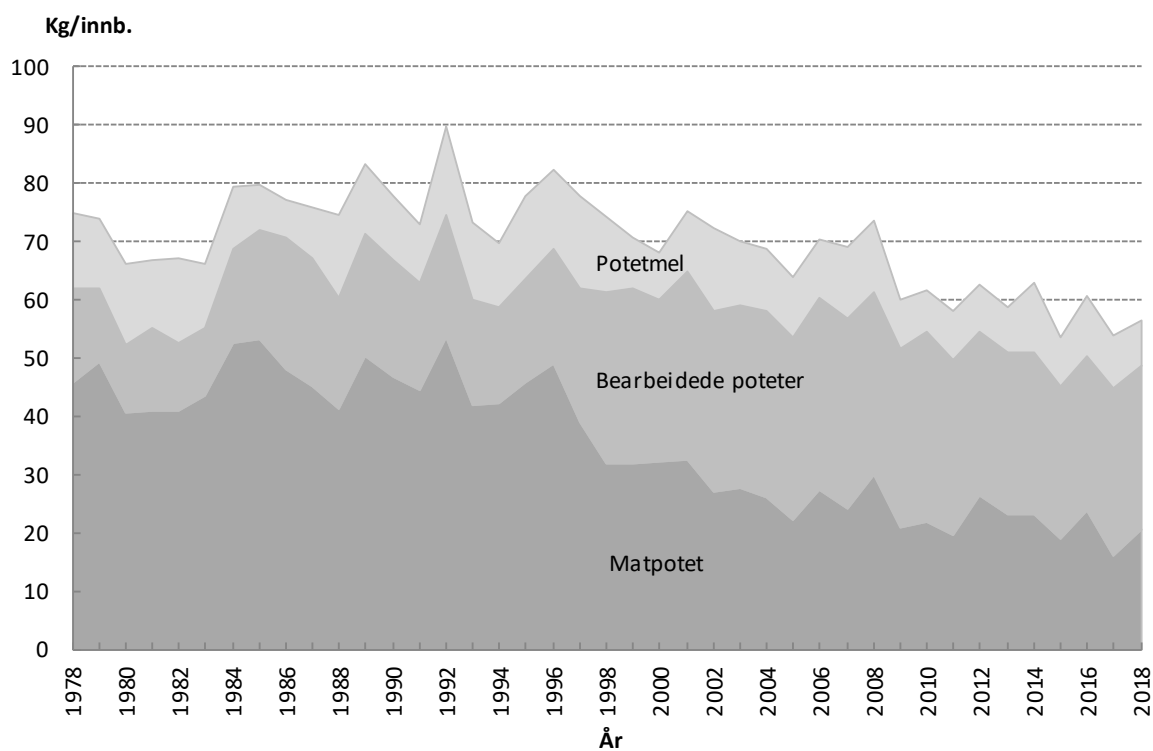
Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden 1950-tallet, fra 24 kg per innbygger i begynnelsen av 1950-årene til 8,5 kg per innbygger i 2018. Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980.

Statistikken for annet fett er usikker. Noe av reduksjonen i margarinforbruket har trolig medført en vridning til mer bruk av oljer. Det er anslått ett engrosforbruk av annet fett på 4 kg per innbygger per år.

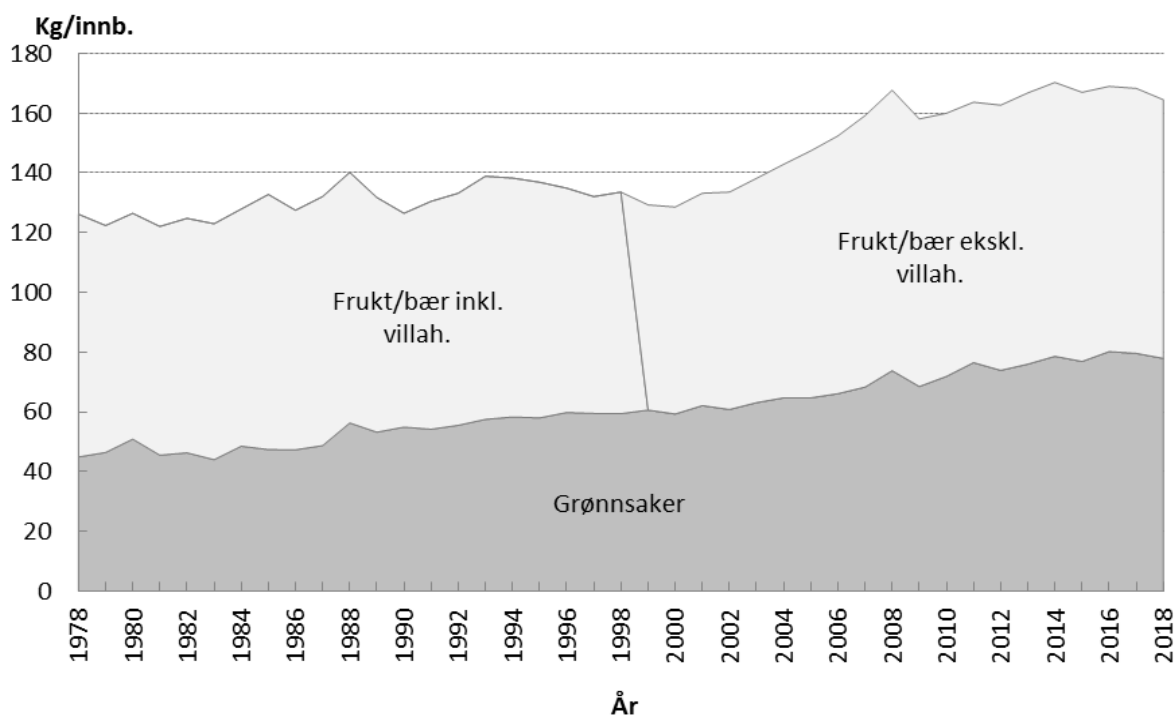
Figur 2.1a. Engrosforbruk av matmel inkl. ris pr. innbygger

Figur 2.1b. Engrosforbruk av poteter pr. innbygger

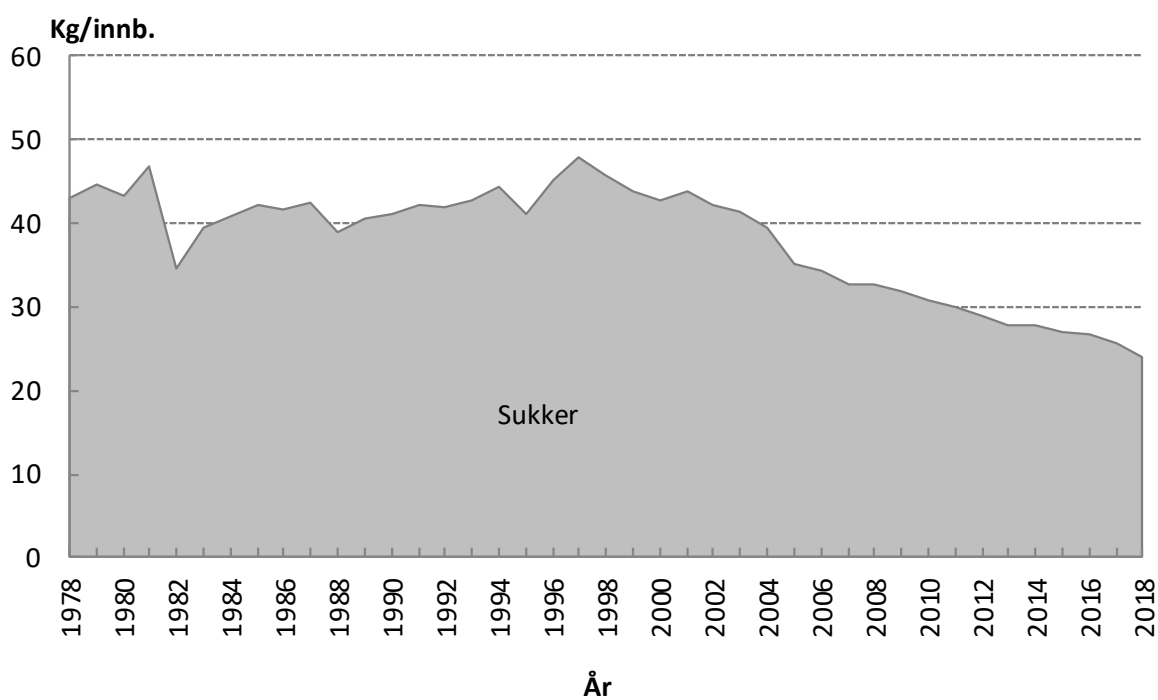

Figur 2.2. Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær pr. innbygger

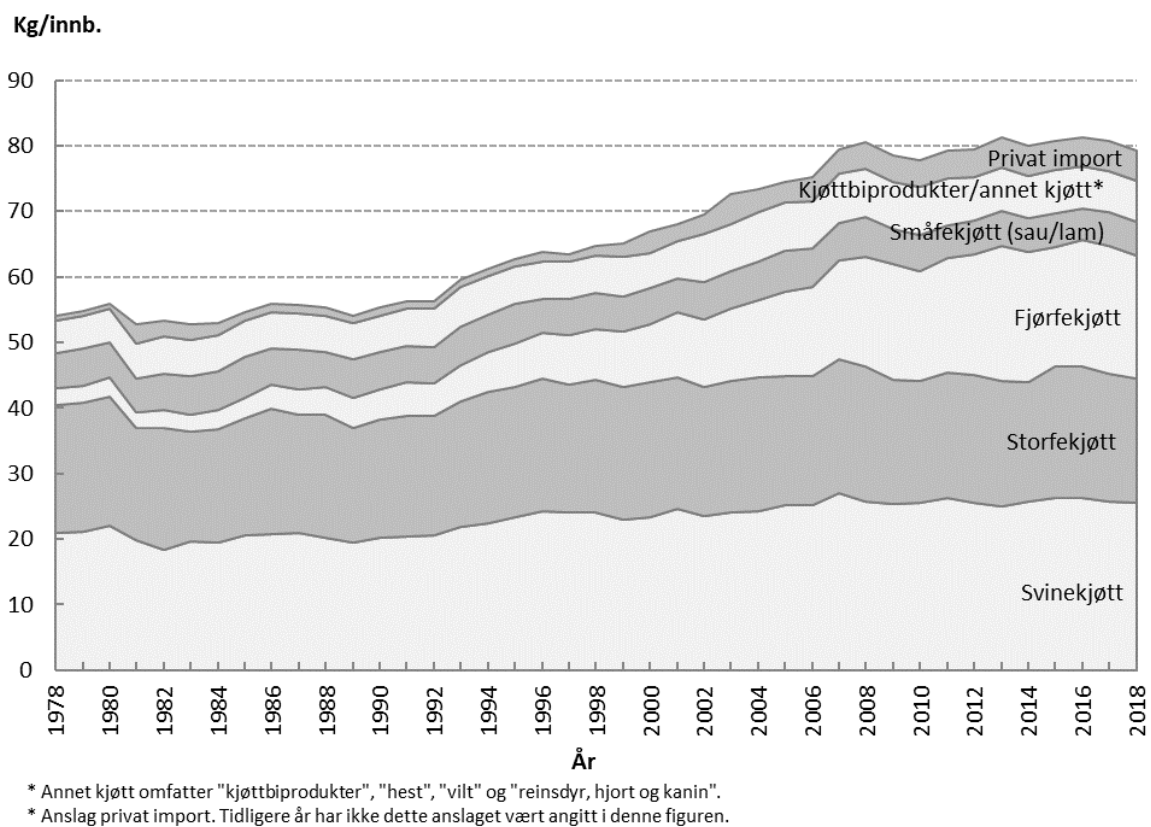

F.o.m. 1999 er beregningen eksklusive tillegg for frukt og bær produsert i villahager.

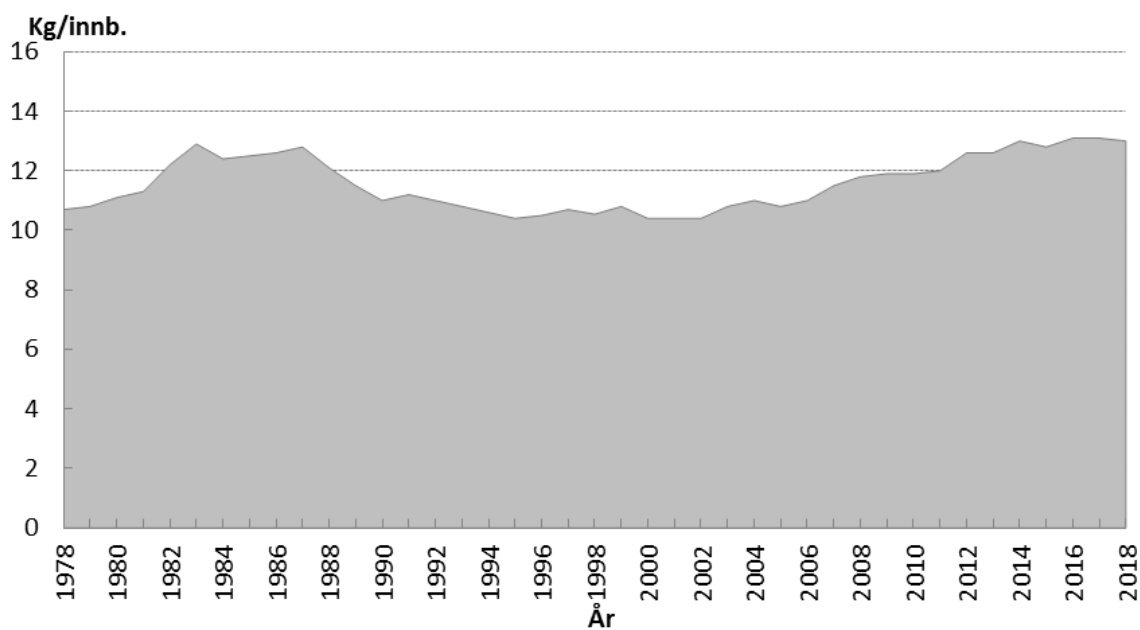
Figur 2.3. Engrosforbruk av sukker pr. innbygger

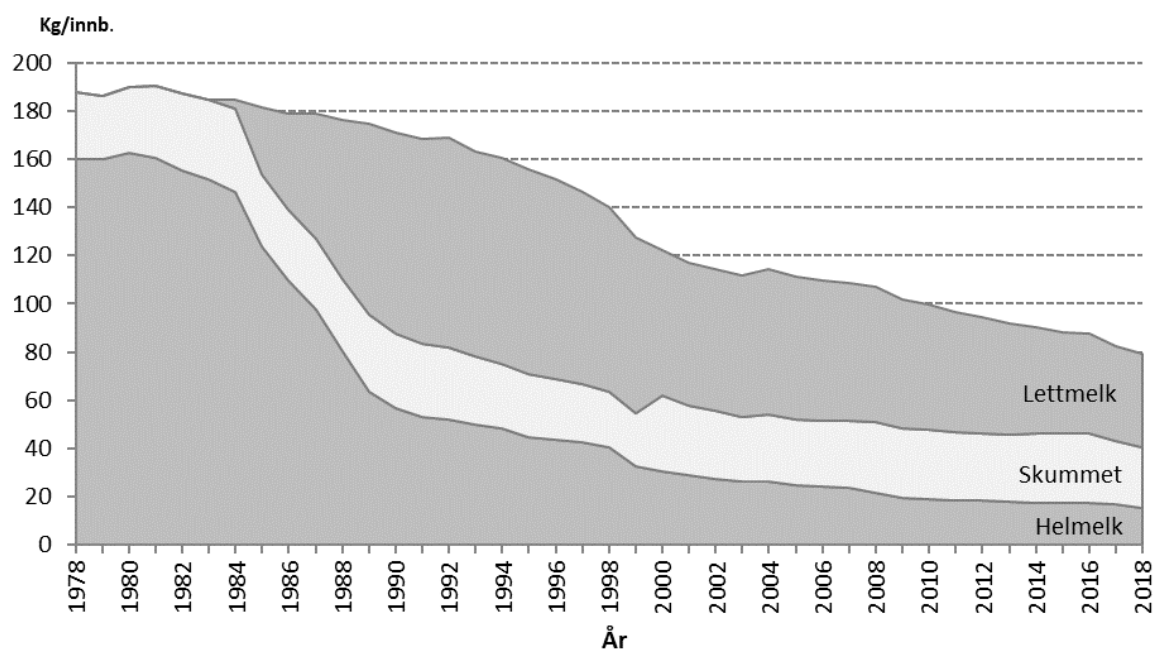
Figur 2.4. Engrosforbruk av kjøtt pr. innbygger

Figur 2.5. Engrosforbruk av egg pr. innbygger

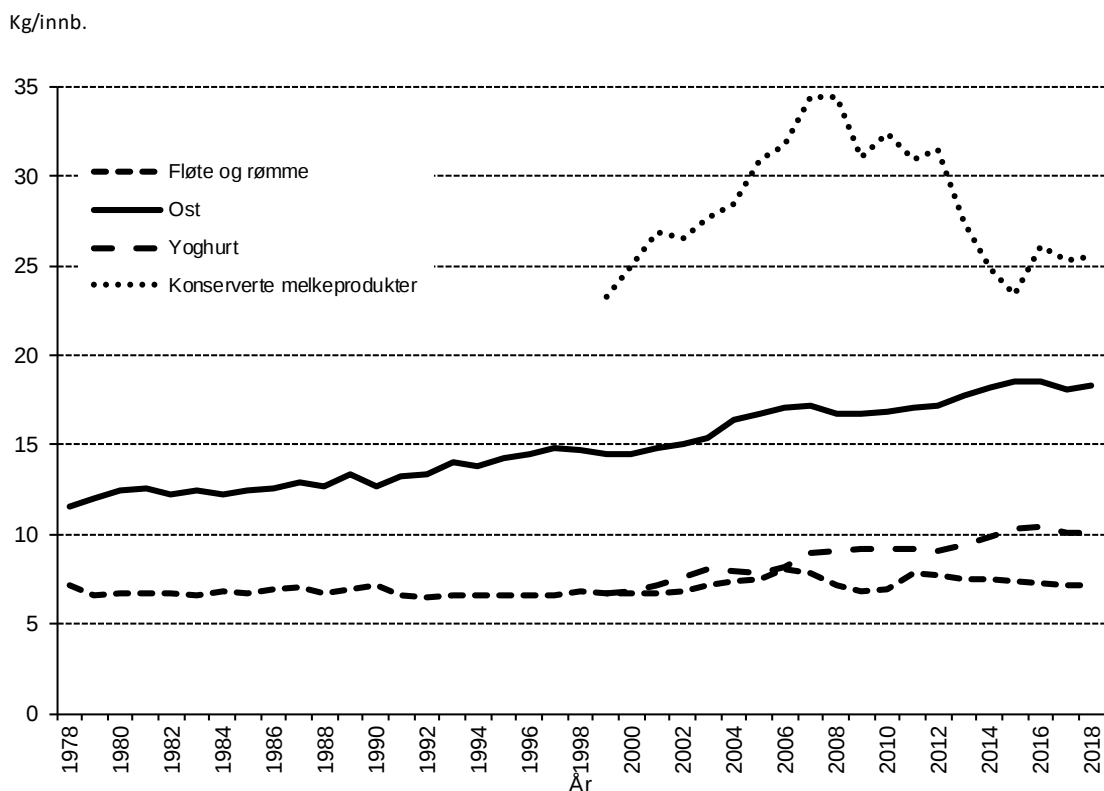

Figur 2.6. Engrosforbruk av melk pr. innbygger

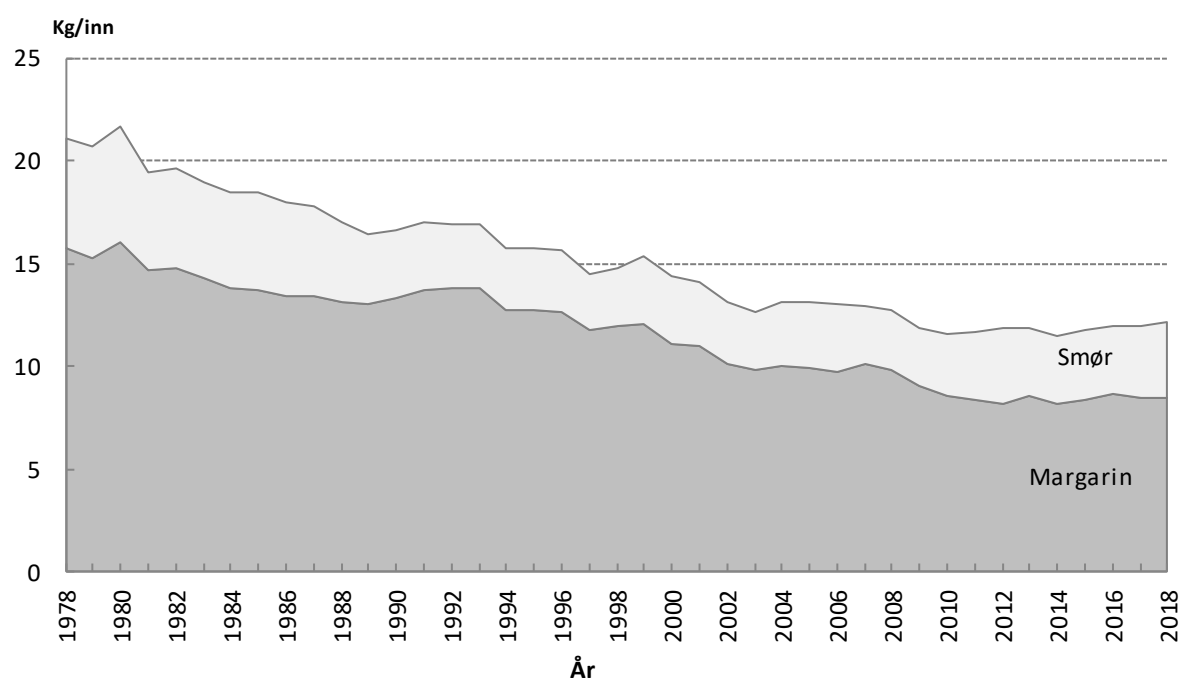

Pga. endret beregningsmetode, er konserverte melkeprodukter og yoghurt skilt ut fra melk (se figur 2.7).

Figur 2.7. Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost og konserverte melkeprodukter pr. innbygger

Figur 2.8. Engrosforbruk av smør og margarin pr. innbygger

Tabell 2.43 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Korn, som mel	330	268	306	323	370	393	408	409	410
Ris, gryn og mel	5	7	10	13	16	23	25	25	25
Poteter, friske ¹	314	305	255	220	143	102	85	110	112
Potetprodukter ¹		27	46	81	134	149	152	150	151
Potetmel ¹	50	39	33	51	39	40	46	41	45
Sukker/sukkervarer	136	163	182	171	195	154	135	127	134
Erter/nøtter/kakao ²	14	24	29	20	27	39	43	42	42
Kakaoprodukter ²				17	14	29	33	30	32
Grønnsaker ³	120	156	189	225	270	331	420	414	418
Frukt og bær ³	140	259	309	332	307	433	468	460	462
Kjøtt ⁴	113	157	208	210	266	335	378	372	371
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	24	24	25	25
Egg	25	37	44	49	48	58	69	69	72
Fisk ⁶		153	127	143	101	111	102	103	104
Helmelk ⁵	660	667	652	269	145	94	89	82	82
Lettmelk ⁵				335	324	259	209	207	209
Skummet melk ⁵	34	55	107	136	99	139	137	132	131
Yoghurt ⁵					30	44	53	54	52
Melkeprodukter ⁵	11	45	59	78	104	150	133	135	128
Fløte, rømme ⁵	17	26	27	29	30	33	38	38	37
Ost ⁵	27	35	49	56	65	81	96	97	97
Smør ⁵	13	21	22	14	15	14	18	19	19
Margarin ⁵	82	73	62	55	54	44	45	45	45
Herav lettmargin ⁵			1	8	11	12	13	13	14
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	21	21

Alle serier er revidert tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989, hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.

2. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989.

3. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977 og 1986.

4. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.

5. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert ut ifra hva markedsaktørene har oppgitt under definisjonen, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.

6. Tall for fisk er beregnet som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.

Tabell 2.44 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Korn, som mel	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,3	77,4	76,9	76,7
Ris, gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,6	4,8	4,8	4,6	4,6
Poteter, friske ¹	92,5	78,7	62,6	50,3	32,0	21,1	16,1	20,7	20,9
Potetprodukter ¹		7,0	11,3	21,3	30,0	30,8	28,9	28,2	28,3
Potetmel ¹	14,6	9,9	8,1	12,0	8,8	8,4	8,7	7,8	8,5
Sukker/sukkervarer	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	25,6	23,9	25,1
Erter/nøtter/kakao ²	4,1	6,2	7,1	4,7	6,1	8,1	8,1	7,9	7,9
Kakaoprodukter ²				3,9	3,1	6,0	6,2	5,6	5,9
Grønnsaker ³	35,4	40,2	46,4	53,2	60,6	68,5	79,6	77,9	78,2
Frukt og bær ³	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,6	88,7	86,6	86,5
Kjøtt ⁴	33,3	40,5	51,1	49,7	59,5	69,4	71,6	70,0	69,5
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	5,0	4,6	4,6	4,7
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,1	13,0	13,4
Fisk ⁶		47,4	35,8	..	22,6	22,9	19,2	19,3	19,4
Helmelk ⁵	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	19,6	16,8	15,4	15,3
Lettmelk ⁵				79,2	72,6	53,6	39,7	39,1	39,0
Skummet melk ⁵	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	28,7	26,0	24,9	24,6
Yoghurt ⁶					6,7	9,2	10,1	10,1	9,8
Melkeprodukter ⁵	3,2	11,6	14,5	18,5	23,3	31,0	25,3	25,5	23,9
Fløte, rømme ⁵	5,0	6,7	6,6	6,9	6,7	6,8	7,2	7,1	6,9
Ost ⁵	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,1	18,3	18,1
Smør ⁵	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,5	3,6	3,6
Margarin ⁵	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	8,5	8,5	8,4
<i>Herav lettmargin⁵</i>			0,2	1,9	2,5	2,5	2,4	2,5	2,6
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5277	5312	5345

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Revidert serie fra 1989 for potetprodukter og friske poteter. Potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1999, hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
2. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989.
3. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
4. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.
5. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier og lagt under konserverte melkeprodukter. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin, samt matfett.
6. Tall for fisk er angitt som produktvekt f.o.m. 1999 og er usikre. Tall før 1999 er beregnet som rund vekt. Beregning av fisk er basert på en annen metode enn for øvrige matvarer.

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen er gjort (tabell 2.45).

Tabell 2.45 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Kornvarer, som mel ²	205	224	214	231	250	238	233	228	228	226	225	229	225	224
Poteter ³	173	157	153	143	132	138	131	139	132	144	112	145	122	129
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	178	182	188	193	198	199	199	194
Erter, bønner tørre				6	5	5	5	5	5	5	6	6	7	6
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	195	199	205	205	203	197	200	194
Kjøtt ⁴	119	126	120	143	151	154	159	159	161	157	159	164	162	159
Fisk som filet				39	41	37	36	38	40	39	38	38	35	34
Egg	23	27	26	24	26	29	29	30	30	30	31	32	32	31
Helmelk ⁵	480	461	182	120	86	54	51	50	48	47	47	47	46	42
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	137	133	127	121	114	113	109	107
Lettmelk med høyst 0,7% fett ⁶				35	29	39	39	42	46	49	53	55	49	47
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	38	34	31	29	26	24	23	21
Yoghurt ⁷						23	22	22	22	25	28	29	28	28
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	85	86	76	68	64	71	69	70
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	22	21	21	21	21	20	20	20
Ost	28	34	35	40	47	45	47	47	49	49	51	51	50	50
Smør ⁸	13	16	7	7	5	5	6	7	6	6	6	6	6	7
Margarin ⁹	48	44	37	32	28	24	24	25	24	24	27	26	25	25
- lettmargin	-	-	6	8	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	11	12	12	11	13	12	13	12
Sukker ¹⁰	89	118	113	115	98	85	83	80	76	77	74	73	70	65
Diverse ¹¹	14	16	24	25	27	33	33	33	33	33	34	33	35	34

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.

3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.

4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin.

5. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.

6. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.

7. Fra 2014 skjer det en økning i mengden yoghurt som skyldes en rettelse (og ingen reell økning).

8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.

9. Inkluderer smør i smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.

10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.

11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.46 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer i perioden 1975-2018 på engrosnivå.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-årene gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34-35 prosent av energien (energiprosent). I perioden 2010-2018 har kostens fettinnhold økt fra 35 til 38 energiprosent. Siden 2015 har kostens fettinnhold ligget mellom 37 og 38 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990, men har siden økt igjen. I perioden 2000-2013 økte andelen mettede fettsyrer til mellom 15 og 16 energiprosent. Siden 2015 har kostens innhold av mettede fettsyrer holdt seg på 45 gram per person per dag, og ligget mellom 14 og 15 energiprosent. I 2017 og 2018 var kostens innhold av mettede fettsyrer rundt 15 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent. Siden 2015 har innholdet av flerumettede fettsyrer bidratt med 6 energiprosent. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og er under 1 energiprosent.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. I perioden 2010-2018 har proteininnholdet holdt seg på 15 energiprosent.

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50-52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010-2018 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til 45 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte i perioden 1980-2000, men har siden gått ned fra 17 til 12 energiprosent i 2015 og videre ned til rundt 11 energiprosent i 2018.

Innholdet av kostfiber har økt fra 24 til 27 g per person per dag i perioden 2000-2018.

Tabell 2.46 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER I MATMENGDEN PÅ ENGROSnivå. MENGDE PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,6	11,6	11,5	11,5	11,5	11,6	11,4	11,2
Protein, g	87	94	94	95	100	100	100	100	101	99	99	101	100	98
Fett, g ²	129	135	111	110	112	112	113	116	115	111	115	115	115	115
-mettede fettsyrer, g ³	54	57	45	47	49	48	48	49	49	44	45	45	45	45
-enumettede f.s., g	46	48	40	36										
-flerumettede f.s., g	20	21	18	19										
-cis enumett. f.s., g					37	39	39	40	40	42	43	43	44	44
-cis flerumett. f.s., g					17	16	16	17	17	17	17	17	17	17
-transumett. f.s., g					2	2	2	2	2	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	321	316	312	325	315	320	305	298
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	93	90	86	86	84	83	80	74
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	26	26	26	26	28	27	27
Energifordeling:														
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Fett, %	40	38	35	34	35	35	36	37	37	36	37	37	38	38
-mettede f.s., %	16	16	14	15	15	15	15	16	16	14	14	14	15	15
-enumettede f.s., %	14	13	12	11										
-flerumettede f.s., %	6	6	6	6										
-cis enumett. f.s., %					11	12	13	13	13	13	14	14	14	14
-cis flerumett. f.s., %					5	5	5	5	6	5	6	6	6	6
-transumett. f.s., %					0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	47	46	48	47	47	46	45
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	14	13	13	13	12	12	12	11
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.

1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. I beregningen for 2014 og 2015 går mettet fett ned, noe som hovedsakelig skyldes at sammensetningen av "annet fett" er endret. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett (tabell 2.47). Andelen fett som kommer fra melk og meieriprodukter er redusert siden 1975, og det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte i denne perioden. Andelen fett som kommer fra kjøtt har økt i perioden 1975-2005, men har siden gått noe ned. Andelen fett som kommer fra margarin gikk betydelig ned i perioden 1975-2005, men er lite endret siden 2005.

Tabell 2.47 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	34	32	31	33	31	31	31	31	31	32
- melk, yoghurt	18	18	11	8	9	5	4	5	4	4	4	4	5	5
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
- smør	10	13	6	6	4	4	5	6	5	5	5	5	5	5
- konserverte melkeprodukter						3	2	2	2	2	2	2	2	2
Margarin ²	39	36	28	22	20	17	17	18	18	18	19	19	18	18
- lettmargin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Matolje, annet fett	12	13	11	11	11	11	11	12	12	11	13	12	12	12
Kjøtt	21	22	20	27	30	26	28	28	28	26	27	28	27	27
Fisk						2	2	2	2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	22	25	25	25	25	24	23	23	25	25
- kornvarer	-	-	-	5	5	5	5	5	5	4	4	5	4	5
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
- mandel, nøtter	-	-	-	5	7	9	9	9	9	9	9	9	9	10
- kakao, kakaoprodukter	-	-	-	3	5	6	6	6	6	6	6	5	5	5
- annet	-	-	-	4	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2
Fett totalt	129	135	111	110	116	112	113	116	115	111	115	115	115	115

*Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer også smørblandet margarin.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soyabønner/-planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitalpet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Nettoeffekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert.

Fra og med 1995 er innenlandsk forbruk av fisk beregnet på grunnlag av resultatene av registrering av fiskeforbruket (jf. kap. 3). Denne endringen medførte at andelen spiselig vare av fisk ble justert ned, og dette ga en lavere energitilførsel fra fisk enn tidligere beregnet. I 2009 ble det innhentet ny informasjon om energiinnholdet i fisk som er vektet etter forbruket av div. fiskearter (som rå), jf. data fra GfK.

Handelsstatistikken fra SSB for fisk er ingen god kilde til å beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad på fisk. Dette skyldes usikkerhet knyttet til a) omregningsfaktorer fra produktvekt til spiselige mengder og rund vekt og b) manglende informasjon om bruken av fisken (for eksempel går mye importfisk til fôr).

Tabell 2.48 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2018 viser at den samlede mengden energi går noe ned sammenlignet med 2017.

Tabell 2.48 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)¹

	1953- 1955	1970	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Korn, som mel					5372	5700	5927	5930	5948
Ris gryn og mel					239	348	378	369	372
Poteter friske	1050	890	750	650	420	299	250	323	329
Potetprodukter		80	140	240	393	437	448	440	444
Potetmel		110	100	150	119	150	136	121	133
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3175	2506	2194	2059	2181
Erter, nøtter, kakao ³	210	360	480	610	375	535	589	575	577
Kakao ³					303	629	712	647	688
Grønnsaker	110	140	180	210	250	306	388	383	386
Frukt og bær	340	510	610	650	604	852	923	906	911
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2125	2574	2883	2846	2832
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	89	144	144	148	149
Egg	150	180	210	230	231	276	330	330	344
Fisk ²	350	560	460	520	369	405	371	375	378
Helmelk	1900	1910	1870	770	415	271	255	235	234
Lettmelk				660	638	509	412	409	411
Skummet melk	50	90	170	220	158	220	218	211	209
Yoghurt					142	209	251	253	247
Melkeprodukter	80	210	280	370	492	708	630	640	605
Fløte, rømme	230	390	400	430	447	495	570	567	555
Ost	440	510	710	810	937	1173	1386	1410	1405
Smør	430	660	690	430	458	436	575	603	596
Margarin	2520	2150	1840	1630	1587	1286	1319	1333	1329
Annet fett	480	640	750	640	671	726	794	799	804
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,0	21,2	22,1	21,9	22,1
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5277	5312	5345

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose

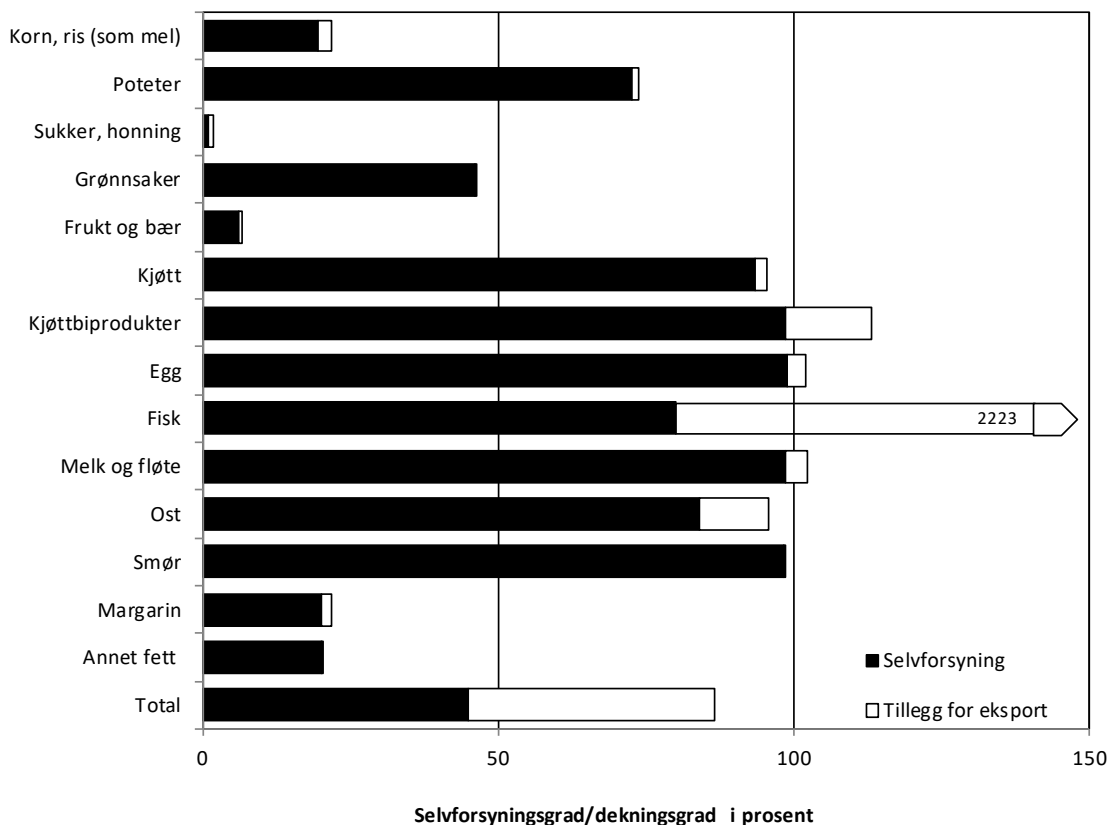
1. TJ= terajoule 10¹²

2. Tall er usikre, justert i 2009, tilbake t.o.m. 1999.

3. Kakao er skilt ut som egen gruppe f.o.m. 1999.

Figur 2.9 viser den norskproduserte andel av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.9. Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2018

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp; "Forbruk minus import, dividert på forbruk", mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp; "Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk". Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

Av landbruksproduktene er det kjøttbiprodukter som har størst dekningsgrad i 2018 på 113,3 prosent. Den totale dekningsgraden av matvarer i 2018 er beregnet til 86,7 prosent, noe som innebærer en nedgang fra 2017 da dekningsgraden var 90,4. Hovedårsaken til reduksjonen er knyttet til den svake kornavlingen i 2018.

Tabell 2.49 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2012 var selvforsyningsgraden «kun» på 43 prosent, noe som i stor grad skyldes lav andel an norskprodusert matkorn og lav norsk andel av norskproduserte poteter. I 2018 som også var et dårlig kornår, er selvforsyningsgraden 45 prosent.

Tabell 2.49 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (selforsyningsgrad), PROSENT

	1953-1955 ¹	1970	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
Korn, som mel inkl. ris ¹	11	3	13	22	33	34	38	20	31
Poteter friske	100	100	93	99	81	79	78	55	57
Potetprodukter		100	67	93	75	85	73	82	84
Potetmel		81	75	84	100	99	87	88	88
Sukker, sukkervarer	1	2	2	3	0	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	57	48	50	46	49
Frukt og bær	42	35	29	27	6	5	5	6	5
Kjøtt	99	95	92	97	97	95	92	94	96
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	98	99	99	99
Egg	100	98	100	100	97	99	99	99	99
Fisk ²	94	92	94	88	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	87	87	86
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	100	99	99	99	99
Fløte, rømme (38% fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	85	84	85
Smør	100	78	92	100	99	97	98	98	98
Margarin	61	53	44	40	20	20	20	20	20
Annet fett	0	19	60	20	20	20	20	20	20
Norskprodusert/ Selforsyningsgrad	49	48	49	50	47	49	50	45	48
Produsert i norsk jordbruk	38	39	41	44	45	47	49	44	47
I norsk jordbruk på norsk fôr	34	30	35	36	..	42	43	36	..
Dekningsgrad (inkl. fisk)					78	89	90	87	87

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene er ikke helt sammenliknbare med seriene fra 1970. For korn er forbruket til mat pga. kraftfôrrasjonering 10–15 prosent for høyt. I 2008 ble tallet for perioden 1999-2008 korrigert som følge av at import av bearbejdede kornprodukter ikke kom med.

2. Anslag.

Av tabell 2.50 framgår det at energiandelen fra vegetabiliske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 70-tallet var andelen nede i 59 prosent. På slutten av 90-tallet hadde andelen økt til 66 prosent. I løpet av de 10-15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og i 2018 utgjør den vegetabiliske andelen av engrosforbruket 62,4 prosent.

Tabell 2.50 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2017	2018*	2019**
<u>Vegetabiliske matvarer</u>									
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	28,0	28,5	28,5	28,7	28,6
Poteter	6	5	4	4	4,8	4,2	3,9	4,2	4,3
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	15,8	11,8	9,9	9,4	9,9
Erter, nøtter ¹	1	2	3	3	1,9	2,5	2,7	2,6	2,6
Kakao ¹					1,5	3,0	3,2	2,9	3,1
Grønnsaker	1	1	1	1	1,2	1,4	1,8	1,7	1,7
Frukt og bær	2	3	3	4	3,0	4,0	4,2	4,1	4,1
Margarin, vegetabilsk	6	6	6	5	7,1	5,5	5,4	5,5	5,4
Annet fett, vegetabilsk	3	3	1	3	3,0	3,1	3,2	3,3	3,3
Sum veg. matvarer	62	60	59	63	66,4	64,0	62,7	62,4	63,0
<u>Animalske matvarer</u>									
Kjøtt	7	8	9	9	10,6	12,1	13,0	13,0	12,8
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0,4	0,7	0,7	0,7	0,7
Egg	1	1	1	2	1,2	1,3	1,5	1,5	1,6
Fisk	2	2	2	2	1,8	1,9	1,7	1,7	1,7
Helmelk	11	11	10	4	2,1	1,3	1,2	1,1	1,1
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3,2	2,4	1,9	1,9	1,9
Skummet melk	-	1	1	1	0,8	1,0	1,0	1,0	0,9
Yoghurt					0,7	1,0	1,1	1,2	1,1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2,5	3,3	2,9	2,9	2,7
Fløte/rømme (38% fett)	1	2	2	2	2,2	2,3	2,6	2,6	2,5
Ost	3	3	4	5	4,7	5,5	6,3	6,4	6,4
Smør	3	4	4	2	2,3	2,0	2,6	2,7	2,7
Margarin animalsk	9	7	5	4	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	33,6	36,0	37,3	37,6	37,0
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.

Tabell 2.51 ble lagt om i 2012. Nøkkeltall 1-4 angir det norske totale engrosforbruket (målt i 1000 TJ) inkl. fisk. Nøkkeltall 5-8 i tabellen viser nøkkeltall ekskl. fisk. Nøkkeltall 9 viser den norskproduserte andelen av det totale engrosforbruket som er «produsert i norsk jordbruk, basert på norsk fôr».

Tabell 2.51 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK¹

	1999	2009	2017	2018*	2019**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,0	21,2	22,1	21,9	22,1
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,7	18,9	20,0	19,0	19,3
3. Dekningsgrad I (i prosent)	78,4	89,3	90,4	86,7	87,4
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	46,6	48,6	50,2	45,0	48,3
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	19,7	20,8	21,7	21,6	21,8
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,3	10,7	11,6	10,4	11,1
7. Dekningsgrad II (i prosent)	52,2	51,5	53,3	48,1	51,0
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	45,9	48,0	49,7	44,4	47,4
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr	..	42	43	36	..

1. punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk.

3 FORBRUK AV FISK OG FISKEVARER

3.1 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 er anskaffelse av fisk og fiskevarer registrert løpende i GfK Norges husholdningspanel på oppdrag av Norges sjømatråd (tidligere Eksportutvalget for fisk). GfK Norge er et markedsforskningsinstitutt som har et panel av private husholdninger som løpende registrerer sine innkjøp av utvalgte dagligvarer, bl.a. en del matvarer. Panelet, som består av 1500 husholdninger, er representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Hver husholdning deltar vanligvis i panelet i tre år. Registreringen omfatter en detaljert beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted.

Tallmaterialet fra GfK Norge bearbeides av Norges sjømatråd, før det videresendes til NIBIO. Dataene NIBIO mottar er som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produktene (omfatter ikke kjøp i storhusholdning, fisket selv eller gave). Produktvektene blir av NIBIO omregnet til filet og hel urensset (rund vekt) med omregningsfaktorer. Det har vært gjennomført enkelte korreksjoner i beregningsmetoden siden 1995. Videre gjennomføres det løpende revisjoner av tallmaterialet, samt justeringer av faktorer, som innebærer at det forekommer korreksjoner i beregningene for fisk og fiskevarer. I årets rapport har NIBIO benyttet et helt nytt sett med faktorer ved omregning fra produktvekt til hel urensset fisk (rund vekt) og til filet for perioden 2003-2018. For utfyllende forklaring, se «tillegg 1, punkt 2.4.12».

Data om forbruk av fisk og sjømat i storhusholdninger hentes fra Flesland Markedsinformasjoner. Disse dataene er også oppgitt som produktvekt. Ved omregning til hel urensset vekt og filet, benyttes samme omregningsfaktorer som for de private husholdningene.

3.1.2 Resultater fra GfK undersøkelsen

Tabell 3.1 viser anskaffet mengde fisk og sjømat i private husholdninger for perioden 2003 til 2018, angitt som produktvekt, samt omregnet fra produktvekt til hel urensset fisk (rund vekt) og filet. Tallene er korrigerert for årene 2013 t.o.m. 2017 som følge av nye justerte tall for denne perioden.

Tabell 3.1 ANSKAFFET MENGDE FISK OG SJØMAT I PRIVATHUSHOLDNINGER, OPPGITT SOM PRODUKTVEKT, OG OMREGNET TIL FILET OG HEL URENSET FISK

	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
<u>Mill. kg</u>											
Produktvekt	87,3	92,1	91,8	90,3	93,9	93,0	95,8	90,3	84,7	78,1	78,2
Hel urenset	130,6	138,9	141,0	138,4	144,7	143,0	147,1	142,7	135,5	121,2	117,7
Filet	53,8	57,5	58,6	58,0	61,5	60,4	62,0	60,5	57,3	51,4	49,6
<u>kg per innb.</u>											
Produktvekt	19,1	19,1	18,8	18,2	18,7	18,3	18,7	17,4	16,2	14,8	14,7
Hel urenset	28,6	28,8	28,8	27,9	28,8	28,2	28,6	27,5	25,9	23,0	22,2
Filet	11,8	11,9	12,0	11,7	12,3	11,9	12,1	11,6	10,9	9,7	9,3

Tabell 3.2 viser forbruket av fisk og sjømat i mill. kg målt i produktvekt (dvs. slik de er anskaffet), fordelt på de vanligste artene for 2003 og 2009-2018.

Tabell 3.2 FORDELING AV ANSKAFFET MENGDE FISK OG SJØMAT I PRIVATHUSHOLDNINGER ETTER FISKESLAG (mill. kg, produktvekt)

	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
Torsk	12,6	12,9	12,4	12,3	13,7	14,1	15,6	15,5	14,5	11,4	10,3
Laks	7,9	10,9	11,5	13,2	15,9	15,7	14,0	14,0	13,0	12,4	9,8
Reker	9,8	10,9	10,3	9,5	9,8	10,5	10,8	8,7	7,5	6,9	8,5
Makrell	5,0	5,8	6,2	6,1	6,0	5,8	5,8	6,0	5,9	6,1	5,9
Sild	5,5	4,8	4,3	4,2	4,4	4,6	4,9	4,3	4,3	3,5	3,6
Ørret	3,3	3,6	2,5	2,6	2,3	1,9	2,2	2,3	2,2	1,5	2,6
Sei	6,0	4,8	4,8	4,6	4,0	4,7	4,6	4,0	4,4	3,7	2,5
Tunfisk	1,4	1,7	1,6	1,8	2,0	1,7	1,6	2,0	1,7	1,3	1,3
Øvrig	35,8	36,9	38,3	36,0	35,8	34,1	36,4	33,5	31,2	31,4	33,7
Sum	87,3	92,1	91,8	90,3	93,9	93,0	95,8	90,3	84,7	78,1	78,2

3.2 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i storhusholdninger

Flesland Markedsinformasjoner utarbeider statistikk for råvareinnkjøp av bl.a. sjømat til storhusholdningsmarkedet (målt i verdi og vekt). Ifølge rapporten

«Storhusholdningsmarkedet 2019/2020» ble det omsatt 24,5 mill. kg sjømat i storhusholdningsmarkedet i 2018, noe som tilsvarer 4,6 kg per innbygger (målt i produktvekt). Foreløpige prognoser viser en omsetning i storhusholdningsmarkedet på 25,3 mill. kg i 2019.

3.3 Samlet anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger og storhusholdninger

Tabell 3.3 viser anskaffet mengde av fisk og fiskevarer (målt som produktvekt, samt omregnet til filet og hel urenset), fordelt på privathusholdninger (tall fra GfK/Norges sjømatråd) og storhusholdninger (tall fra Flesland Markedsinformasjoner). Det samlede forbruket av fisk og fiskevarer har gått ned i perioden 2014-2018, og nedgangen var størst fra 2016 til 2017.

Tabell 3.3 TOTAL ANSKAFFET MENGDE FISK OG FISKEVARER I PRIVATHUSHOLDNINGER OG I STORHUSHOLDNINGER, OPPGITT SOM PRODUKTVEKT, OG OMREGNET TIL FILET OG HEL URENSET FISK

	1995	1999	2003	2009	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018**
Mill. kg												
<u>Produktvekt, sum</u>	88,4	100,9	103,2	110,7	110,5	114,9	114,9	118,0	113,2	107,9	101,5	102,7
Herav												
- privathushold.	75,9	84,3	87,3	92,1	91,8	93,9	93,0	95,8	90,3	84,7	78,1	78,2
- storhusholdning	12,5	16,6	15,9	18,6	18,7	21,0	21,9	22,2	22,8	23,2	23,4	24,5
<u>Filet, sum</u>	55,2	64,0	63,6	69,1	70,5	75,2	74,6	76,3	75,7	73,0	66,8	65,2
Herav												
- privathushold.	47,3	53,5	53,8	57,5	58,6	61,5	60,4	62,0	60,5	57,3	51,4	49,6
- storhusholdning	7,9	10,5	9,8	11,6	11,9	13,7	14,2	14,3	15,3	15,7	15,4	15,5
<u>Hel urenset, sum</u>	144,0	168,1	154,4	166,9	169,7	177,0	176,7	181,2	178,7	172,7	157,5	154,5
Herav												
- privathushold.	123,0	140,4	130,6	138,9	141,0	144,7	143,0	147,1	142,7	135,5	121,2	117,7
- storhusholdning	20,9	27,7	23,8	28,0	28,7	32,3	33,7	34,1	36,1	37,2	36,3	36,8
kg per innbygger												
Produktvekt, sum	20,7	22,6	22,6	22,9	22,6	22,9	22,6	23,0	21,8	20,6	19,2	19,3
Filet, sum	12,9	14,4	13,9	14,3	14,4	15,0	14,7	14,9	14,6	13,9	12,7	12,3
Hel urenset, sum	33,7	37,7	33,8	34,6	34,7	35,3	34,8	35,3	34,4	33,0	29,8	29,1

4 ALKOHOLFORBRUK

Data for registrert alkoholforbruk presentert i tabell 4.1 er hentet fra SSB (www.ssb.no). Forbruket av registrert ren alkohol ble fordoblet i perioden 1950 til 1980 for så å synke fram til begynnelsen av 1990-årene. Det registrerte alkoholforbruket økte i perioden 1990 til 2008. Deretter gikk det noe ned. Forbruket av vin er nå mer enn dobbelt så høyt som i 1990. Forbruket av øl og brennevin har minsket siden 1990.

Tabell 4.1 REGISTRERT ALKOHOLFORBRUK. ANTALL LITER REN ALKOHOL OG VARELITER ØL, VIN OG BRENNEVIN PR. INNBYGGER 15 ÅR OG OVER.

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018
Ren alkohol, l/innbygger	2,9	3,5	4,7	6,0	5,0	5,7	6,6	6,0	6,0	6,0	6,0
Vareliter, l/innbygger:											
Øl, lettøl	24,0	33,1	48,7	61,9	64,6	64,9	64,9	56,8	58,3	58,0	58,5
Rusbrus						1,5	2,9	3,3	3,6	3,7	4,1
Vin	1,2	1,7	3,1	5,7	7,9	13,6	18,5	17,9	17,8	17,6	17,7
Brennevin	4,0	4,0	4,8	5,8	3,0	2,7	3,2	2,6	2,6	2,6	2,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tallene for forbruk viser det avgiftsbelagte salget av alkoholholdige drikker i Norge (Vinmonopolet, dagligvare og uteliv). Tallene omfatter ikke taxfree eller turistimport. For mer informasjon om alkoholforbruket, se www.ssb.no og www.fhi.no.

5 PRODUKSJON AV MORSMELK

Tall fra en landsomfattende undersøkelse i 2013, gjennomført av SSB på oppdrag fra Helsedirektoratet, viser at en stor andel av spedbarna i Norge ammes. Sammenlignet med data fra 2006-07 var det færre som ble ammet i andre levehalvår i 2013.

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10 millioner liter morsmelk per år (tabell 5.1). Mødre som ammer barnet hele første leveår vil i gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, slik at den beregnede produksjon kun antyder størrelsesområdet.

Tabell 5.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i mnd	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver mnd	Morsmelk Liter/dag/barn	Morsmelk Liter/mnd/barn	Morsmelk millioner liter
1	93	56 037	0,7	21	1,177
2	89	53 627	0,7	21	1,126
3	86	51 819	0,8	24	1,244
4	81	48 807	0,7	21	1,025
5	78	46 999	0,7	21	0,987
6	71	42 781	0,7	21	0,898
7	67	40 371	0,6	18	0,727
8	60	36 153	0,6	18	0,651
9	55	33 140	0,6	18	0,597
10	47	28 320	0,5	15	0,425
11	39	23 499	0,5	15	0,352
12	35	21 089	0,4	12	0,253
13	25	15 064	0,3	9	0,136
14	19	11 448	0,3	9	0,103
15	15	9 038	0,3	9	0,081
16	13	7 833	0,2	6	0,047
17	11	6 628	0,2	6	0,040
18	8	4 820	0,2	6	0,029
19	7	4 218	0,2	6	0,025
20	6	3 615	0,2	6	0,022
21	5	3 013	0,2	6	0,018
22	5	3 013	0,2	6	0,018
23	4	2 410	0,2	6	0,014
24	4	2 410	0,2	6	0,014
SUM					10,009

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2013 (barn født i 2012) i første leveår og i andre leveår (Småbarnskost 2007). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2012; 60 255 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimer for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimatenes usikkerhet, særlig etter at fast føde er introdusert, vanligvis ved 4-6 måneders alder.

Sammenligning av estimatet av morsmelkproduksjon (ammedata fra 2013 i første leveår og fra 2007 i andre leveår) med tidligere estimat (ammedata fra 2006-07) viser en nedgang fra 10,5 millioner liter per år til 10 millioner liter per år. Dersom det justeres for forskjell i antall barn ved utarbeiding av de to estimatene, vil nedgangen utgjøre ca. 8 %.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

6 FORBRUK AV MATVARER I PRIVATHUSHOLDNINGER 1975-2012

6.1 Innledning

SSBs forbruksundersøkelser er gjennomført årlig i perioden 1975-2009 og i 2012.

Forbruksundersøkelsene registrerer hvor mye matvarer som blir anskaffet av privat-husholdninger, dvs. kjøpt, tatt av egen produksjon mv. Materialet er bearbeidet videre av Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo for Helsedirektoratet. SSB utvikler nå en ny metode for forbruksundersøkelsene.

Resultatene for perioden 1975-2009 er publisert som gjennomsnitt for treårsperioder. I tillegg er det tatt med opplysninger fra enkeltårene 1975 og 2012. Tall for 1995 er ikke med i serien av treårsperioder.

Grunnlaget for undersøkelsen i perioden 1975-2009 var et representativt utvalg av norske privathusholdninger på 2000-2500 husholdninger per år. I 2012 var utvalget 6875 husholdninger. Andelen av utvalget som ikke fullførte undersøkelsen (frafallet) var 32 % i 1975, 42 % i 1996-98, 47 % i 2007-09 og 40 % i 2012.

Frafallet fordeler seg ikke likt for alle husholdningsgrupper. Det varierer med husholdningstype, region og når i året husholdningene har ført regnskap. For å rette opp skjevheter i materialet er det korrigert for frafallet ved at husholdningsgrupper med stort frafall er gitt relativt større vekt ved beregning av gjennomsnittstall.

For mer informasjon om metoden, se dokumentasjonsrapport for forbruksundersøkelsen 2012: http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/169278?_ts=144f30b31a8

Forbruksundersøkelsene er det eneste datamaterialet som gir et generelt bilde av kostholdet i norske privathusholdninger. Dette materialet er derfor et verdifullt grunnlag for den løpende beskrivelse av kostholdet i Norge. Det er imidlertid noen forhold ved det metodiske opplegget som det er viktig å være klar over ved bruk av dataene:

- Undersøkelsene gir informasjon om hvor mye mat som anskaffes, ikke hva som faktisk blir spist.

- Mat som blir kjøpt og spist utenfor husholdningen f.eks. i restaurant, kantine eller gatekjøkken er ikke med i mengderegistreringene. Utgiften til mat og drikke konsumert i restaurant og kafé (inkl. alkohol) har økt over tid og var 2,5 % i 1974-76, 3,4 % i 2007-09 og 3,3 % i 2012. Dessuten har den totale andelen av husholdningenes budsjett som brukes på mat og drikke, inkludert det som er brukt i restaurant, kantine o.l., minsket fra 25 % til 17 % i perioden 1977-79 til 2012. Utgiften til mat og drikke konsumert i restaurant og kafé regnet som andel av total utgift til mat og drikke har derfor økt relativt mye over tid. Denne andelen var 10 % i 1977-76 og 20 % i 2012.

- For matvarer som husholdningene kan produsere selv, eller får som gave, f.eks. fisk, poteter, frukt og grønnsaker, vil mengdene bli underestimert dersom gavene eller det som tas av egen produksjon ikke blir registrert.
- Sesongpregete storinnkjøp av f.eks. mel, poteter og kjøtt kan, dersom de foretas i registreringsperioden, bidra til at mengden av disse matvarene overestimeres.
- Matmengden som registreres i undersøkelsen er relatert til hele husholdningen. De beregnede kostholdsdata uttrykkes som mengde per person. Overgangen fra husholdningen til person skjer ved at verdier for hele husholdningen divideres med antall personer i husholdningen. Dersom husholdningen omfatter små barn som har andre ernæringsmessige behov enn voksne, vil denne framgangsmåten innføre en feil i tallmaterialet.

6.2 Matvarer

I dette kapitlet beskrives utvikling og endring i matvareforbruk i perioden 1975 til 2012 basert på SSBs forbruksundersøkelser.

Registrerte matvaremengder i perioden 1975-2012, angitt som spiselig del av varene i gram per person per dag, vises i tabell 6.1.

Utvikling og endring i matvareforbruket i perioden 1975 til 2012:

Forbruket av kornvarer har minsket med om lag 20 % siden 1980-årene og minsket også fra 2009 til 2012. Ris utgjør drøyt 5 % av kornforbruket. Forbruket av kaker og pizza som økte i perioden 2000-2009, har siden minsket noe.

Forbruket av grønnsaker som har økt jevnt over lang tid, var i 2012 ca. 70 % høyere enn i 1975. Forbruket av frukt og bær har også økt over lang tid. Forbruket av frisk frukt økte fram til og med 2009, men har siden minsket. Forbruket av juice og most er mangedoblet siden 1975, mens forbruket av saft og syltetøy har endret seg lite de siste 30 årene. Forbruket av nøtter og mandler er doblet siden 2000.

Forbruket av friske poteter er mer enn halvert i perioden 1975 til 2012, samtidig som forbruket av potetprodukter har økt mye. Økningen i forbruk av potetprodukter stoppet opp i 2007-9 og har siden minsket noe.

Forbruket av kjøtt forandret seg lite i perioden 1980-2004, men har siden økt med 15 %. Det er særlig forbruket av fjørfekjøtt som har økt. Forbruket av fisk minsket i perioden 1975 til 2004, men har holdt seg på dette nivået. Forbruket av egg som minsket i perioden 1975 til 1996, har økt betydelig siden 2009.

Det totale forbruket av melk minsket betydelig i perioden 1975-2012. Forbruket av helmelk har minsket gjennom hele perioden. Det var stor overgang fra helmelk til lettmelk etter at lettmelken kom på markedet i 1984. Forbruket av mager melk har minsket siden 1990-årene.

Forbruket av ost økte i 1970-årene, endret seg lite i 1980 og 1990-årene og har siden økt betydelig. Osteforbruket har økt med ca. 30 % fra 2000 til 2012. Forbruket av fløte minsket noe i løpet av 1980-årene. Det var siden stabilt i mange år for å øke igjen. Forbruket av andre melkeprodukter som yoghurt, iskrem og smaksatt melk har

økt betydelig i hele tidsperioden. For eksempel er forbruket av yoghurt og iskrem omtrent doblet siden år 2000.

Forbruket av spisefett har minsket mye siden 1975. Nedgangen skyldes at mengden margarin har avtatt betydelig. Forbruket av smør som minsket i perioden 1975-2000, har økt igjen. Forbruket av matolje og annet spisefett som majones, majonessalater o.l., har økt over lang tid. Siden 2000 er forbruket av matolje tredoblet.

Forbruket av sukkervarer som farin o.l. er halvert siden 1975, men det økte noe fra 2009 til 2012. Samtidig har det vært en betydelig økning i bruken av sjokolade, brus og mineralvann. Forbruket av sukkerholdig brus var på det høyeste nivået rundt 2000 og har siden minsket med nesten 30 %. Forbruket av kunstig søtet brus og mineralvann har økt betydelig de siste ti årene i perioden. Forbruket av alkoholholdige drikker som øl og vin har også økt betydelig siden 1975. Forbruket av vin er doblet siden år 2000.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNIITSHUSHOLDNINGEN.**

	1975	1977- 79	1980- 82	1983- 85	1986- 88	1989- 91	1992- 94	1996- 98	1999- 2001
Kornvarer, som mel ¹	177	161	166	168	166	163	156	153	157
Ris							6	7	7
Kaker	-	-	-	-	-	14	14	16	15
Pizza									4
Poteter	152	117	127	111	109	103	100	81	85
Potetprodukter	2,6	3,7	4,0	5,7	6,8	8,3	10	12	12
Grønnsaker ²	79	78	81	84	85	91	95	100	102
Frukt og bær	144	148	152	158	171	178	183	190	194
- frisk frukt og bær	113	105	103	103	105	107	105	106	108
- juice, most	7	15	17	22	31	34	41	48	53
- saft, syltetøy, hermetikk	15	18	22	25	27	29	31	28	28
Nøtter, mandler	3	3	4	4	4	4	3	4	4
Kjøtt, blod, innmat	109	112	115	114	112	116	116	113	112
Fisk, skalldyr	49	43	41	41	41	43	40	38	35
Egg	25	23	23	23	22	19	19	18	18
Melk	459	415	422	415	399	375	347	290	250
- helmelk	405	361	358	323	216	129	110	90	81
- lettmelk	-	-	-	22	116	175	173	151	133
- skummet melk	54	54	64	70	67	71	64	49	36
- smaksatt melk								1,4	2,2
Fløte, 38 % fett	13	13	13	13	12	11	11	11	11
Ost	24	26	28	28	30	29	29	29	30
Andre meieriprodukter	11	14	16	19	23	26	31	32	31
- yoghurt								13	14
- iskrem								14	12
- annet ³								4,7	4,6
Spisefett, 80 % fett ⁴	58	49	50	49	46	41	37	36	37
- margarin	45	36	35	34	32	31	30	26	27
- herav lettmargarin	-	-	-	-	-	3	5	5	6
- smør	9	9	9	9	7	5	4	3	3
- olje								2	2
- annet spisefett ⁵	3	5	6	7	9	9	10	9	10

- ikke beregnet

1. Inkluderer brød, knekkebrød, flatbrød beregnet som mel, samt mel, pasta, frokostgryn, grøtpulver og før 1992-94 også ris.

2. Inkluderer også tørre erter.

3. Inkluderer melk- og fløteretter, konserverte melk, tørrmelk.

4. Spisefett omregnet til 81 % fett før 1996 og til 80 % fett fra 1996.

5. Inkluderer majones, majonesssalater, smult, matfett, samt matolje før 1996.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)**

	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Kornvarer, som mel ¹	157	150	149	147	131
- herav mykt brød				108	102
Ris	7	7	9	9	8
Kaker	15	15	20	21	18
Pizza	4	15	15	16	12
Poteter	85	65	61	57	52
Potetprodukter	12	12	13	13	10
Grønnsaker ²	102	109	117	121	134
Frukt og bær	194	200	218	224	223
- frisk frukt og bær	108	110	124	132	121
- juice, most	53	61	67	65	67
- saft, syltetøy, hermetikk	28	29	27	27	27
Nøtter, mandler	4	5	6	6	8
Kjøtt, blod, innmat	112	114	122	124	131
- helt kjøtt, fersk/fryst				53	55
- herav fjærfe				12	19
- malt kjøtt				18	18
- saltet kjøtt				9	14
- farseprodukter				34	32
- kjøttpålegg, leverpostei				10	11
Fisk, skalldyr	35	32	35	37	35
Egg	18	18	18	20	29
Melk	250	218	210	210	192
- helmelk	81	70	62	55	48
- lettmelk	133	117	120	119	96
- skummet melk	36	31	28	29	26
- smaksatt melk	2,2	3,0	3,7	4,1	22
Fløte, 38 % fett	11	11	11	12	15
Ost	30	31	33	34	40
Andre meieriprodukter	31	34	44	51	63
- yoghurt	14	16	18	21	25
- iskrem	12	13	18	21	27
- annet ³	5	5	8	9	11
Spisefett, 80 % fett ⁴	37	34	34	32	34
- margarin	27	23	20	18	13
- herav lettmargarin	6	5	5	4	3
- smør	3	3	5	5	7
- olje	2	4	5	5	6
- annet spisefett ⁵	10	9	10	10	10

- ikke beregnet

1. Inkluderer brød, knekkebrød, flatbrød beregnet som mel, samt mel, pasta, frokostgryn, grøtpulver og før 1992-94 også ris.

2. Inkluderer også tørre erter.

3. Inkluderer melk- og fløteretter, konserverte melk, tørrmelk.

4. Spisefett omregnet til 81 % fett før 1996 og til 80 % fett fra 1996.

5. Inkluderer majones, majonessalater, smult, matfett, samt matolje før 1996.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)**

	1975	1977- 79	1980- 82	1983- 85	1986- 88	1989- 91	1992- 94	1996- 98	1999- 2001
Sukkervarer ¹	45	54	52	52	41	38	33	30	27
Sjokolade, drops o.l.	9	12	12	15	15	15	19	20	22
- sjokolade								11	12
- drops, pastiller, tyggegummi								9	10
Kaffe, te (tørr)	21	17	19	20	20	18	18	17	16
- kaffe (tørr)								16	15
- te (tørr)								0,5	0,6
Brus, mineralvann	69	78	78	86	118	131	166	199	212
- sukkerholdig brus						100	121	146	159
- kunstig søtet brus						19	30	29	29
- mineralvann						13	14	24	25
Øl, vin, brennevin	47	54	54	54	64	66	71	71	82
- øl								53	53
- vin								14	19
- brennevin								4	10
Bakgrunnsvariabler:									
Antall husholdninger	1115	3444	4139	4567	4393	3657	4033	3792	3368
Antall pers./husholdning	2,79	2,73	2,63	2,56	2,46	2,41	2,32	2,23	2,21
Utgifter til mat og drikkevarer, % av forbruksutgift	25	22	23	21	17	17	16	15	13

1. Inkluderer farin, raffinade, melis, sirup, honning, sukkerpålegg.

Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)

	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Sukkervarer ¹	27	24	23	21	23
Sjokolade, drops o.l.	22	24	27	28	31
- sjokolade	12	13	14	13	15
- drops, pastiller, tyggegummi	10	11	13	14	16
Kaffe, te (tørr)	16	16	16	17	16
- kaffe (tørr)	15	15	15	16	15
- te (tørr)	0,6	0,6	0,7	1,1	1,5
Brus, mineralvann	212	222	216	213	221
- sukkerholdig brus	159	150	120	116	115
- kunstig søtet brus	29	44	57	58	66
- mineralvann	25	28	39	39	40
Øl, vin, brennevin	82	98	114	107	113
- øl	53	66	78	71	71
- vin	19	26	31	32	37
- brennevin	10	6	5	5	5
Bakgrunnsvariabler:					
Antall husholdninger	3368	3279	3170	3420	3363
Antall pers./husholdning	2,21	2,18	2,21	2,19	2,12
Utgifter til mat og drikkevarer, % av forbruksutgift	13	13	13	12	12

1. Inkluderer farin, raffinade, melis, sirup, honning, sukkerpålegg.

6.3 Næringsinnhold

I dette kapitlet beskrives utvikling og endring i kostens energi og næringsinnhold i perioden 1975 til 2012 basert på SSBs forbruksundersøkelser.

Beregnet innhold av energi og energigivende næringsstoffer i husholdningenes matvareforbruk i perioden 1975-2012 vises i tabell 6.2.

Utvikling og endring i kostens næringsinnhold i perioden 1975 til 2012:

Matvareforbrukets samlede energiinnhold minsket fram til 1998 og har siden økt i perioden. Nedgangen i energiinnhold over tid kan skyldes flere forhold, blant annet økt utespising. Mat og drikke som er kjøpt og spist utenfor hjemmet er ikke registrert som mengde, bare som utgift. Videre kan forandringer i sammensetningen av husholdningene ha spilt en rolle. I perioden 1977-2009 minsket antall personer pr. husholdning fra ca. 2,7 til ca. 2,2. Dessuten er det klart at forandringer i måten å beregne matforbrukets innhold av energi og næringsstoffer har påvirket tallene. For eksempel er den energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996.

Fordelingen av energien som kommer fra de energigivende næringsstoffene protein, fett, karbohydrat og alkohol har endret seg i perioden 1977-2012. Andelen av energien som kommer fra protein og alkohol har økt.

Andelen av energien fra fett minsket fra 40 til 34 prosent av kostens energiinnhold (energiprosent) i perioden 1977-2000 og har siden økt igjen til 37 energiprosent i 2012. Anbefalt nivå for kostens fettinnhold er 25-40 energiprosent. Kostens innhold av kolesterol som minsket fra 430 til 250 mg i perioden 1977-2009, økte til 330 mg i 2012.

Kostens innhold av mettede fettsyrer minsket fra 17 til 14 energiprosent i perioden 1977-1988, holdt seg på dette nivået i mange år for siden å øke til 15 energiprosent i senere år i perioden. Kostens innhold av mettet fett er betydelig høyere enn anbefalt nivå på 10 energiprosent.

Andelen enumettede fettsyrer minsket fra 14 til 11 energiprosent i perioden 1977-2009 og økte igjen til 13 energiprosent i 2012. Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har ligget rundt 6-7 energiprosent i perioden 1975-2012. Mesteparten av de umettede fettsyrene er i cisform. Umettede fettsyrer i transform bidro med 0,6 energiprosent i 2012. Anbefalingene for kostens innhold av enumettede fettsyrer, flerumettede fettsyrer og umettede fettsyrer i transform er henholdsvis 10-20, 5-10 og mindre enn 1 energiprosent. Kostens innhold av umettede fettsyrer er dermed på anbefalt nivå.

Nedgangen i kostens fettinnhold i perioden 1975-2012 skyldes i første rekke at forbruket av margarin og helmelk har gått ned, og at kjøttet er blitt magrere. Nedgangen er i noen grad oppveid gjennom et økt forbruk av andre meieriprodukter enn melk, som ost, yoghurt og iskrem, annet spisefett, fete potetprodukter (chips) og sjokolade. De tre største fettkildene i kosten er 1) melk og melkeprodukter, 2) margarin og annet spisefett og 3) kjøtt og kjøttprodukter (tabell 6.3). Meieriprodukter tok i perioden 2007-9 over for margarin og annet spisefett som den største fettkilden. Dette skyldes i første rekke et økt forbruk av fete meieriprodukter som ost, fløte og smør. Fisk står for en meget liten andel av fett i kosten.

Margarin og annet spisefett bidro med halvparten av kostens innhold av flerumettede fettsyrer og ca. 15 % av de mettede fettsyrene i 2012 (tabell 6.4). Melk og melkeprodukter bidro med ca. 40 % av de mettede og 5 % av de flerumettede fettsyrene. Meieri- og kjøttprodukter var de største kildene til transfettsyrer. Egg og kjøttprodukter var de største kildene til kolesterol i kosten. Økningen i forbruket av egg og andre animalske produkter de siste årene i perioden bidro til økningen i kostens kolesterolinnhold fra 2009 til 2012.

Andelen karbohydrat økte fra 47 til 51 energiprosent i perioden 1977-1991 og minsket siden til 45 energiprosent i 2012. Tilsatt sukker økte fra 14 til 15 energiprosent i perioden 1977-2001 og minsket siden til 13 energiprosent. Kostens innhold av tilsatt sukker bør begrenses til under 10 energiprosent og karbohydrater totalt bør bidra med 45-60 energiprosent. Kostens innhold av kostfiber økte fra 17 til 21 g/10 MJ i perioden 1977-2012. Anbefalt innhold av kostfiber er 30 g/10 MJ. Kornvarer bidrar med omtrent halvparten av kostens innhold av kostfiber (tabell 6.5).

Tabell 6.2 INNHOLD AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. MENGDE PER PERSON PER DAG.FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1977-79	1980-82	1983-85	1986-88	1989-91	1992-94	1996-98	1999-2001	1999-2001	2002-04
Energi, MJ ¹	10,7	10,3	10,5	10,5	10,3	10,0	9,9	9,1	9,3	9,3	9,2
Energi, kcal	2560	2450	2500	2500	2450	2370	2360	2180	2230	2230	2210
Protein, g	79	74	78	77	77	77	76	73	72	72	73
Fett totalt, g	115	107	106	103	98	92	90	85	85	85	86
Fettsyrer totalt, g ²	108	100	99	96	91	86	84	78	79	79	79
- mettede, g	49	46	44	42	39	36	37	33	35	35	35
- enumettede, g	41	38	39	37	36	34	31	30	26	26	27
- flerumettede, g	18	16	16	18	16	16	16	15	18	18	17
Karbohydrat, g	295	287	294	306	302	297	296	272	279	279	265
- stivelse, g	157	142	143	142	140	135	-	-	-	-	-
- sukker, g ³	72	83	82	86	81	79	81	78	83	83	75
- kostfiber, g ⁴	18	17	18	18	18	18	16	17	17	17	17
Alkohol, g	3	3	3	3	4	4	4	4	7	7	7
Natrium, mg ⁵									2100	2100	2130
Kalsium, mg ²	870	910	955	980	990	960	810	750	725	725	740
Jern, mg	12	11	11	11	11	11	10	10	10	10	9
Vitamin A, RAE ⁶	1260	1210	1260	1390	1260	1270	1350	1160	1160	1160	900
Alfa-tokoferol, mg ⁷								7,4	7,5	7,5	7,5
Tiamin, mg	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Riboflavin mg	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Folat, µg ⁷								160	161	161	182
Vitamin C, mg	85	77	80	78	84	82	75	92	91	91	96
Vitamin D, µg	5,0	4,1	4,2	4,1	4,0	4,0	4,5	4,5	4,4	4,4	4,2
Kolesterol, mg	450	430	430	400	380	360	290	280	250	250	255
Energifordeling (%):											
Protein	12	12	13	13	13	13	13	14	13	13	13
Fett	41	40	38	37	36	35	35	34	34	34	34
Fettsyrer:											
- mettede	17	17	16	15	14	13	14	14	14	14	14
- enumettede	14	14	14	13	13	13	12	12	10	10	11
- flerumettede	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7
Karbohydrat	46	47	48	50	50	51	51	51	51	51	49
- sukker	11	14	13	14	13	14	14	15	15	15	14
Kostfiber											1
Alkohol	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2

- ikke beregnet

1. Brudd i serien. Fra perioden 2005-7 er beregningene av energi og næringsstoffer basert på Matvaretabell 2006 (www.matvaretabellen.no), mens beregningene for årene 1996-2004 er basert på «Den store matvaretabellen 1995», Statens ernæringsråd og Statens næringsmiddeltilsyn. Energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett er satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996. Fra 1996 var kostfiber ikke inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber var ikke inkludert i beregning av energi fra de matvarer som inneholder kostfiber til og med 2001. Fra 2002-04 er energi fra kostfiber inkludert i beregningen av innhold av energi. Energimengden i ett gram fiber er satt til 8 kJ.
2. Brudd i serien. Tallene f.o.m. 1992-94 kan ikke direkte sammenlignes med tidligere perioder.
3. Omfatter farin, raffinade, sukker i bakverk, sukker i fruktkonserver, sukker i søte leskedrikker mv.
4. Fra 1996 er ikke kostfiber inkludert i mengden karbohydrat.
5. Natrium fra råvarer og industriprodukter i den form som de vanligvis blir kjøpt i butikken. Natrium tilsatt ved matlagning i hjemmet og bordsalt er ikke inkludert. 1 g natrium (Na) = 2,5 g salt (NaCl).
6. Før 2002 var det beregnet retinolekvivalenter (re); 1 re = 1 µg retinol = 6 µg β-karoten. Fra og med 2002-04 er det beregnet retinol aktivitets ekvivalenter RAE; 1 RAE = 1 µg retinol = 12 µg β-karoten.
7. Ikke beregnet før perioden 1996-8.

Tabell 6.2 INNHOLD AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. MENGDE PER PERSON PER DAG. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)

	2005-07	2007-09	2012
Energi, MJ ¹	9,4	9,4	9,5
Energi, kcal	2250	2250	2270
Protein, g	77	78	79
Fett totalt, g	90	90	95
Fettsyrer totalt, g ²			
- mettede, g	37	37	38
- cis enumettede, g	28	28	32
- cis flerumettede, g	17	17	16
- trans umettede, g	1,5	1,5	1,6
Karbohydrat, g	260	260	250
- tilsatt sukker, g ³	73	73	73
- kostfiber, g ⁴	19	19	20
Alkohol, g	7	7	8
Natrium, mg ⁵	2230	2250	2470
Kalsium, mg ²	780	790	815
Jern, mg	9	9	9
Vitamin A, RAE ⁶	925	910	910
Alfa-tokoferol, mg ⁷	8,7	9,0	11
Tiamin, mg	1,3	1,3	1,4
Riboflavin mg	1,4	1,5	1,5
Folat, µg ⁷	184	185	210
Vitamin C, mg	84	85	90
Vitamin D, µg	4,1	4,3	5,0
Kolesterol, mg	280	290	330
Energifordeling (%):			
Protein	14	14	14
Fett	36	35	37
Fettsyrer:			
- mettede	15	15	15
- cis enumettede	11	11	13
- cis flerumettede	7	7	6
- trans umettede	0,6	0,6	0,6
Karbohydrat	48	49	45
- tilsatt sukker	13	13	13
Kostfiber	2	2	2
Alkohol	2	2	2

- ikke beregnet

1. Brudd i serien. Fra perioden 2005-7 er beregningene av energi og næringsstoffer basert på Matvaretabell 2006 (www.matvaretabellen.no), mens beregningene for årene 1996-2004 er basert på «Den store matvaretabellen 1995», Statens ernæringsråd og Statens næringsmiddeltilsyn. Energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett er satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996. Fra 1996 var kostfiber ikke inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber var ikke inkludert i beregning av energi fra de matvarer som inneholder kostfiber til og med 2001. Fra 2002-04 er energi fra kostfiber inkludert i beregningen av innhold av energi. Energimengden i ett gram fiber er satt til 8 kJ.
2. Brudd i serien. Tallene f.o.m. 1992-94 kan ikke direkte sammenlignes med tidligere perioder.
3. Omfatter farin, raffinade, sukker i bakverk, sukker i fruktkonserver, sukker i søte leskedrikker mv.
4. Fra 1996 er ikke kostfiber inkludert i mengden karbohydrat.
5. Natrium fra råvarer og industriprodukter i den form som de vanligvis blir kjøpt i butikken. Natrium tilsatt ved matlagning i hjemmet og bordsalt er ikke inkludert. 1 g natrium (Na) = 2,5 g salt (NaCl).
6. Før 2002 var det beregnet retinolekvivalenter (re); 1 re = 1 µg retinol = 6 µg β-karoten. Fra og med 2002-04 er det beregnet retinol aktivitetens ekvivalenter RAE; 1 RAE = 1 µg retinol = 12 µg β-karoten.
7. Ikke beregnet før perioden 1996-8.

Tabell 6.3 KILDER TIL FETT. TOTALMENGDE FETT OG PROSENT AV SAMLET FETTMENGDE. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1977-79	1980-82	1983-85	1986-88	1989-91	1992-94	1996-98	1999-2001	2002-04
Fett (g/person/dag)	115	107	106	103	98	92	90	85	85	86
Kilder til fett (%):										
Spisefett	35	30	31	31	31	32	32	30	32	29
- margarin	32	27	27	27	26	26	25	22	23	19
- annet spisefett	3	3	4	4	5	6	7	8	9	10
Melk og melkeprodukter	32	32	33	33	30	28	26	26	26	25
- melk	14	13	13	12	10	8	8	7	6	5
- melkeprodukter	11	12	13	14	14	16	15	16	17	17
- smør	7	7	7	7	6	4	3	3	3	3
Kjøtt, blod, innmat	20	22	20	19	20	20	21	21	20	21
- kjøttprodukter	7	9	9	9	10	13	12	14	14	11
Andre matvarer	14	15	16	17	18	22	21	23	23	25
- kornvarer				5	5	6	6	5	5	5
- kaker				2	2	2	2	3	3	3
- poteter, grønnsaker, frukt				2	3	3	3	4	4	4
- fisk				2	2	2	2	2	2	2
- egg				3	2	2	2	2	2	2
- sjokolade mv.				2	2	3	3	4	4	4
- diverse				2	2	3	3	3	3	5

1. Detaljerte data for 1975-82 mangler.

Tabell 6.3 (FORTS)

	2005-07	2007-09	2012
Fett (g/person/dag)	90	90	95
Kilder til fett (%):			
Spisefett	26	25	23
- margarin	15	14	12
- annet spisefett	11	11	11
Melk og melkeprodukter	26	27	30
- melk	5	5	3
- melkeprodukter	17	18	21
- smør	4	4	6
Kjøtt, blod, innmat	21	21	17
- kjøttprodukter	14	14	12
Andre matvarer	27	28	30
- kornvarer	5	5	5
- kaker	4	4	4
- poteter, grønnsaker, frukt	4	4	7
- fisk	2	3	3
- egg	2	2	3
- sjokolade mv.	4	4	5
- diverse	6	6	4

Tabell 6.4 KILDER TIL FETTSYRER. ANDEL AV TOTAL MENGDE. FORBRUKSUNDERSØKELSEN 2012, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	Mettede Fettsyrer	Trans umettede fettsyrer	Cis enumettede fettsyrer	Cis flerumettede fettsyrer
Fettsyrer totalt, g pr. pers pr. dag	38	1,6	32	16
Kilder til fettsyrer (%):				
Kornvarer, poteter, grønnsaker, frukt, nøtter	5	-	15	21
Kjøtt og innmat	17	21	21	9
Fisk og sjømat	2	1,5	3	5
Egg	2	-	4	2
Melk, fløte, ost	38	54	19	4
- melk	5	7	2	-
- yoghurt, fløte, rømme, iskrem	17	23	8	2
- ost	16	24	8	1
Smør, smørblandet margarin	8	11	6	2
Margarin og annet spise fett	15	0,6	20	49
- margarin	10	-	8	19
- lett margarin	1	0,6	1	2
- olje, majones, dressing	4	-	11	28
Sjokolade, søtsaker	7	8	5	2
Andre matvarer ¹	8	4	8	5

- betyr mindre enn 0,5 %.

1. Inkluderer pizza, kaker, pulvervarer.

Tabell 6.5 KILDER TIL KOSTFIBER. MENGDE PER PERSON PER DAG, OG FORDELT PÅ MATVAREGRUPPENE. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1980- 82	1989- 91	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Kostfiber totalt (g/person/dag)	18	18	18	17	17	19	19	20
Derav fra:								
Kornvarer (%)	50	52	56	46	47	51	50	49
Poteter (%)	19	16	13	16	13	10	9	8
Grønnsaker (%)	12	13	12	15	16	14	15	15
Frukt, bær (%)	17	17	17	19	19	19	19	20
Andre matvarer (%)	2	2	2	4	5	7	7	8

I perioden har kostens innhold av natrium økt noe siden 2000. Økningen fra 2009 til 2012 kan til dels skyldes endringer i matvarebasen. Innholdet av natrium i 2012 tilsvarer 6,2 gram salt. Salt i mat spist utenfor husholdningen på kantiner, kiosker og lignede og salt som er tilsatt ved matlaging eller når man spiser er ikke inkludert i denne mengden. Kostens innhold av salt er derfor vesentlig høyere enn anbefalt nivå på høyst 5 gram per dag.

Kostens innhold av kalsium som minsket i perioden 1988-2000, har økt igjen de siste ti årene i perioden. Mesteparten av nedgangen er en følge av minsket konsum av melk, men skyldes også at tallene for kalsiuminnhold i melk er justert ned. Økningen i senere år i perioden skyldes økt forbruk av ost og andre meieriprodukter.

Innholdet av jern minsket i perioden 1975-90 og har siden forandret seg lite i perioden. Innholdet av tiamin og vitamin E (alfa-tokoferol) har økt siden 1990-årene.

Innholdet av riboflavin som minsket i perioden 1975-2000, har økt noe igjen. Innholdet av folat har økt siden 2000. Innholdet av vitamin C økte i perioden 1975-98 og har siden holdt seg på dette nivået.

Kostens innhold av vitamin D lå mellom 4 og 4,5 mikrogram i perioden 1977-2009 og var 5 mg i 2012. Tran og kosttilskudd er ikke inkludert i beregningene. Anbefalt daglig inntak for voksne er 10 mikrogram per dag. De største kildene for vitamin D er margarin og fisk. Vitamin D blir tilsatt spisefett og noen meieriprodukter.

Innholdet av vitamin A har minsket betydelig siden 1990. Nedgangen i innhold av vitamin A etter 2001 er til dels en følge av at omregningsfaktoren for beta-karoten til vitamin A (retinol) ble endret fra 6 til 12.

Kostens innhold av kostfiber, jern, vitamin D og folat er lavere enn anbefalingene for inntak blant voksne.

Korrigert for forandringene i kostens energiinnhold i tidsperioden blir endringene i absolutt daglig inntak av næringsstoffer over tid, som vist i tabell 6.2, vesentlig mindre. Endringer over tid som kan ses av tabell 6.2 kan skyldes reelle endringer i valg av matvarer og endringer i matvarenes sammensetning. Men de kan også skyldes endringer i beregningsmåten.

Matvaregruppenes bidrag av energi og næringsstoffer vises i tabell 6.6.

Tabell 6.6 MATVARENES PROSENTVISE BIDRAG AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. FORBRUKSUNDERSØKELSEN 2012. GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	Energi	Protein	Fett	Karbo- hydrat	Tilsatt sukker	Kalsium	Jern	Natrium
	%	%	%	%	%	%	%	%
Kornvarer	22	21	5	36	1	7	32	18
Poteter, inkl. Potetchips	4	2	2	6	-	1	3	2
Grønnsaker	2	3	1	3	2	4	7	5
Frukt, bær ¹	6	2	-	13	13	4	6	-
Andre plantevarer ²	2	2	5	-	-	1	2	1
Kjøtt, blod, innmat	11	29	17	1	-	2	21	29
Fisk, skalldyr, innmat	2	7	3	1	1	1	1	7
Egg	2	5	3	-	-	2	7	2
Melk	4	8	3	4	2	23	1	3
Ost	6	11	11	1	-	31	1	8
Andre melkeprodukter ³	7	3	11	5	10	11	2	1
Smør	2	-	6	-	-	-	-	2
Margarin	4	-	12	-	-	-	-	4
Annet spisefett ⁴	4	-	11	-	-	-	-	2
Sukkervarer	6	1	1	12	39	2	3	-
Brus, øl, vin, brennevin	5	-	-	6	16	1	3	1
Andre matvarer ⁵	11	8	12	12	16	10	10	15

Tabell 6.6 (FORTS.)

	Vit. A	Vit. D	Vit E	Tiamin	Ribo- flavin	Folat	Vit. C	Kole- sterol
	%	%	%	%	%	%	%	%
Kornvarer	-	-	10	32	9	23	-	-
Poteter	-	-	4	5	1	6	10	-
Grønnsaker	16	-	7	5	3	17	35	-
Frukt, bær	-	-	7	7	6	16	52	-
Andre plantevarer	-	-	8	2	1	2	-	-
Kjøtt, blod og innmat	21	-	4	25	16	5	-	25
Fisk, skalldyr, innmat	1	24	5	2	4	2	-	6
Egg	7	22	14	3	10	10	-	37
Melk	3	6	-	7	19	5	-	4
Ost	11	-	2	2	10	4	-	10
Andre melkeprodukter	12	1	3	3	8	4	-	9
Smør	8	14	3	-	-	-	-	4
Margarin	16	27	11	-	-	-	-	-
Annet spisefett	-	-	15	-	-	-	-	2
Sukkervarer	-	-	1	1	-	-	-	-
Brus, øl, vin, brennevin	-	-	-	-	2	-	-	-
Andre matvarer	4	5	8	6	9	6	2	4

- betyr mindre enn 0,5 %.

1. Inkluderer også syltetøy, juice o.l.

2. Inkluderer nøtter, mandler.

3. Inkluderer yoghurt, kondensert melk, fløte, rømme, iskrem, fløte- og rømmeprodukter.

4. Inkluderer matolje, majones, majonesalat, smult, matfett.

5. Inkluderer pizza, kaker, snacks, potetmel, sjokolade, pulververar, kaffe, te.

6.4 Utgifter til mat og drikkevarer

Utgifter til mat og drikkevarer i perioden 1977-2012 er vist i tabell 6.7. Andelen av total forbruksutgift som ble brukt til matvarer, drikkevarer inkludert utgifter på restaurant og kantine, minsket fra ca. 25 til 17 prosent i perioden 1977-79 til 2012.

Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på matvarer totalt minsket fra ca. 18 til 11 prosent i perioden 1977-2012. Andelen som ble brukt til alkoholfrie drikkevarer minsket fra 2,3 til 1,2 prosent, mens andelen til alkoholholdige drikkevarer holdt seg mellom 1,6 og 1,8 prosent i samme tidsperiode. Andelen av forbruksutgiftene til mat og drikke som ble brukt i restaurant og kantiner økte fra 2,4 til 3,3 prosent i perioden 1977-2012.

Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på mat- og drikkevarer minsket for alle matvaregrupper i tidsperioden 1977-2012, unntatt for sukker og sukkervarer, samt vin. Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på kjøtt, fisk, melk, ost og egg minsket fra 10 til 4,9 prosent i perioden 1977-2012, og utgiftene til frukt, grønnsaker og poteter minsket fra 3,8 til 2,1 prosent. De samlede utgiftene til sukkervarer og leskedrikker utgjorde 2 prosent av forbruksutgiftene gjennom hele perioden 1977-2012.

Kjøtt var den matvaregruppen som utgjorde den største andelen av matbudsjettet, og vi brukte tre ganger så mye på kjøtt som fisk. Sukkervarer og leskedrikker utgjorde en større andel av forbruksutgiftene enn matvaregrupper som frukt og bær; grønnsaker og poteter; brød og kornvarer; meieriprodukter og egg. Utgiftene til sukkervarer og leskedrikker var i 2012 omtrent tre ganger så store som utgiftene til fisk.

Tabell 6.7 UTGIFTER TIL MAT OG DRIKKE ETTER VAREGRUPPE, ANDEL AV TOTAL FORBRUKSUTGIFT (%). FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

Varegruppe	1977-79	1989-91	2007-09	2012
Matvarer totalt	18,1	14,0	10,6	10,6
- brød, kaker og kornprodukter	1,8	1,6	1,7	1,6
- kjøtt	5,5	3,7	2,3	2,3
- fisk	1,3	1,1	0,7	0,7
- melk, fløte, ost og egg	3,2	2,9	1,8	1,9
- spisefett og oljer	0,6	0,4	0,2	0,2
- frukt og bær	2,0	1,1	0,9	0,9
- grønnsaker og poteter	1,8	1,1	1,1	1,2
- sukker, sjokolade, andre sukkervarer	1,0	0,9	1,1	1,1
- andre matvarer	1,1	1,3	0,6	0,7
Alkoholfrie drikkevarer totalt	2,3	1,6	1,1	1,2
- kaffe, te og kakao	1,3	0,5	0,3	0,3
- mineralvann, leskedrikker, saft og juice	1,0	1,1	0,9	0,9
Alkoholholdige drikker totalt	1,8	1,6	1,7	1,8
- brennevin	0,8	0,5	0,3	0,3
- vin	0,3	0,4	0,7	0,9
- øl	0,7	0,7	0,6	0,6
Restaurant og kantine	2,4	3,0	3,4	3,3
Mat og drikkevarer totalt	24,6	20,2	16,8	16,9
Total forbruksutgift kr/år	64 144	184 737	395 093	435 507

TILLEGG 1

BEGREPER I PRODUKSJONS- OG FORBRUKSSTATISTIKKEN FOR MATVARER

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 0,239 cal (kalori); 1 cal = 4,184 J 1 kJ = 0,239 kcal; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDEDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær, rips og andre bær som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).
HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.

SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbejdede produkter (risgrøt, ostesaus m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost, fløtemysost og liknende oster.
HVIT OST	Hvite oster inkl. muggost og smelteost.
ANNEN OST	Prim, surost, ferskost (all annen ost enn under «Brun ost» og «Hvit ost»).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klaue og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrasket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityrsteking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert. Planteprodukter: Areal x avling pr. da innhøstet ifølge offisiell statistikk (SSB).

	Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemme- forbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSnivå	Den mengde mat som tilføres markedet fra produ- sent (bonde, fisker) til første ledd på mottaker- side, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk (f.eks. bærplukking og fiske) og import er inkludert. Det som eksporteres trekkes fra. Innhøstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrasket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder mat- varer som norske forbrukere kjøper i utlandet, for- trinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetnings- ledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.

SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon

- Svinn på produksjonssted og i transport til engros
= Nettoproduksjon

Nettoproduksjon

- Dyrefôr
- Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
- Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+ Direkte salg fra produsent
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Direkte salg fra produsent
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+/- Import/Eksport
+/- Lagerendringer
= Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå

- Svinn i engrosledd
- Svinn i detaljistledd
= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå

- Svinn hos forbruker
= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Her følger en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper. Det bør tas hensyn til slike revisjoner ved vurdering av forbruksserier for lange tidsperioder, og ved bruk av resultater fra rapporter utgitt forskjellige år. I de tilfeller hvor det er gjort store revisjoner som medfører at det blir brudd i beregningsserien, er dette angitt med fotnoter i de enkelte tabeller i kapittel 2.

Som en del av prosjektet «Matvareforbruk, forbedring av statistikken og etterspørselsanalyser», som ble gjennomført ved NIBIO i perioden 1985-89, inngikk også å lage sammenliknbare serier for de enkelte matvaregrupper for perioden 1970-86 (Forskningsmeldingen Matvareforbruk på engrosnivå, NILF, 1989). Dette medførte at det ble gjort visse endringer for poteter, korn (som mel), kondenserte melkeprodukter, erter, nøtter, kakao og sukker, sukkervarer f.o.m. rapporten som gjelder 1986. For årene etter 1986 er engrosforbruket beregnet etter de prinsipper som er angitt i Forskningsmeldingen (under forutsetning av at det seinere ikke har blitt gjort andre revisjoner/justeringer).

Fra og med 1988 ble SSBs registreringssystem for Utenrikshandelen (import og eksport) endret. Dette medfører at det ikke alltid lar seg gjøre å skaffe sammenliknbare tall for import/eksport før og etter 1988, fordi noen vareslag da ble slått sammen med andre til ett felles varenummer. Enkelte varegrupper fikk en større detaljeringsgrad, og dette medførte at en f.o.m. 1988 kan ha fått med varer som tidligere ikke inngikk i NIBIOs beregningsopplegg (jf. punkt 2.2). Endringen i registreringssystemet for Utenrikshandelen vil ha størst betydning i de matvaregrupper der en stor andel av engrosforbruket er importert.

SSB gjennomfører årlige revisjoner i forbindelse med statistikken for utenrikshandelen. Dette innebærer at visse tollnummer blir splittet, mens andre tollnummer slås sammen. I enkelte år har det vært gjennomført revisjoner av NIBIO av enkelte tollnumre med tanke på hvilke varegrupper produktene hører innunder. Ved tidligere revisjoner har ikke endringene påvirket totalvolumer for varegruppene, men i 2009 innebar revisjonen justeringer på tvers av varegrupper. Revisjonsarbeidet ble gjennomført tilbake t.o.m. 1999.

2.4.2 Korn (som mel)

Beregningen av import av kjeks, knekkebrød, kaker, cornflakes, pastavarer, spesialmel mv. ble endret fra og med 1984. Denne revisjonen ble tatt inn i rapporten som gjelder 1986. Ved omlegging av registreringssystemet for Utenrikshandelen f.o.m. 1988 ble det også gjort endringer i denne delen av beregningen.

I rapportene som gjelder 1990 og seinere år er hvetekli inkludert i beregningen. Justeringen er gjort f.o.m. 1985. Ved bruk av tall fra perioden før 1985 bør en også ta med i vurderingen at salget av matmel varierte en del fra år til år pga. hamstring av mel som følge av prisstigninger som var kjent god tid på forhånd.

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år.

Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt inn i gruppen "korn" fra 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999. Frem til 1999 inngikk bearbeidede maisprodukter (for eksempel maisstivelse og maismel), samt en beregnet andel av blandingsprodukter av mais (for eksempel stivelseblandinger av mais og poteter) i "nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel", mens den resterende andelen av blandingsproduktene (for eksempel potet- og maisstivelsesblandinger) inngikk i potetberegningen. Produktene det her er snakk om er maisprodukter i henhold til tolltariffens kapittel 10 og 11. I 1999 ble det gjort justeringer som innebærer at all import av bearbeidede maisprodukter under kapittel 10 og 11 (herunder maismel, maisstivelse, maiskorn, maisflak og maisstivelsesblandinger) har blitt skilt ut fra "nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel" og har blitt skilt ut fra "Poteter til potetmel mv.". Den nye beregningen av maisproduktene (også med innblanding av andre varer som for eksempel blandingsstivelses av mais/potet), er nå inkludert i beregningen av engrosforbruk av matkorn (tabell 2.13). Når det gjelder øvrig mais (f.eks. maiskolber, mais på hermetikk etc.), inngår dette i beregning for grønnsaker både før og etter justeringen i 1999.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert mange ganger og er fortsatt beheftet med usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Ved beregningen i 1991 ble serien for matpoteter justert tilbake t.o.m. 1980. Beregningsmetoden er noe forskjellig for årene før og etter 1984. Landbrukstelingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med utfra de årlige utvalgstellingene. Dette medførte nedjustering av produksjonen. Endringen slo hovedsakelig ut på matpoteter, fordi dette beregnes som differansen mellom netto-produksjon og salg til annen bruk. Justeringen medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere regnet med.

Ved beregningen i 1997 ble matpoteter som gave tatt ut av beregningen f.o.m. 1995, fordi omfanget av dette nå regnes som ubetydelig. Det ble også gjort enkelte justeringer for årene før. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med usikkerhet. Ved beregningen i 1991 ble serien justert tilbake t.o.m. 1986 (jf. kap. 2.5.1.3), fordi Landbrukstelingen 1989 ga grunnlag for å endre oppgavene for areal til salgs-produksjon. Den nye tellingen viste et lavere areal. Videre ble data om produksjon i kjøkkenhager på gardsbruk mindre spesifisert enn i tidligere tellinger og produksjon i villahager er ikke lengre med. Beregningen av engrosforbruk av grønnsaker ble derfor mer usikker. Justeringen medførte at beregnet engrosforbruk av grønnsaker ble lavere enn det en tidligere regnet med. Nedgangen er noe forskjellig for de enkelte år.

Ved beregningen i 1993 ble nettoproduksjonen av grønnsaker noe endret. For en del vekster har beregnet nettoproduksjon (basert på oppgaver for bruttoproduksjon med fratrekk for svinn) enkelte år vist seg å være noe lavere enn registrert omsetning. I de årene hvor registrert omsetning var større enn beregnet nettoproduksjon benyttes tall for registrert omsetning, ellers benyttes beregnet nettoproduksjon (som tidligere). Justeringen, som gjaldt f.o.m. 1983, ga litt høyere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

I 2002 ble det gjort enkelte endringer i beregningen av norsk produksjon av grønnsaker. Endringen omfatter først og fremst håndtering av svin.

I 2009 har en gått over til å angi avlingsår (lik produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og totalalkylene/budsjettmemnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handelsstatistikken.

I 2015 er det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebærer at man tar utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette gjelder bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har vi valgt å anvende omsetningstall fra KDL og Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigert tilbake til og med 2010.

2.4.5 Frukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med usikkerhet. Ved beregningen i 1991 ble serien justert tilbake t.o.m. 1986 for frukt og tilbake t.o.m. 1979 for bær. Landbrukstillingen 1989 ga mindre spesifiserte data om produksjon i kjøkkenhager på gardsbruk, og villahager er ikke med i tellingen. Videre er registreringsmetoden lagt om fra å telle antall busker og trær til å registrere arealet. Justeringen slo noe ulikt ut de enkelte år.

Ved beregningen i 1992 ble bruttoproduksjonen av solbær justert tilbake t.o.m. 1988, fordi produksjonen nå regnes pr. arealenhet mot tidligere pr. busk. Videre ble produksjonen av bær i villahager justert for samme periode. Justeringen medførte at engrosforbruket av frukt og bær gikk litt ned.

Frem til 2002 beregnet NIBIO norsk produksjon av frukt og bær på grunnlag av yrkesproduksjon og produksjon i villahager. Tallene knyttet til villahager har imidlertid vært usikre, fordi disse er beregnet ut ifra andelen av frukttrær og bærbusker i 1979. F.o.m. 2002 har vi derfor valgt å utelate beregningen som omfatter forbruk fra villahager (tallene er justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag. Også tall for skogsbær er tatt ut av årets beregning på grunn av stor usikkerhet. I perioden 1979 til 2002 ble det anslått at dette bærforbruket utgjorde 11 millioner kg i året.

For budsjettåret (dvs. 2019), er det antatt at eksporten av frukt og bær er lik gjennomsnittet av de 5 siste årene. For enkelte vekster som har en tydelig trend legges årlig endring/vekst de siste 5 årene til grunn.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Beregningen av sukker til teknisk bruk og fôr er justert tilbake t.o.m. 1970 i rapporten som gjelder 1986. Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer hos grossist i det hele i beregningen, fordi SSB ikke lenger registrerer dette. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhenting av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Beregningen for konserverte melkeprodukter ble justert tilbake t.o.m. 1982 i rapporten som gjelder 1986.

Beregningen av engrosforbruk av hvit ost ble justert f.o.m. rapporten som gjelder 1989. Justeringen ble ført tilbake t.o.m. 1986. Ved beregningen i 1995 er tallene for engrosforbruk av ost justert f.o.m. 1992. Dette skyldes at Norske Meierier har endret opplegget av statistikken for salg av ost. Justeringen medførte at engrosforbruket ble litt høyere enn tidligere beregnet.

Ved beregningen i 1992 ble tallet for helmelk, skummet melk og fløte revidert f.o.m. 1988. Dette skyldes at Norske Meierier endret sin statistikk for råvarer som går til enkelte typer melkekonserv. Revisjonene medførte at engrosforbruket av de nevnte varer ble litt lavere enn beregnet tidligere.

Ved beregningen i 1993 ble tallene for hjemmeforbruk av helmelk i produsent-husholdningene justert for perioden 1988-93, fordi resultatene fra Folke- og bolig tellingen 1990 viste et lavere antall personer i produsenthusholdningene enn tidligere beregnet. Dette medførte litt lavere engrosforbruk av helmelk.

Ved beregningen i 1996 ble fløte, rømme spesifisert etter fettinnhold. Endringen gjelder f.o.m. 1979. Videre ble sum fløte, rømme regnet om til 38 prosent fett, mot tidligere 35 prosent fett. Denne endringen gjelder f.o.m. 1991 (da fettinnholdet i kremfløte ble hevet fra 35 til 38 prosent).

I 1998 ble framgangsmåten for beregning av engrosforbruket av konsummelk justert f.o.m. 1995. Faktorene for beregning av melkeråvarer i yoghurt og søtet melk ble revidert. Innholdet av skummet tørrmelk i yoghurt ble inkludert i melkekonserv. For konsummelk og melkekonserv under ett medførte justeringen liten endring, men sum skummet melk økte noe og helmelk gikk tilsvarende ned.

I 2008 var det en korreksjon av alle meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene er justert tilbake til 1999. Korreksjonene skyldes bl.a. manglende produksjonsdata, korrigerte salgstall, mer utfyllende informasjon fra markedsaktørene. Vi har også tatt inn all handel av meierivarer, der det tidligere bare ble tatt hensyn til de varer som var identifiserbare. Det er benyttet nye faktorer for bl.a. konserverte melkeprodukter, og yoghurt er skilt ut fra drikkemelk. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene. Beregninger knyttet til fettinnholdet i en del produkter korrigeres løpende.

2.4.9 Kjøtt

Ved beregningen i 1994 ble tallene for produksjon av kaninkjøtt justert tilbake t.o.m. 1975. Dette skyldtes at Landsrådet for kaninavl anså at produksjonstallene som ble benyttet tidligere har vært for høye. De nye anslagene for produksjon av kaninkjøtt er også beheftet med usikkerhet, men ligger trolig nærmere det riktige nivået.

Ved beregningen i 1994 ble hjemmeforbruket av kjøtt fra storfe og kalv i produsenthusholdninger justert f.o.m. 1985. Videre ble tallene for hjemmeforbruk og direkte salg av kjøtt fra sau og lam justert f.o.m. 1981. Begge disse endringene medførte at engrosforbruket ble litt høyere enn tidligere beregnet.

I 1996 ble beregningen av kjøtt fra vilt justert f.o.m. 1994. Dette skyldes at SSB har revidert slaktevektene for elg, hjort og villrein på grunnlag av nye oppgaver fra Direktoratet for naturforvaltning. Endringen medførte at mengden kjøtt fra vilt ble litt lavere enn beregnet tidligere. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. Tallene baserer seg på nedskjæring og kalkyleskjæring av 774 storfe og 1867 svin. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. I rapporten som gjelder 1989 er beregningen justert tilbake t.o.m. 1986. Ved beregningen i 1991 ble det gjort mindre justeringer. I 1999 ble faktorene for omregning av eggprodukter til hele egg endret f.o.m. 1992, noe som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet. Ved beregningen i 2000 ble det gjort en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Spisefett

Frem til starten av 2000 tallet ble margarintallene utarbeidet på bakgrunn av tall fra margarindustriens bransjeforening. Etter nedleggelse av foreningen har tallene blitt bearbeidet på grunnlag av data innhentet av aktører i markedet, samt utfyllende informasjon knyttet til import/eksport (data fra SSB). Ved beregningene i 2018 er flytende margarin trukket ut og spesifisert (kun de tre siste årene er tilgjengelig).

Datagrunnlaget for annet fett er usikkert og delvis mangelfullt. I 1991 ble beregningen revidert for 1986 og 1988 (de to siste årene med fullstendig datagrunnlag i SSBs Industristatistikk). I 2013 har vi publisert nettoimporten av et utvalg av oljer. I og med at anvendelsen av disse oljene ikke er spesifisert i tolltariffen (en del av importen inngår bl.a. i beregningen og produksjonen av margarin), er det heller ikke beregnet noe eget energiinnhold av dette i NIBIOs energiberegninger, utover et generelt anslag på 4,0 kg per innbygger per år.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert kraftig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 %, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

2.4.12 Fisk

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er gitt i tidligere publiserte rapporter av utviklingen i norsk kosthold.

Fra og med 1995 gikk man over til en helt ny metode for å anslå fiskeforbruket, der man tar utgangspunkt i en årlig undersøkelse som registrerer fiskeforbruket i private husholdninger.

Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, er det foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt.

I 2018 ble det gjennomført en større revisjon av vekter for omregning av produktvekt til filet og fra produktvekt til rund vekt, med virkning fra 2003. De nye vektene innebærer avvik fra tidligere publiserte tall. Dataene NIBIO mottar er basert på produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produkter (omfatter ikke kjøp i storhusholdning, fisket selv eller gave). F.eks. finnes det i dag 37 ulike bearbeidingsgrader på fiskearten «laks» (fersk filet, fiskeburger av laks, hel frossen laks m.m.). For alle disse bearbeidingsgradene av laks foreligger det to ulike omregningsfaktorer. En faktor som omregner produktet til filet, og en faktor som omregner produktet til hel urenset/rund vekt. For tallene i 2018 rapporten ble det benyttet et helt nytt sett med omregningsvekter fra produktvekt til rund fisk og til filet (for samtlige fiskearter og sjømatprodukter). I 2019 har NIBIO fått tilsendt korrigerte tall over forbrukeres anskaffede mengde for perioden 2013-2017, samt tall for 2018 (oppgitt som produktvekt fordelt på fiskeslag og bearbeidingsgrad) som legges til grunn for årets rapport.

Ved næringsberegning av fisk brukes filetvekt for totalforbruk, mens fordelingen mellom fiskeslagene kommer fra tabellen over forbruk i privathusholdninger. Kategorien «øvrige fisk» utgjør omtrent 30 % av fisken og omfatter hovedsakelig fisk som inngår i produkter som fiskekaker/boller/pudding/grateng, kaviar m.fl. Tidligere ble "øvrige fisk" delt i to tredeler hyse og en tredel torsk. I beregningene fra og med 2014 ble 5/6 deler av «øvrige fisk» fordelt i like deler torsk, sei og hyse. Resten ble fordelt på laks, makrell og rogn. Endringen hadde liten innvirkning på resultatet av næringsberegningen.

2.4.13 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Dette har innvirkninger for alle matvaregruppene. Videre gjør vi oppmerksom på at om lag 40 ulike sammensatte produkter, som blir importert, ikke inngår i hverken beregningene av de enkelte matvarene eller i samletabeller. Dette er varer, som man enten ikke kjenner anvendelsen av (f.eks. anvendes som dyrefôr vs. menneskeføde/annen anvendelse), og/eller sammensatte varer som man ikke kjenner ingrediensene til (kjøttssuppe, fettemulsjon).

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregningene av energi og næringsinnhold gjøres ved bruk av KBS som er kostberegningssystemet ved Universitetet i Oslo (UiO). KBS baserer seg på ulike versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT), se tabell under. Revidering og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. Fra 1996 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002; 1 g kostfiber gir 8 kJ.

Beregningsperiode	MVT	Energifaktorer ¹		
		Fett, kJ/g	Karbohydrat, kJ/g	Kostfiber, kJ/g
Til og med 1992	1984	38	17	17 ²
1993-1994	1991	38	17	17 ²
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
2014-2016	2014	37	17	8
Fra 2017	2018	37	17	8

1) Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den norske matvaretabellen.

http://www.matportalen.no/verktoy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen

2) Inkludert i karbohydrat.

Matmengdene for varegruppene potet, grønnsaker, frukt, nøtter med skall og kjøtt blir omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen. For hver type frukt/ grønnsak/ kjøtt bruker UiO ulike faktorer for spiselig andel. Gjennomsnittlig spiselig andel for frukt er om lag 75–80 prosent, men variasjonen er stor pga. ulik tykkelse på skall og eventuell stein. For de mest spiste kjøttslagene okse og svin, ligger spiselig andel på rundt 80–90 prosent. For de fleste andre matvaregrupper, som korn, meieriprodukter og margarin, regner man hele matvaremengden for spiselig. For fisk brukes matvaremengden for fiskefilet, der alt regnes som spiselig mengde.

Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før. Det forekommer at NIBIO reviderer mengdene for enkelte matvarer i matforsyningsstatistikken bakover i tid, noe som fører til at UiOs næringsberegning for tidligere år blir basert på et litt annet datagrunnlag.

Forskjeller i energi- og næringsinnhold mellom matforsyningsstatistikken og forbruksundersøkelsene kan komme av forskjeller i måten statistikkene blir laget på. I forbruksundersøkelsene blir mat og drikke som er kjøpt og spist utenfor husholdningen bare registrert som utgift og ikke med mengde. De blir derfor ikke tatt med i næringsberegningene. Matforsyningsstatistikken dekker den totale omsetningen i hele landet og tar ikke hensyn til hvor maten blir spist. Svinn i matvarekjeden på veien mellom engrosnivå og forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, vil gi lavere matmengder i disse undersøkelsene enn i matforsyningsstatistikken.

Helsedirektoratet

Vitaminveien 4, 0485 Oslo

Tlf.: 47 47 20 20

helsedirektoratet.no

helsenorge.no